

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Το φαινόμενο της Φοροδιαφυγής και της
Φοροαποφυγής και οι επιπτώσεις τους στην ελληνική
οικονομία.**

(ΜΙΧΕΛΑΚΑΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ Α/Μ 9120)

(ΚΡΑΣΑΓΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Α/Μ 5677)

(ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ-ΕΛΕΝΗ Α/Μ 9250)

(ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ Α/Μ 8268)

Επιβλέπων: Μαρία-Φιλία Νεονάκη

Ηράκλειο

Απρίλιος 2016

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
1. Φορολογία	9
1.1 Εισαγωγή	9
1.2 Βασικές έννοιες.....	9
1.2.1 Φορολογία.....	9
1.2.2 Τι είναι φόρος.....	10
1.2.3 Χαρακτηριστικά του φόρου.....	11
1.2.4 Άμεσοι και έμμεσοι φόροι.....	12
1.2.5.Σχέση άμεσων και έμμεσων φόρων	13
1.3 Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας σήμερα: χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες.....	15
2. Φοροδιαφυγή	18
2.1 Εισαγωγή	18
2.2 Ορισμός της φοροδιαφυγής	19
2.3 Μακροοικονομική προσέγγιση της φοροδιαφυγής	23
2.4 Ιστορική αναδρομή της φοροδιαφυγής.....	24
2.5 Η παραοικονομία	26
2.6 Προϋποθέσεις ταύτισης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας.....	31

2.7 Έκταση της φοροδιαφυγής	36
2.8 Περιπτώσεις εμφάνισης φοροδιαφυγής	40
2.9 Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος.	43
2.9.1 Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων.	43
2.9.2 Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων.	48
2.9.2.1 Φοροδιαφυγή στις τουριστικές επιχειρήσεις.	48
2.9.2.2 Φοροδιαφυγή στον κατασκευαστικό τομέα.	51
2.9.2.3 Φοροδιαφυγή στον κλάδο εμπορίας και συντήρησης αυτοκινήτου.	51
2.9.2.4 Φοροδιαφυγή στις πολυεθνικές εταιρίες.....	52
2.9.2.5 Φοροδιαφυγή μέσω Off Shore εταιριών.	53
2.9.2.6 Φοροδιαφυγή στις εμπορικές επιχειρήσεις.....	55
2.9.2.7 Φοροδιαφυγή μέσω του παραεμπορίου	57
2.10 Φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ μεταβίβασης ακινήτων.	57
2.11 Φοροδιαφυγή στην φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών.	58
2.12 Φοροδιαφυγή στον φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας.	58
2.13 Φοροδιαφυγή στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης υγρών καυσίμων, οινοπνεύματος, καπνοβιομηχανικών προϊόντων.	58

2.13.1 Φοροδιαφυγή και λαθρεμπόριο στα ναυτιλιακά καύσιμα	59
2.14 Φοροδιαφυγή στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης οινοπνεύματος, και καπνοβιομηχανικών προϊόντων.....	61
2.15 Φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ ενδοκοινοτικών συναλλαγών και ενδοκοινοτικής διακίνησης προϊόντων	62
2.15.1 Εικονικές ενδοκοινοτικές παραδόσεις	65
2.15.2 Η κυκλική απάτη ή τύπου Carousel.....	66
2.15.3 Η μέθοδος Contra Trading	68
2.16 Αίτια εμφάνισης φοροδιαφυγής.....	69
2.17 Προσδιοριστικοί παράγοντες της φοροδιαφυγής	72
2.18 Αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατόμων που φοροδιαφευγουν.....	74
2.19 Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής.....	75
3. Φοροαποφυγή	77
3.1 Εισαγωγή	77
3.2 Ορισμός της φοροαποφυγής	77
3.3 Χαρακτηριστικά της φοροαποφυγής	78
3.4 Φοροαποφυγή στις πολυεθνικές εταιρίες	79
3.5 Αιτίες ύπαρξης της φοροαποφυγής.....	81
3.6 Οι επιπτώσεις της φοροαποφυγής	81

4. Συμπεράσματα και προτάσεις αντιμετώπισης των φαινομένων της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.....	83
4.1 Εισαγωγή	83
4.2 Προτάσεις αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής	83
4.2 Μέτρα αντιμετώπισης της φοροαποφυγής	88
Επίλογος.....	90
Βιβλιογραφία	96
Ελληνόγλωσση	96
Ξενόγλωσση.....	96
Εκδόσεις – Μελέτες.....	96
Ιστοσελίδες	97

**Με ρώτησε
ένα πιτσιρίκι
τι είναι φόρος.
Του έφαγα τη
μισή σοκολάτα.**

@_andinoos

STICKERS
FOR THE
MASSES

Εισαγωγή

Ήδη από την αρχαιότητα παρατηρείται η εμφάνιση της φοροδιαφυγής, με την αναγκαστική καταβολή προϊόντων από τους αστούς προς τους άρχοντες της εποχής, οι οποίοι κατείχαν στρατιωτική και πολιτική εξουσία. Αυτοί με την σειρά τους τα απέδιδαν στην ανώτατη κρατική αρχή. Αυτή η καταβολή, αποτέλεσε και την πρώτη μορφή απόδοσης φόρου στο κράτος, η οποία εκείνη την εποχή ονομαζόταν *φόρος υποτέλειας*. Όμως σχεδόν ταυτόχρονα με τον φόρο υποτέλειας αναπτύχτηκε σταδιακά και το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν οργανώσεις συλλογής φόρων για την εξασφάλιση της είσπραξης τους καθώς επίσης και τον ακριβή υπολογισμό τους.

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής είναι σήμερα πιο επίκαιρο από ποτέ. Αποτελεί ένα από τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλες οι σύγχρονες οικονομίες παγκοσμίως. Ενώ οι κυβερνήσεις όλων των ανεπτυγμένων και μη κρατών, (τα οποία παρουσιάζουν σοβαρά θέματα απώλειας εσόδων κυρίως λόγω φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής), καταβάλουν έντιμες προσπάθειες αντιμετώπισης τους, το πρόβλημα συνεχίζει να υφίσταται. Στην Ελλάδα τα ποσοστά φοροδιαφυγής είναι τα μεγαλύτερα σε επίπεδο Ευρωζώνης, ενώ οι προσπάθειες που γίνονται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, κρίνονται αναποτελεσματικές.

Εμείς στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας, θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε το θέμα της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής καθώς επίσης και τις επιπτώσεις τους στην ελληνική οικονομία. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κομμάτι, αυτό της θεωρητικής προσέγγισης, ξεκινάμε κάνοντας μια αναφορά σε εισαγωγικές έννοιες όπως τι είναι φόρος, αντικείμενο του φόρου, διακρίσεις των φόρων, ενώ κλείνοντας το πρώτο κεφάλαιο, αναφερόμαστε στο φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα. Στα επόμενα δύο κεφάλαια που ακολουθούν, παρουσιάζουμε εννοιολογικά τα δύο φαινόμενα

της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Ξεκινάμε πρώτα από αυτό της φοροδιαφυγής, με εννοιολογική προσέγγιση, αίτια και παράγοντες ύπαρξης, και τις επιπτώσεις σε οικονομικοκοινωνικό επίπεδο.

Τέλος παρουσιάζουμε τις ποινές που επιβάλλονται στους παραβάτες με το νέο κώδικα. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφερόμαστε και στην παραοικονομία, λόγω του ότι πιστεύουμε ότι αυτές οι δύο έννοιες συνδέονται μεταξύ τους.

Στην συνέχεια αναφερόμαστε στο φαινόμενο της φοροαποφυγής, με εννοιολογική προσέγγιση, αιτίες και παράγοντες ύπαρξης της, καθώς επίσης και τις επιπτώσεις σε οικονομία και κοινωνία. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στις διαφορές της με την φοροδιαφυγή. Κλείνοντας αναφερόμαστε στους τρόπους αντιμετώπισης των δυο αυτών φαινομένων, δικούς μας αλλά και όσων ερευνητών έχουν ασχοληθεί με το αντικείμενο.

1. Φορολογία

1.1 Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, που η οικονομική κρίση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας και του κράτους, λέξεις όπως φόρος, φορολογία, φορολογικό νομοσχέδιο, έρχονται όλο και περισσότερο στην επιφάνεια. Αποτελούν λέξεις στενά συνδεδεμένες με τις θυσίες του απλού πολίτη στο δρόμο προς την οικονομική εξυγίανση. Τι σημαίνουν όμως αυτές οι λέξεις και, κυρίως, πως επηρεάζουν τη ζωή μας; Στις επόμενες σελίδες θα αναφερθούμε στο ανεξάντλητο θέμα της φορολογίας.

1.2 Βασικές έννοιες

1.2.1 Φορολογία

Με τον όρο λοιπόν φορολογία εννοούμε την επιβολή υποχρεωτικών εισφορών υπέρ του κράτους, ή αλλιώς την μεταβίβαση αγοραστικής δύναμης

από τους ιδιώτες προς το κράτος. Η φορολογία έχει τα εξής χαρακτηριστικά¹:

- ✚ Έχει αναγκαστικό χαρακτήρα
- ✚ Το κόστος χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών, το επιφορτίζεται η παρούσα γενεά αφού μειώνεται η κατανάλωση της
- ✚ Ο επιμερισμός του κόστους των δημοσίων δαπανών πραγματοποιείται οριστικά την περίοδο που επιβάλλεται ο φόρος και δεν μετατίθεται για το μέλλον.
- ✚ Μπορεί ο επιμερισμός του κόστους των δημοσίων δαπανών να ανταποκρίνεται στην έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης, όταν χρησιμοποιούνται προοδευτικοί φορολογικοί συντελεστές.
- ✚ Οι φόροι επειδή μειώνουν την κατανάλωση δεν προκαλούν υπερβάλλουσα ζήτηση (πληθωρισμό)

1.2.2 Τι είναι φόρος

Οι υποχρεωτικές αυτές εισφορές, τις οποίες αναφέραμε πριν, ονομάζονται **φόροι**, και προέρχονται τόσο από τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα, ενώ αποτελούν την κυριότερη πηγή εσόδων ενός κράτους. Επομένως **φόροι** ονομάζονται οι αναγκαστικές παροχές των πολιτών προς το κράτος, οι οποίες δεν συνοδεύονται από άμεση αντιπαροχή². Ο σκοπός

¹ Γεωργακόπουλος Θ. (1997): Εισαγωγή στην δημόσια οικονομική, σελ 291, Αθήνα, εκδόσεις Μπένου

² Τάτσος Ν. (2001): Παραοικονομία και Φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, σελ 15, Ι.Ο.Β.Ε., Αθήνα εκδόσεις Παπαζήση

επιβολής τους είναι η χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών, η στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και του κράτους πρόνοιας.

Μιας λοιπόν και οι φόροι αποτελούν το κυριότερο έσοδο ενός κράτους, καθορίζεται ανάλογα το ύψος τους και η εισοδηματική πολιτική του ίδιου του κράτους. Με άλλα λόγια το κόστος εκτέλεσης του κυβερνητικού του έργου. Τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του φόρου είναι δύο³:

- ✚ Οι φόροι αποτελούν αναγκαστικό μέσο μετάθεσης των πόρων από τον ιδιωτικό τομέα στο κράτος
- ✚ Αποτελούν μονομερές μέσο, δηλαδή χωρίς αντίστοιχη αντιπαροχή των δημοσίων φορέων προς τους ιδιωτικούς

1.2.3 Χαρακτηριστικά του φόρου

Τους φόρους τους διακρίνουν κάποια χαρακτηριστικά, και τους διέπουν νομικές αρχές, οι οποίες πηγάζουν από το σύνταγμα της χώρας. Στην ενότητα αυτή αναφερόμαστε σε αυτά τα στοιχεία των φόρων. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των φόρων είναι τα ακόλουθα:

- ✚ Έχουν αναγκαστικό χαρακτήρα,
- ✚ Δεν δημιουργούν υπερβάλλουσα ζήτηση (πληθωρισμός) λόγω του ότι μειώνουν την κατανάλωση
- ✚ Παράλληλα αποτελούν μονομερές μέσο από τους ιδιώτες προς το Δημόσιο χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή του δεύτερου στους πρώτους.

³ Βελέτζας Γ. (2004): Οικονομικό Φορολογικό Δίκαιο, Ius, Θεσσαλονίκη

- ✚ Ο επιμερισμός του κόστους των δημοσίων δαπανών πραγματοποιείται οριστικά την περίοδο που επιβάλλεται ο φόρος και δεν μετατίθεται βάρος στο μέλλον.

1.2.4 Άμεσοι και έμμεσοι φόροι

Αποτελούν την παλαιότερη διάκριση φόρων, με βασικό χαρακτηριστικό τους, την δυνατότητα μετάθεσης του οικονομικού βάρους. Οι φόροι αυτοί χαρακτηρίζονται από μια αμεσότητα, κάτι που πρακτικά σημαίνει ότι το αντικείμενο τους δηλώνει με τρόπο άμεσο την ύπαρξη της φοροδοτικής ικανότητας, έτσι οι φόροι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στους άμεσους και στους έμμεσους φόρους. Στην πρώτη κατηγορία συγκαταλέγονται οι φόροι εισοδήματος και περιουσίας, ενώ στην δεύτερη κατηγορία οι δαπάνες⁴.

- ✚ **Άμεσοι:** άμεσοι φόροι είναι εκείνοι τους οποίους υφίσταται οριστικά ο φορολογούμενος, ώστε να συμπίπτει στο ένα και το αυτό πρόσωπο -κατά κανόνα- τόσο η ιδιότητα του φορολογικού οφειλέτη όσο και η ιδιότητα εκείνου που φέρνει το βάρος της φορολογικής επιβάρυνσης.

- ✚ **Έμμεσοι:** έμμεσοι φόροι είναι οι φόροι εκείνοι τους οποίους καταβάλλει μεν ο φορολογούμενος στο Δημόσιο Ταμείο, αλλά υπάρχει τελικά διάσταση μεταξύ φορολογικού οφειλέτη και φορολογούμενου⁵.

⁴<http://www.toperiodiko.gr/lesson-3rd-φορολογία-ενότητα-α/> πρόσβαση 29/01/2016

⁵Καλυβιανάκης Κ.,(1993), φορολογικό καθεστώς-παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση, σελ 37-38

1.2.5 Σχέση άμεσων και έμμεσων φόρων

Η διάκριση των φόρων σε άμεσους και έμμεσους αποτελεί φορολογικά την κλασική μέθοδο διαχωρισμού τους. Οι άμεσοι φόροι χαρακτηρίζονται ως πιο προοδευτικοί διότι κατανέμουν τα φορολογικά βάρη δικαιότερα, και για αυτό τον λόγο θεωρούνται καταλληλότεροι έναντι των έμμεσων φόρων για την αναδιανομή του εισοδήματος. Ταυτόχρονα διακρίνονται από μεγαλύτερη εισοδηματική ελαστικότητα, επομένως είναι καταλληλότεροι για τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Συνεπώς η σχέση άμεσων και έμμεσων φόρων αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης του φορολογικού συστήματος. Στον πίνακα 1.1 που ακολουθεί παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των άμεσων και έμμεσων φόρων.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ

ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ

Πιο δίκαιοι

Ευκολία στην είσπραξη

Σταθερότητα στην απόδοση

Ευκολία στην καταβολή

Μικρό κόστος είσπραξης

Δυσκολότερη φοροδιαφυγή

Οι φορολογούμενοι γνωρίζουν το ακριβές ποσό πληρωμής

Μεγαλύτερη απόδοση

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

Δεν έχουν άμεση απόδοση

Αβέβαιη η είσπραξη τους κατά τις περιόδους οικονομικής κρίσης

Ευνοούν την φοροδιαφυγή

Επιβαρύνουν τα νοικοκυριά από την αύξηση της τιμής των προϊόντων

Μπορούν να γίνουν αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης

Έμμεσα επηρεάζουν την αποδοτικότητα των επενδύσεων

Πίνακας 1.1: Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα άμεσων και έμμεσων φόρων

Θεωρητικά η συμμετοχή των άμεσων φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα πρέπει να αυξάνεται όσο αυξάνεται το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η υπόθεση αυτή δε δείχνει να ισχύει στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα το χρονικό διάστημα 1950-1965, κατά το οποίο η χώρα μας παρουσίαζε τους ταχύτερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, το ποσοστό συμμετοχής των άμεσων φόρων στα συνολικά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού μειώνονταν σχεδόν διαρκώς, όμως βάσει της θεωρίας θα έπρεπε να συμβαίνει το αντίθετο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα από 29,1% που ήταν το 1951 να φτάσει στο 17% το 1965. Αργότερα η σχέση άμεσων και έμμεσων φόρων βελτιώθηκε αισθητά, χωρίς όμως να έχει μόνιμο και σταθερό χαρακτήρα.

Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, ήταν το ποσοστό συμμετοχής των άμεσων φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού να βρίσκετε ακόμα και σήμερα στα ίδια επίπεδα για περίπου 50 χρόνια. Παρόλο που η βελτίωση αυτής της σχέσης άμεσων και έμμεσων φόρων, αποτέλεσε μεταπολεμικά στόχο των περισσότερων προγραμμάτων οικονομικής πολιτικής, τελικά κάτι τέτοιο δεν επετεύχθη. Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, κυρίως όμως στη φορολογική πολιτική που ασκείτε στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

1.3 Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας σήμερα: χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες

Ένα από τα κύρια γνωρίσματα του ελληνικού φορολογικού συστήματος αποτελεί η πολυπλοκότητα του, αν και με την εισαγωγή του ΦΠΑ, το 1987, η κατάσταση βελτιώθηκε ελαφρώς. Μερικοί λόγοι οι οποίοι συνέβαλαν σημαντικά στην πολυπλοκότητα αυτή του φορολογικού συστήματος είναι οι ακόλουθοι :

- ✚ Ο ασυνήθιστα μεγάλος αριθμός φόρων, οι οποίοι είναι κυρίως έμμεσοι, και οι οποίοι έχουν συσσωρευτεί τα τελευταία 40 χρόνια. Πολλοί από αυτούς τους φόρους κρίνονται μειωμένης απόδοσης.
- ✚ Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού διαφορετικών «φορολογικών κινήτρων» τα οποία δόθηκαν αρχές της δεκαετίας του 1950. Τα φορολογικά αυτά κίνητρα υπάρχουν ακόμη και σήμερα και στοχεύουν στην προώθηση των επενδύσεων, της προσέλευσης κεφαλαίων από το εξωτερικό, της περιφερειακής ανάπτυξης, των εξαγωγών, και τέλος της ανάπτυξης του χρηματιστηρίου και της κεφαλαιαγοράς γενικότερα.
- ✚ Ο μεγάλος αριθμός των έκτακτων φόρων και εισφορών που επιβλήθηκαν, ξεκινώντας από το 1950 μέχρι και σήμερα, είχαν σαν στόχο την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών στον προϋπολογισμό ή στο Ισοζύγιο Πληρωμών. Αρκετοί από αυτούς τους «έκτακτους» φόρους παρέμειναν στο φορολογικό σύστημα, ως αυτοτελείς φόροι, παρά το γεγονός ότι είχαν επιβληθεί για συγκεκριμένο σκοπό με συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα. (πχ. τέλος ύδρευσης, το περίφημο τέλος ακινήτων)
- ✚ Ορισμένοι φόροι επιβάλλονταν ακόμη και σήμερα με πάρα πολλούς και διαφορετικούς συντελεστές. Όπως ο Φόρος Κύκλου Εργασιών επιβάλλονταν με 24 κύριους και αρκετούς «ειδικούς» συντελεστές.
- ✚ Η επιβάρυνση ενός αγαθού, κυρίως εισαγόμενου, με έως και 10 διαφορετικούς φόρους, δασμούς, εισφορές κ.λπ.
- ✚ Η αοριστία της φορολογικής βάσης σε ορισμένους φόρους και των δυο γενικών φόρων κατανάλωσης, του χαρτοσήμου και του ΦΚΕ. Η έκταση και η αοριστία της φορολογικής βάσης

όσο αφορά το χαρτόσημο είναι μεγάλη. Αν και ένα μέρος του χαρτοσήμου ενσωματώθηκε στον ΦΠΑ, η δυσκολία καθορισμού της φορολογικής βάσης του χαρτοσήμου παραμένει. Αυτό συμβαίνει διότι το τμήμα που ενσωματώθηκε στο ΦΠΑ είχε μάλλον ξεκάθαρη φορολογική βάση. Η περίπτωση του ΦΚΕ δε διαφέρει από την παραπάνω. Υπήρχε μόνιμο πρόβλημα προσδιορισμού των «βιομηχανικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων» που είχαν υποχρέωση καταβολής φόρου. Από το ένα μέρους υπήρχε το πρόβλημα του μεγέθους που έπρεπε να έχει η βιοτεχνία, ενώ από το άλλο μέρος υπήρχε το πρόβλημα του τρόπου παραγωγής του προϊόντος. Σε πολλές περιπτώσεις απαιτείτο μια κατά περίπτωση προσέγγιση για να προσδιοριστεί εάν μια επιχείρηση ανήκε στη φορολογική βάση του ΦΚΕ ή όχι.

✚ Τέλος το χαρτόσημο δεν ήταν ένας φόρος αλλά ένα συνονθύλευμα διαφορετικών και διακεκριμένων φόρων, οι οποίοι είχαν διαφορετικές φορολογικές βάσεις, διαφορετικούς φορολογικούς συντελεστές, διαφορετικό τρόπο είσπραξης του φόρου και εν κατακλείδι διαφορετικές επιπτώσεις στη οικονομία.

Ο λόγος για τον οποίο αναφερθήκαμε και επιμείναμε στην πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, βασίζεται στο γεγονός ότι αποτελεί μια από τις κυριότερες αιτίες ύπαρξης και ανάπτυξης της φοροδιαφυγής. Από αυτή λοιπόν τη σκοπιά μας ενδιαφέρει άμεσα για την παρούσα εργασία. Τέλος πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό του ελληνικού φορολογικού συστήματος αποτελεί το γεγονός ότι, το μεγαλύτερο μέρος των φορολογικών εσόδων εισπράττεται από την έμμεση φορολογία. Αποτέλεσμα του χαρακτηριστικού αυτού είναι η άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους⁶.

⁶ Καλυβιανάκης Κ.,(1993), φορολογικό καθεστώς-παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση, σελ 33-36

2. Φοροδιαφυγή

2.1 Εισαγωγή

Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, εκτός του ότι είναι μια πηγή πλουτισμού, εκλαμβάνεται από τους περισσότερους ως μια αντικοινωνική συμπεριφορά των πολιτών προς το κράτος. Αποτελεί ένα πολυσύνθετο φαινόμενο, το οποίο ξεφεύγει από την οικονομική σφαίρα αποκτώντας πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις.

Το κράτος το οποίο θεωρείται ο πολιτικός εγγυητής της κοινωνικής συνοχής, αντί να φροντίζει για το συμφέρον όλων των πολιτών, σχετικά με την δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών, προσπαθεί συνεχώς να προωθή επιμέρους συμφέροντα. Το γεγονός αυτό όμως συνέβαινε ανέκαθεν στην Ελλάδα, μάλιστα από την εποχή της σύστασης του σύγχρονου Ελληνικού κράτους. Η σύγκρουση που υπήρχε ανάμεσα στους πολιτικούς και στους οπλαρχηγούς οδήγησε εν τέλει και στη δολοφονία του Καποδίστρια, ο οποίος προσπαθώντας να δημιουργήσει το νέο Ελληνικό κράτος, επιχείρησε να συγκροτήσει ένα σύστημα δίκαιης κατανομής φόρων παρά τη σφοδρότατη αντίδραση των τοπικών αρχόντων.

Κατά το ίδιο περίπου τρόπο αντιδρούν οι πολίτες, υιοθετώντας την συνήθη αυτή πρακτική εδώ και δεκαετίες, δηλαδή την άρνηση καταβολής φόρων, εφευρίσκοντας διάφορα τεχνάσματα. Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, πέραν της οικονομικής της διάστασης, αναδεικνύει κάτι πολύ σημαντικό, τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο κράτος και στους πολίτες του. Μια σχέση που όχι μόνο δεν είναι καλή αλλά πολλές φορές αποδεικνύεται εχθρική. Έντονο είναι το φαινόμενο της έλλειψης εμπιστοσύνης, η οποία εκδηλώνεται με διάφορες μορφές, ενώ επί της ουσίας κανείς δεν είναι διατεθειμένος να αποκαταστήσει τη σχέση αυτή.

Το ερώτημα που εύλογα τίθεται είναι το ποιος είναι ο υπαίτιος. Πέρα από τις όποιες πολιτικές πεποιθήσεις, σε μια συντεταγμένη και ευνομούμενη πολιτεία η πολιτική ηγεσία είναι αυτή που θεσπίζει τους κανόνες του παιχνιδιού και οφείλει να τους τηρήσει. Όταν λοιπόν οι Έλληνες πολιτικοί, ανεξαρτήτως ιδεολογίας και πολιτικής παράταξης, φροντίζουν επί δεκαετίες τώρα να προστατεύουν τα προνόμιά τους, νομοθετώντας διατάξεις, οι οποίες τους απαλλάσσουν από κάθε είδους αδικήματα (πολιτικά, οικονομικά), αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι απλοί πολίτες, να καταφεύγουν σε παράνομες μεθοδεύσεις για να επωφεληθούν όσο είναι δυνατόν περισσότερο. Με αυτόν τον τρόπο και οι δύο πλευρές προσπαθούν να «αρμέγουν» το κράτος.

Εμείς στις επόμενες σελίδες της ενότητας αυτής, θα αναφερθούμε εκτενώς στο πρόβλημα της φοροδιαφυγής, παραθέτοντας τις διάφορες εννοιολογικές προσεγγίσεις του όρου, και στα αίτια που την προκαλούν. Ταυτόχρονα παραθέτουμε στατιστικά στοιχεία, απαραίτητα κατά την γνώμη μας για την καλύτερη αντίληψη του προβλήματος, τόσο από οικονομικής όσο και από κοινωνικής σκοπιάς. Μια αναφορά στο φαινόμενο της παραοικονομίας δεν θα μπορούσε να μην περιληφθεί στο κεφάλαιο αυτό.

2.2 Ορισμός της φοροδιαφυγής

Τον τελευταίο καιρό, λόγω και της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας την οποία βιώνει η χώρα μας, γίνεται πολύς λόγος σε πολιτικές συζητήσεις, και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης για την ανάγκη *πάταξης* της

φοροδιαφυγής, μέσα από την εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων, και την υιοθέτηση βαρύτερων ποινών για τους παραβάτες. Στην Ελλάδα κάνουμε ένα πολύ σοβαρό λάθος, αυτό της ταύτισης του φαινομένου της φοροδιαφυγής με αυτό της παραοικονομίας. Εμείς θα μιλήσουμε στην συνέχεια της ενότητας για την σχέση φοροδιαφυγής και παραοικονομίας, και τις διαφορές μεταξύ τους, διότι πιστεύουμε ότι η όποια προσπάθεια ταύτισης των δύο αυτών εννοιών κρίνεται εντελώς αυθαίρετη.

Με τον όρο λοιπόν φοροδιαφυγή (**tax evasion**), εννοούμε την κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογούμενου, με την οποία επιδιώκει την μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή αποφυγή καταβολής του φόρου που του έχει βεβαιωθεί⁷. Κάποιοι άλλοι ορισμοί, με τους οποίους θα μπορούσαμε να ορίσουμε την φοροδιαφυγή είναι⁸:

- ✚ Το μέρος του εισοδήματος που (σύμφωνα με την τρέχουσα νομοθεσία) πρέπει να αναφερθεί εθελοντικά στις αρμόδιες αρχές, αλλά για κάποιους λόγους δεν αναφέρεται και έτσι δεν φορολογείται
- ✚ Το μέρος των έμμεσων φόρων και άλλων άμεσων φόρων που πρέπει να επιβληθούν και να αποδοθούν εθελοντικά στο κράτος αλλά για μερικούς λόγους τα χρήματα αυτά δεν φθάνουν στο δημόσιο ταμείο

Η φοροδιαφυγή θεωρείται παράνομη πράξη, έντονα αντικοινωνική ενώ συνιστά το αδίκημα της μη καταβολής του οφειλόμενου φόρου λόγω καταστρατήγησης του νόμου. Η φοροδιαφυγή εμφανίζεται με τους εξής δύο τρόπους:

1. Με την απόκρυψη εισοδημάτων από διάφορες πηγές για την μείωση του φόρου

⁷ <http://www.euretirio.com/forodifugi/> πρόσβαση 05/02/2016

⁸ Νάστας Ε., e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 66

2. Με την εμφάνιση υπερβολικών ή πλαστών δαπανών, έτσι ώστε να υπάρξει ωφέλεια από την έκπτωση φόρου

Η φοροδιαφυγή μπορεί να εντοπιστεί εύκολα σε εισοδήματα, τα οποία προέρχονται από μισθωτές υπηρεσίες, την εκμετάλλευση ακινήτων, λόγω κυρίως της ευκολίας διασταύρωσης στοιχείων. Δηλαδή το δηλωθέν έσοδο του ενός συμβαλλόμενου και την δηλωθείσα δαπάνη του άλλου, ενώ από την άλλη είναι δύσκολο να εντοπισθούν σε πηγές όπως από ελευθέρια επαγγέλματα. Για τον λόγο αυτό γίνεται πολύς λόγος για τα υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής, τα οποία εντοπίζονται κυρίως σε αυτόν τον κλάδο. Όσον αφορά τις εμπορικές επιχειρήσεις, το πρόβλημα αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους, καθώς επίσης και με διασταυρώσεις. Στις περιπτώσεις που είναι δύσκολη η διασταύρωση, υπολογίζεται ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ κατά καιρούς αναπροσαρμόζονται και τα τεκμήρια διαβίωσης.

Με τον όρο φοροδιαφυγή, εννοούμε επίσης το σύνολο των παρανομών ενεργειών των ιδιωτικών φορέων (επιχειρήσεων), με τις οποίες οι φορείς αυτοί αποβλέπουν στη μείωση ή ακόμα και την εξάλειψη της φορολογικής τους υποχρέωσης. Τέτοιου είδους παράνομες ενέργειες είναι οι εξής:

- ✚ Η δήλωση στη φορολογούσα Αρχή (εφορία) μικρότερου εισοδήματος από το πραγματοποιηθέν κατά τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος,
- ✚ Η εμφάνιση μικρότερων ακαθάριστων εσόδων από τα πραγματοποιηθέντα κατά τον υπολογισμό του φόρου κατανάλωσης,
- ✚ Η λαθραία εισαγωγή προϊόντων από το εξωτερικό για την αποφυγή των δασμών κλπ.

Επιπρόσθετα, ένας ορισμός ο οποίος θεωρείται ότι καλύπτει σε μεγάλο βαθμό την έννοια της φοροδιαφυγής είναι αυτός του *Department of the Treasury του 1983*. σύμφωνα με τον ορισμό αυτό φοροδιαφυγή αποτελεί:

- ✚ Το τμήμα εκείνο του φόρου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα που θα έπρεπε με βάση την ισχύουσα νομοθεσία να δηλώνεται οικειοθελώς από τους φορολογούμενους στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, αλλά για οποιαδήποτε λόγο δεν δηλώνεται.
- ✚ Το τμήμα εκείνο των έμμεσων φόρων και λοιπών άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα πρέπει να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος αλλά για οποιοδήποτε λόγο αυτό δεν φθάνει ποτέ στο δημόσιο ταμείο.
- ✚ Οι φόροι οι οποίοι δεν καταβλήθηκαν στον κράτος λόγω παροχής φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
- ✚ Οι τόκοι που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και μετά τη λήξη του οικείου δημοσιονομικού έτους.
- ✚ Η μη είσπραξη των οφειλόμενων φόρων μετά την βεβαίωσή τους.

Όπως βλέπουμε λοιπόν από τους διάφορους ορισμούς της φοροδιαφυγής, κάποιοι από αυτούς που τους επισήμαναν, περιλαμβάνουν στην έννοια της και τις διάφορες φορολογικές απαλλαγές, οι οποίες δόθηκαν σε φορολογούμενους χωρίς να επιτευχθούν οι σκοποί για τους οποίους αυτές οι απαλλαγές χορηγήθηκαν. Εν κατακλείδι αυτό το οποίο προκύπτει από τις ανωτέρω επισημάνσεις είναι ότι, για να μην υπάρχει φοροδιαφυγή οι

φορολογούμενοι θα πρέπει να αποδίδουν την φορολογητέα τους ύλη στο σύνολο της, εθελοντικά και χωρίς καθυστερήσεις.

2.3 Μακροοικονομική προσέγγιση της φοροδιαφυγής

Μακροοικονομικά η φοροδιαφυγή προσδιορίζεται ως η μη απόδοση από την οικονομική μονάδα των άμεσων και των έμμεσων φόρων, με δεδομένο ότι η δύο άλλες μορφές φοροδιαφυγής (φοροαποφυγή και φοροαπαλλαγή) είναι αδύνατο να μετρηθούν. Έναν αξιόπιστο δείκτη μέτρησης της φοροδιαφυγής αποτελεί η υστέρηση των φορολογικών εσόδων, έναντι της φορολογικής αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.). Είναι γνωστό ότι με το ΑΕΠ ορίζεται το σύνολο των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται σε μία χώρα κατά την διάρκεια ενός ημερολογιακού έτους.

Οι εκάστοτε κυβερνήσεις ορίζουν κάθε χρόνο ως στόχο αύξησης των εσόδων κάποιο ποσοστό επί τοις εκατό % το οποίο όμως είναι μεγαλύτερο από την ονομαστική αξία του ΑΕΠ. Εάν δεν τεθεί από την νομοθεσία συγκεκριμένος λόγος αύξησης των εσόδων, τότε η αύξηση των εσόδων ξεπερνάει σε δέκατα την ονομαστική αξία του ΑΕΠ, και πάντοτε έχοντας υπόψη την σωστή λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού.

Για την μέτρηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής ισχύει η ακόλουθη ανισότητα:

$$p * f > g$$

Όπου

 p: η πιθανότητα ανακάλυψης της φοροδιαφυγής από τις φορολογικές αρχές

 f: η επιβαλλόμενη ποινή για φοροδιαφυγή (π.χ. χρηματικό ποσό, προσαύξηση ή ποινική και διοικητική κύρωση)

✚ **g**: το οικονομικό ή οποιοδήποτε όφελος από την φοροδιαφυγή

Από την παραπάνω σχέση γίνεται αντιληπτό, ότι όσο μικρότερες είναι οι τιμές των p και f τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η τάση για φοροδιαφυγή. Ο λόγος είναι ότι λειτουργούν ως αντίθετα ποσά, πράγμα που σημαίνει πως οποιοδήποτε στόχος αύξησης των φορολογικών εσόδων από την κυβέρνηση θα λειτουργήσει αντίθετα ως προς την πιθανότητα εξέρευσης της φοροδιαφυγής.

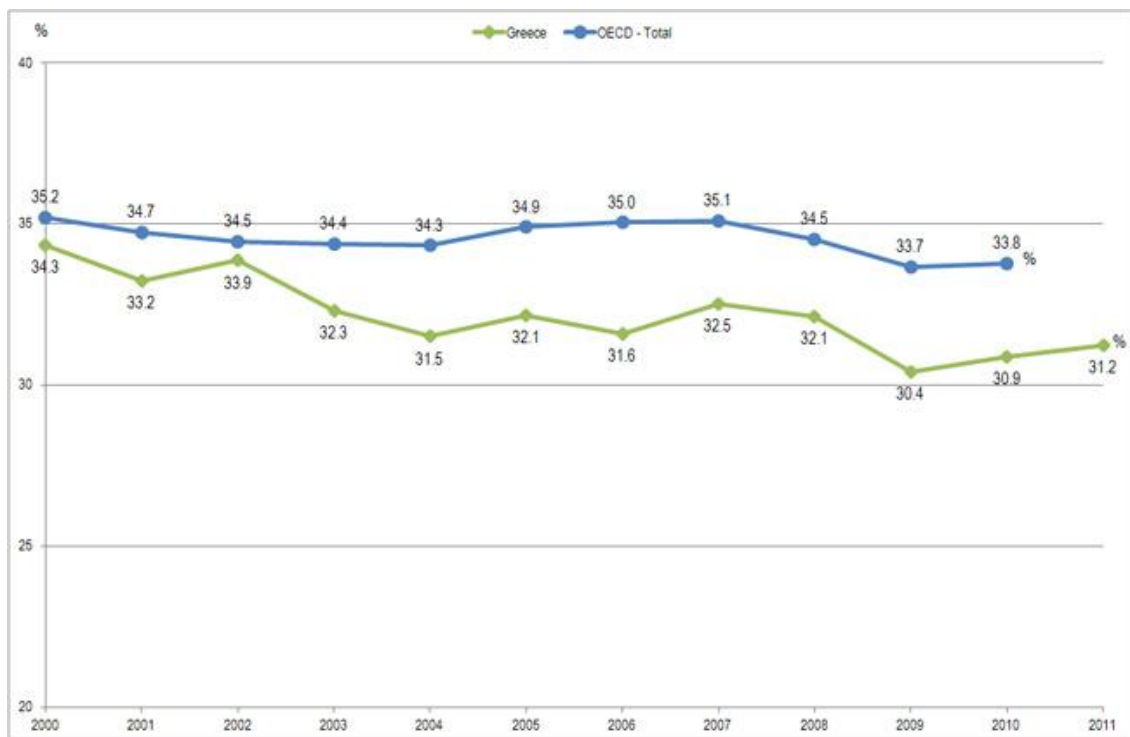
2.4 Ιστορική αναδρομή της φοροδιαφυγής

Όπως αναφέραμε και στην εισαγωγή της εργασίας μας, η φορολογία έχει τις καταβολές της στην αρχαιότητα, όπου πρωτοεμφανίζεται ως υποχρέωση των πολιτών να καταβάλλουν αντικείμενα αξίας στους άρχοντες της εποχής. Συνήθως υπήρχε ένας άρχοντας ή κάποιας μορφής στρατιωτική ή κρατική εξουσία, στους οποίους αποδιδόταν ο φόρος, και αυτοί με την σειρά τους την απέδιδαν στην ανώτατη κρατική αρχή.

Χαρακτηριστικό φαινόμενο της αρχαιότητας αλλά και του Μεσαίωνα, αποτελεί η παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες από τους άρχοντες και τους έχοντες την εξουσία, με αντάλλαγμα την απόδοση των φόρων. Αυτό συνέβαινε για το καλό της περιοχής αλλά και της εξουσίας. Όσον αφορά την Ελλάδα, στην αρχαιότητα τέτοιο ρόλο διαδραμάτιζαν οι έφοροι της Σπάρτης, οι οποίοι συνέλλεγαν τους φόρους και τους απέδιδαν στο κράτος των Αθηνών. Την εποχή του Βυζαντίου, οι μορφές αυτές φόρου αποδίδονταν στην τότε κοινότητα, και αυτή με την σειρά της τις απέδιδε στο κράτος. Υπάρχουν βέβαια και οι περιπτώσεις όπου ο *φορολογούμενος* δεν είναι πολίτης, αλλά ένα ολόκληρο κράτος το οποίο, βάσει κάποιων συνθηκών που είχαν υπογραφεί, απέδιδε τους φόρους σε κάποιο άλλο, όπως για παράδειγμα την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Κάτι τέτοιο συνέβαινε και τον Μεσαίωνα, όπου κάποια Σλαβικά κράτη κατέβαλαν φόρους στο Βυζάντιο.

Στην προηγούμενη παράγραφο αναφερθήκαμε στους εφόρους της Σπάρτης, οι οποίοι εκτός της σημαντικότητας τους ως εκτελεστική εξουσία, αποτέλεσαν και την πρώτη μορφή ενός θεσμού, αυτού του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης. Ο θεσμός αυτός είχε ως σκοπό τον καλύτερο έλεγχο της λειτουργίας του κράτους, και τον είχαν εισηγηθεί πολλοί στοχαστές της εποχής, όπως οι Καλβίνος και Φίχτε. Στην αρχαία Σπάρτη τώρα αυτός ο θεσμός εφαρμοζόταν με την μορφή της Εφορίας, αν και υπάρχουν αναφορές για χρηματισμό των εφόρων της εποχής. Ο θεσμός αυτός εισήχθη πρόσφατα και στην χώρα μας, ενώ στις άλλες χώρες λειτουργεί εδώ και δεκαετίες.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η είσπραξη των φόρων και παράλληλα η πάταξη της φοροδιαφυγής, απασχολεί από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα τους κυβερνώντες των κρατών. Βέβαια η ένταση της προσπάθειας πάταξης του φαινομένου, μεγαλώνει όσο υπάρχουν κράτη, όπως το δικό μας, τα οποία βιώνουν οικονομική κρίση. Σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζει απώλεια οικονομικών πόρων λόγω της φοροδιαφυγής. Στο διάγραμμα 2.1 που ακολουθεί απεικονίζεται η σχέση φορολογικών εσόδων μεταξύ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ και της Ελλάδος.

Διάγραμμα 2.1: Φορολογικά έσοδα ΟΟΣΑ και Ελλάδος ως % του ΑΕΠ την περίοδο 2000-2011. (Πηγή : OECD, 2011)

Σύμφωνα τώρα με δημοσίευμα των Financial Times τον Σεπτέμβριο του 2015, η Ευρωπαϊκή παραοικονομία κοστίζει 454 δις. Ευρώ σε απώλεια φόρων, ενώ η χώρα μας έχει μια από τις μεγαλύτερες παραοικονομίες της Ευρώπης, αν και δεν είναι η μόνη χώρα μέλος που αντιμετωπίζει δυσκολίες στην εξάλειψη της φοροδιαφυγής, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει την φορολογία⁹. Πολλοί ειδικοί επισημαίνουν, ότι αν επιστραφούν όλοι οι απολεσθέντες από την φοροδιαφυγή πόροι, τότε τα οικονομικά προβλήματα πολλών χωρών του νότου, μεταξύ αυτών και της χώρας μας, θα λυθούν χωρίς την ανάγκη ανάληψης νέων πακέτων στήριξης.

2.5 Η παραοικονομία

Στην αρχή της ενότητας 2.1, αναφερθήκαμε στην λανθασμένη ταύτιση της φοροδιαφυγής με την παραοικονομία. Αποτελεί όμως γεγονός ότι στην Ελλάδα, όταν μιλάμε για παραοικονομία, σιωπηρά δεχόμαστε τη φοροδιαφυγή, ενώ ελάχιστοι στην χώρα μας ξεχωρίζουν τις δύο αυτές έννοιες, με αποτέλεσμα να γίνονται λανθασμένες εκτιμήσεις και να λαμβάνονται λάθος αποφάσεις. Μόνο ένα μέρος της φοροδιαφυγής συνδέεται με την παραοικονομία, η οποία ορίζεται ως το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς όπως θα έπρεπε. Παραοικονομία λοιπόν θεωρείται το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο ασκείται λαθραία και παράνομα¹⁰. Στην ενότητα αυτή θα προσπαθήσουμε να αποσαφηνίσουμε το φαινόμενο αυτό, και πως σχετίζεται με την φοροδιαφυγή.

Η κάθε είδους ανθρώπινη δραστηριότητα σε μια κοινωνία, χαρακτηρίζεται από δυο όψεις: την ορατή και την μη ορατή. Με τον ίδιο τρόπο θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η οικονομική δραστηριότητα διακρίνεται στο σύνολο στην επίσημη (καταγραφόμενη) οικονομική

⁹ <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=740438/> Πρόσβαση 07/02/2016

¹⁰ <http://www.euretirio.com/paraikonomia/> Πρόσβαση 07/02/2016

δραστηριότητα, και την κρυφή (μη καταγραφόμενη), την λεγόμενη *παραοικονομία*. Το τμήμα αυτό λοιπόν της οικονομικής δραστηριότητας, ενώ θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο επίσημο εθνικό προϊόν αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία, όμως για διάφορους λόγους δεν είναι δυνατό να καταγραφεί. Αν θέλουμε πάραυτα να έχουμε μια σφαιρικότερη αντίληψη λειτουργίας της οικονομίας, για μια αποτελεσματικότερη άσκηση οικονομικής πολιτικής, η εξέταση και των δυο κατηγοριών οικονομικής δραστηριότητας, κρίνεται σημαντική.

Στην Ελλάδα το φαινόμενο της παραοικονομίας εντοπίστηκε πρώτη φορά στις αρχές της δεκαετίας του 80, τα πρώτα μέτρα εκτίμησης της πάντως έλαβαν χώρα στις αρχές της δεκαετίας του 90. Αντίθετα σε παγκόσμιο επίπεδο η συνειδητοποίηση της ύπαρξης της χρονολογείται στα τέλη της δεκαετίας του 70, όταν ο οικονομολόγος Peter Gutmann σε μια δημοσίευση του τόνιζε μια ανεξήγητη αύξηση στη ζήτηση τραπεζογραμματίων, η οποία όμως δεν συνοδευόταν από μια αντίστοιχη αύξηση του ΑΕΠ.

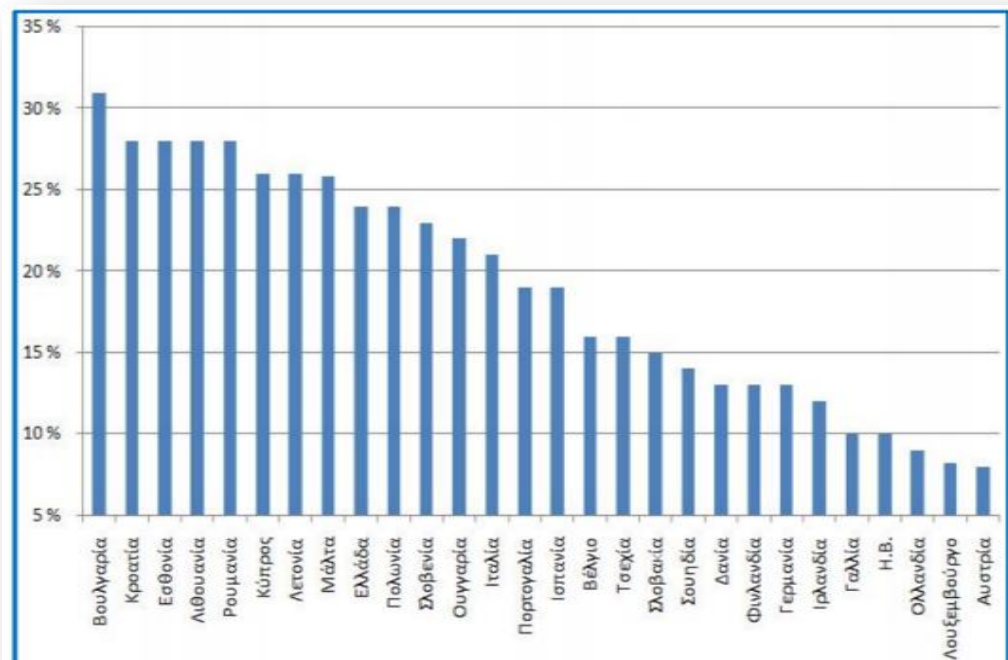
Η παραοικονομία ή αλλιώς (*hidden economy, shadow economy*) είναι μια πολύπλευρη έννοια. Σύμφωνα με αρκετούς οικονομολόγους η παραοικονομία, υπό ευρεία έννοια, αποτελείται από α) ένα μείγμα δραστηριοτήτων εκτός μηχανισμού της αγοράς (όπως η παραγωγή των νοικοκυριών) β) από παράνομες δραστηριότητες εντός των πλαισίων της αγοράς (όπως η απαγορευμένη παραγωγή και διάθεση ουσιών) και γ) νόμιμες δραστηριότητες της αγοράς οι οποίες δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους (όπως η φοροδιαφυγή ή/και φοροκλοπή). Και οι τρεις κατηγορίες οικονομικών δραστηριοτήτων λαμβάνουν χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο πχ οικονομικό έτος¹¹.

Η πιο επιτυχή εννοιολογική προσέγγιση του φαινομένου, έγινε από τον οικονομολόγο Vito Tanzi (1980), ο οποίος διατύπωσε έναν πιο αυστηρό ορισμό που έχει να κάνει με το μέρος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος

¹¹ Νάστας Ε., e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 65

το οποίο δεν μετριέται και συνεπώς δεν καταγράφεται¹². Πάντως, οποιαδήποτε ερμηνεία από τις προαναφερθείσες και αν υιοθετηθεί, το πρόβλημα κατανόησης της παραοικονομίας και πως μπορούμε να την εντοπίσουμε, θα συνεχίσει να υφίσταται.

Στο διάγραμμα 2.2 που ακολουθεί, απεικονίζεται το ύψος της παραοικονομίας στις 28 χώρες της Ε.Ε ως προς το ΑΕΠ για το έτος 2012, ενώ στον πίνακα 2.2 το μέγεθος της παραοικονομίας στις 27 χώρες της Ε.Ε διαχρονικά από το 2003 έως το 2012.

Διάγραμμα 2.2: Η παραοικονομία στην Ε.Ε σε ποσοστό % του ΑΕΠ για το έτος 2012 (Πηγή:Ο.Ο.Σ.Α.)

Παρατηρώντας το διάγραμμα 2.2, αυτό που συμπεραίνουμε είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα βρίσκεται στις κορυφαίες θέσεις όσον αφορά την παραοικονομία, η οποία αντιστοιχεί στο 24% του ΑΕΠ της. Αυτό σε αξία μεταφράζεται σε 45 δις. Ευρώ, ποσό τεράστιο το οποίο θα κάλυπτε ελλείμματα και λειτουργικές δαπάνες του κράτους.

¹² Νάστας Ε., e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 65

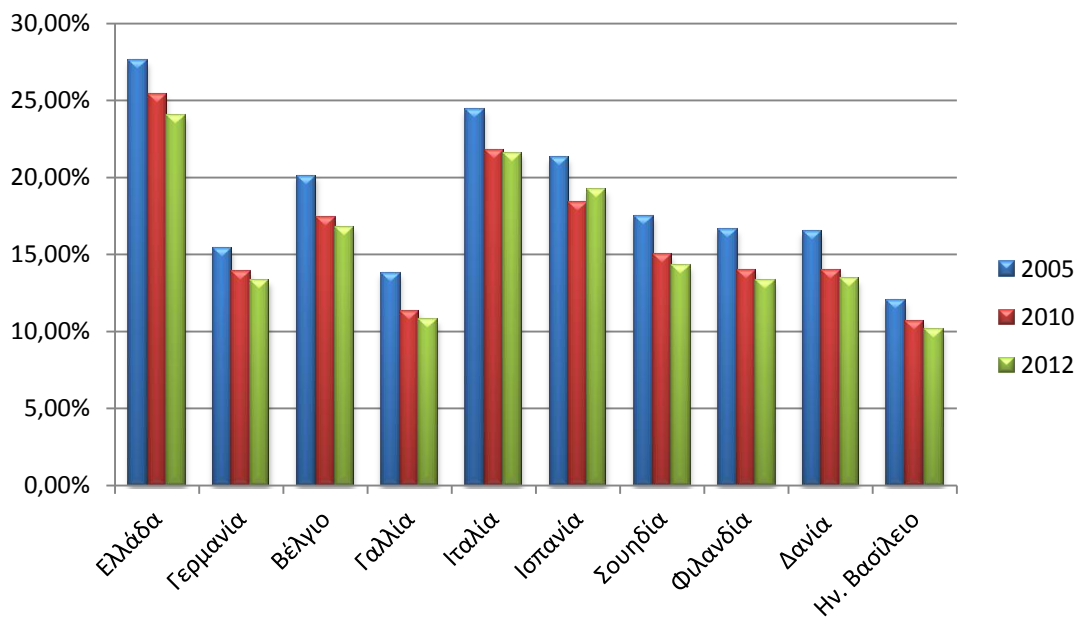
Country / Year										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Austria	10.8	11	10.3	9.7	9.4	8.1	8.47	8.2	7.9	7.6
Belgium	21.4	20.7	20.1	19.2	18.3	17.5	17.8	17.4	17.1	16.8
Bulgaria	35.9	35.3	34.4	34	32.7	32.1	32.5	32.6	32.3	31.9
Cyprus	28.7	28.3	28.1	27.9	26.5	26	26.5	26.2	26	25.6
Czech Republic	19.5	19.1	18.5	18.1	17	16.6	16.9	16.7	16.4	16.0
Denmark	17.4	17.1	16.5	15.4	14.8	13.9	14.3	14	13.8	13.4
Estonia	30.7	30.8	30.2	29.6	29.5	29	29.6	29.3	28.6	28.2
Finland	17.6	17.2	16.6	15.3	14.5	13.8	14.2	14	13.7	13.3
France	14.7	14.3	13.8	12.4	11.8	11.1	11.6	11.3	11	10.8
Germany	17.1	16.1	15.4	15	14.7	14.2	14.6	13.9	13.7	13.3
Greece	28.2	28.1	27.6	26.2	25.1	24.3	25	25.4	24.3	24.0
Hungary	25	24.7	24.5	24.4	23.7	23	23.5	23.3	22.8	22.5
Ireland	15.4	15.2	14.8	13.4	12.7	12.2	13.1	13	12.8	12.7
Italy	26.1	25.2	24.4	23.2	22.3	21.4	22	21.8	21.2	21.6
Latvia	30.4	30	29.5	29	27.5	26.5	27.1	27.3	26.5	26.1
Lithuania	32	31.7	31.1	30.6	29.7	29.1	29.6	29.7	29.0	28.5
Luxemburg (Grand-Duché)	9.8	9.8	9.9	10	9.4	8.5	8.8	8.4	8.2	8.2
Malta	26.7	26.7	26.9	27.2	26.4	25.8	25.9	26	25.8	25.3
Netherlands	12.7	12.5	12	10.9	10.1	9.6	10.2	10	9.8	9.5
Poland	27.7	27.4	27.1	26.8	26	25.3	25.9	25.4	25	24.4
Portugal	22.2	21.7	21.2	20.1	19.2	18.7	19.5	19.2	19.4	19.4
Romania	33.6	32.5	32.2	31.4	30.2	29.4	29.4	29.8	29.6	29.1
Slovenia	26.7	26.5	26	25.8	24.7	24	24.6	24.3	24.1	23.6
Spain	22.2	21.9	21.3	20.2	19.3	18.4	19.5	19.4	19.2	19.2
Slovakia	18.4	18.2	17.6	17.3	16.8	16	16.8	16.4	16	15.5
Sweden	18.6	18.1	17.5	16.2	15.6	14.9	15.4	15	14.7	14.3
United Kingdom	12.2	12.3	12	11.1	10.6	10.1	10.9	10.7	10.5	10.1
27 EU-Countries / Average	22.3	21.9	21.5	20.8	19.9	19.3	19.8	19.5	19.2	18.4

Πίνακας 2.2: Μέγεθος παραοικονομίας στις 27 χώρες μέλη της Ε.Ε. την περίοδο 2003-2012 σε ποσοστό % του ΑΕΠ (Πηγή : Friedrich Schneider, Δεκέμβριος 2011)

Συμφώνα με δεδομένα του πίνακα 2.2, τα οποία προκύπτουν από μελέτες, του παγκοσμίου φήμης για τις μελέτες του γύρω από θέματα παραοικονομίας και φοροδιαφυγής, οικονομολόγου Friedrich Schneider, ο μέσος όρος της παραοικονομίας στις 27 χώρες μέλη της ΕΕ κυμάνθηκε σε 22,3% του ΑΕΠ το 2003. Στην συνέχεια μειώθηκε σε 19,3% το 2008, αυξήθηκε σε 19,8% του ΑΕΠ το 2009 και ύστερα έπεσε στο 18,4% του ΑΕΠ το 2012. Διαπιστώνουμε λοιπόν πως σε σχέση με το έτος που ξεκίνησε η οικονομική κρίση (2008), μέχρι σήμερα στις περισσότερες χώρες είχαμε μια μείωση του μεγέθους της παραοικονομίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός της ανάκαμψης από την παγκόσμια οικονομική και χρηματοοικονομική κρίση.

Ως εκ τούτου, ο πιο σημαντικός λόγος αυτής της μείωσης είναι πως σε μια οικονομία που ανακάμπτει, τα κίνητρα των ανθρώπων να προβούν σε πρόσθετες δραστηριότητες στην παραοικονομία για να κερδίσουν επιπλέον χρήματα μειώνονται. Μόνη εξαίρεση αποτελεί η Ελλάδα που ενώ η οικονομία της δεν έχει ανακάμψει, το μέγεθος της παραοικονομίας έχει μείνει σχεδόν στα ίδια επίπεδα, και λίγο χαμηλότερα σε σχέση με το 2008. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ύφεση της επίσημης οικονομίας είναι τόσο μεγάλη ώστε μειώνεται η ζήτηση δραστηριοτήτων παραοικονομίας λόγω των μεγάλων απωλειών εισοδήματος. Έτσι το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα για το έτος 2012 καταγράφεται μέχρι και κατά 1,4% μικρότερο από το 2010, δηλαδή 24% του ΑΕΠ.

Στο διάγραμμα 2.3 παρουσιάζεται η εξέλιξη της παραοικονομίας στις σημαντικότερες χώρες της Ε.Ε. για τα έτη 2005, 2010 και 2012¹³.

Διάγραμμα 2.3: εξέλιξη της παραοικονομίας την περίοδο 2005-2010-2012 στις σημαντικότερες χώρες εντός Ε.Ε. (Πηγή: <http://babushkagr.blogspot.gr>)

¹³ <http://babushkagr.blogspot.gr/> Πρόσβαση 20/02/2016

2.6 Προϋποθέσεις ταύτισης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας

Λαμβάνοντας υπόψη τις δύο προηγούμενες ενότητες σχετικά με την φοροδιαφυγή και την παραοικονομία, είμαστε σε θέση να ερευνήσουμε την σχέση μεταξύ τους. Θα προσπαθήσουμε λοιπόν να εξηγήσουμε κάτω από ποιες συνθήκες οι δύο αυτές έννοιες ταυτίζονται μεταξύ τους, παρότι έχουμε ήδη αναφέρει ότι κάτι τέτοιο δεν πρέπει να συμβαίνει. Στο σημείο αυτό προχωρούμε και στην ανάλυση της περίπτωσης όπου τα δύο αυτά φαινόμενα ταυτίζονται μεταξύ τους.

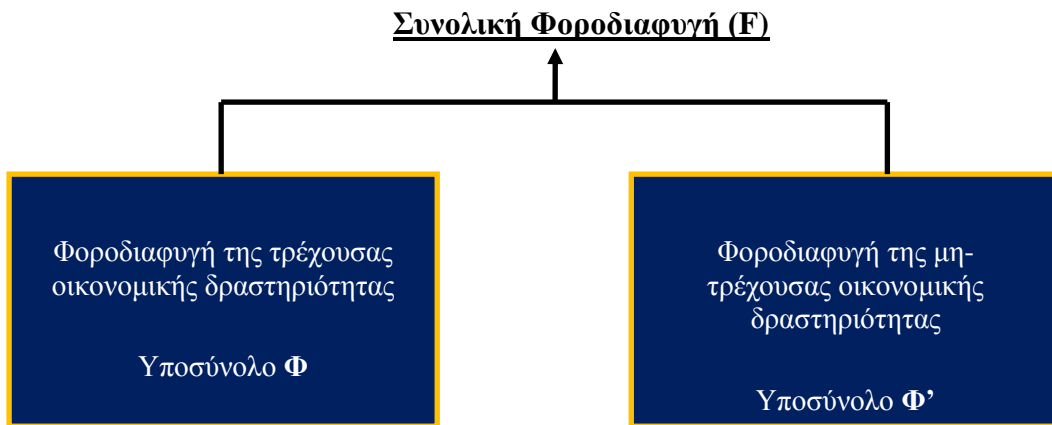
Στα πλαίσια της έρευνας μας για την εκπόνηση της εργασίας αυτής, το μεγαλύτερο μέρος των πηγών στο οποίο ανατρέξαμε, δεν ταυτίζει τις δυο αυτές έννοιες, ή τουλάχιστον δεν εμβαθύνει σε κάτι τέτοιο. Εμείς πιστεύουμε ότι, μια τέτοια προσπάθεια κρίνεται απαραίτητη για την καλύτερη κατανόηση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, και πως αυτές λειτουργούν στα πλαίσια μιας οικονομίας.

Ως υπόβαθρο για μια τέτοια ανάλυση, θα βασιστούμε στην δημοσίευση μιας μελέτης του κυρίου Ευάγγελου Νάστα, διδάκτορας του Παντείου Πανεπιστημίου. Σύμφωνα λοιπόν με την ανάλυση αυτή, η φοροδιαφυγή διακρίνεται σε δύο κατηγορίες¹⁴.

- ✚ Στην φοροδιαφυγή που σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (εισόδημα συντελεστών παραγωγής του τρέχοντος οικονομικού έτους κ.λπ.) και
- ✚ Στην φοροδιαφυγή που δε σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (φορολογία μεταβιβάσεως κληρονομιών κ.λπ.).

Διαγραμματικά αυτό μπορεί να απεικονιστεί ως εξής:

¹⁴ Νάστας Ε., e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 66

$\Phi \subset F$ όπου Φ είναι γνήσιο υποσύνολο του F

$\Phi' \subset F$ όπου Φ' είναι γνήσιο υποσύνολο του F

Και $\Phi \cup \Phi' = F$ όπου η ένωση των Φ & Φ' δίνει το F

Σύμφωνα με τα παραπάνω αυτό που μπορούμε να επισημάνουμε είναι ότι οι δύο αυτές έννοιες δεν ταυτίζονται, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η φοροδιαφυγή σχετίζεται με την τρέχουσα και μη-τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα και η παραοικονομία μόνο με την τρέχουσα οικονομική κατάσταση. Οι σοβαρότερες όμως διαφορές δεν εντοπίζονται στην μη-τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα, αλλά στην τρέχουσα, και εδώ θα μας βοηθήσει ο πίνακας 2.3 που ακολουθεί¹⁵.

¹⁵ Νάστας Ε., e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ. 67

Συνολικά εισοδήματα Συντελεστών παραγωγής (και ποσά των έμμεσων φόρων) που **πρέπει να καταγραφούν και να αποδοθούν στις οικονομικές υπηρεσίες** (Δραστηριότητες φοροδιαφυγής ή μη φοροδιαφυγής)

Συνολική τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί στους Εθνικούς Λογαριασμούς (Κρυμμένη και παρατηρήσιμη οικονομία)

	Καταγραφόμενη	Μη-καταγραφόμενη
Δηλωμένες δραστηριότητες	I Όχι Φοροδιαφυγή Όχι Παραοικονομία	II Όχι Φοροδιαφυγή Παραοικονομία
Μη – δηλωμένες δραστηριότητες	III Φοροδιαφυγή Όχι Παραοικονομία	IV Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία

Πίνακας 2.3: Σχέση φοροδιαφυγής και παραοικονομίας

Ο Πίνακας 2.3 λοιπόν εξηγεί τη σχέση μεταξύ φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Πιο συγκεκριμένα η οριζόντια διάσταση επεξηγεί την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί, αλλά για κάποιους λόγους ένα κομμάτι αυτής δεν καταγράφεται. Έτσι έχουμε δύο διαστάσεις της παραοικονομίας (καταγραφόμενη και μη καταγραφόμενη). Η κάθετη διάσταση περιλαμβάνει τα εισοδήματα που προκύπτουν από τη συνολική οικονομική δραστηριότητα των συντελεστών παραγωγής, τα οποία και φορολογούνται άμεσα, καθώς επίσης και τις τρέχουσες συναλλαγές που φορολογούνται έμμεσα. Από την παραπάνω ταξινόμηση δημιουργούνται τέσσερα τεταρτημόρια.

Στο πρώτο τεταρτημόριο **I** εμφανίζεται η ιδανική κατάσταση, όπου δεν υπάρχει φοροδιαφυγή και παραοικονομία. Στην περίπτωση αυτή οι φορολογικές αρχές είναι ενήμερες και ελέγχουν την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα στο σύνολο της. Στην προκειμένη περίπτωση ή οι υπόχρεοι δεν αποκρύπτουν το πραγματικό τους εισόδημα ή οι οικονομικές υπηρεσίες είναι αποτελεσματικές. Με άλλα λόγια το πρώτο τεταρτημόριο είναι η περίπτωση όπου δεν υπάρχει ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ δυνητικού παραοικονομούντα πολίτη και του ρυθμιστή οικονομικής δραστηριότητας.

Στο δεύτερο τεταρτημόριο **II** διακρίνουμε μια όχι και τόσο κοινή περίπτωση, κατά την οποία η προστιθέμενη αξία κάποιων δραστηριοτήτων δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς για διάφορους λόγους. Εντούτοις τα αντίστοιχα εισοδήματα τα οποία αποκτώνται, δηλώνονται κανονικά και οι φόροι που τους αντιστοιχούν πληρώνονται από τους υπόχρεους. Σε αυτήν την περίπτωση εμπίπτουν νέες κυρίως οικονομικές δραστηριότητες για τις οποίες δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η παρακολούθηση τους από τις στατιστικές υπηρεσίες να μην είναι εφικτή.

Στο τρίτο τεταρτημόριο **III** παρατηρούμε μια άλλη περίπτωση φοροδιαφυγής χωρίς όμως την ύπαρξη παραοικονομίας. Εδώ οι Εθνικοί Λογαριασμοί καταγράφουν την προστιθέμενη αξία στην οικονομία μέσα από κάποιες δραστηριότητες, τα εισοδήματα όμως καθώς και οι συναλλαγές από αυτές τις δραστηριότητες δεν δηλώνονται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το διάστημα προ κρίσης, όπου η οικοδομική δραστηριότητα γνώριζε ραγδαία αύξηση, ενώ η απόκρυψη εισοδημάτων από τους οικοδόμους ήταν εκτεταμένη. Η προστιθέμενη αξία μιας οικοδομής μπορεί να καταγραφεί, αυτό όμως που δεν μπορεί να καταγραφεί είναι η μεγάλης κλίμακας φοροδιαφυγή αυτών που καρπώνονται τα αντίστοιχα εισοδήματα.

Τέλος στο **IV** τεταρτημόριο συναντάμε την περίπτωση, όπου φοροδιαφυγή και παραοικονομία συνυπάρχουν. Σε αυτήν την περίπτωση, τα εισοδήματα που κερδίζονται στην παραοικονομία όχι μόνο διαφεύγουν από

τις στατιστικές υπηρεσίες αλλά και οι αντίστοιχοι φόροι αυτών των εισοδημάτων δεν εισπράττονται από τις οικονομικές υπηρεσίες.

Σε αυτήν την ενότητα αποδείξαμε ότι στο IV τεταρτημόριο τα δυο φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας συνυπάρχουν χωρίς όμως να ταυτίζονται. Στο βαθμό όμως που η φοροδιαφυγή είναι αιτία της παραοικονομίας, ανεξάρτητα από την εννοιολογική τους διαφορά, τότε επιφέρουν σχεδόν τα ίδια αποτελέσματα στην οικονομία. Επιπλέον ο περιορισμός του ενός εκ των δυο θα μπορούσε να οδηγήσει και στον περιορισμό του άλλου. Επομένως στην μοναδική περίπτωση κατά την οποία τα τεταρτημόρια I, II, III διαφεύγουν οποιασδήποτε αναλύσεως στη χάραξη οικονομικής πολιτικής, και ταυτόχρονα οι συνέπειες των δυο φαινομένων στο IV τεταρτημόριο είναι ίδιες στην καταγραφόμενη οικονομία, τότε και μόνον τότε παραοικονομία και φοροδιαφυγή ταυτίζονται μεταξύ τους, στην χάραξη ενιαίας πολιτικής για τον περιορισμό τους.

Σύμφωνα λοιπόν με αυτήν την παραδοχή, οι ασκούντες την οικονομική πολιτική, μπορούν να χρησιμοποιούν τις δυο έννοιες σαν ταυτόσημες, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις εννοιολογικές τους διαφορές. Αυτό όμως είναι μια εντελώς εσφαλμένη αντίληψη, λόγω του ότι, δεν είναι δυνατό να αγνοήσουμε τις περιπτώσεις τριών πρώτων τεταρτημώριων I, II, III γιατί έτσι θα ήταν σαν να αγνοούμε εντελώς τους ορισμούς των δυο φαινομένων. Επομένως είναι αδύνατον οι συνέπειες στην καταγραφόμενη οικονομία και κατά συνέπεια οι τρόποι αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας να είναι ταυτόσημες ακόμα και στην ακραία περίπτωση που δεν λαμβάνουμε υπόψη τους ορισμούς των δυο εννοιών.

2.7 Έκταση της φοροδιαφυγής

Σε συνέντευξη που παραχώρησε ο διευθυντής του Σώματος Δίωξης Οικονομικών Ελέγχων (ΣΔΟΕ) κ. Λέκκας, στην ηλεκτρονική έκδοση της γερμανικής εφημερίδας *Die Welt*, στις 08/06/2012, τόνισε πως «η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα φτάνει το 12 – 15 % του ΑΕΠ., αυτό σε νούμερα μεταφράζεται σε 40- 45 δις. Ευρώ ετησίως. Αν οι φορολογικές αρχές προχωρούσαν στην είσπραξη έστω και των μισών από αυτά τα 45 δις, καταλαβαίνουμε ότι κάτι τέτοιο θα έλυne το πρόβλημα των χαμηλών φορολογικών εσόδων της χώρας, και δεν θα χρειαζόταν τα διάφορα προγράμματα διάσωσης.

Αποτελεί λοιπόν μια πραγματικότητα, ότι η χώρα μας θα ήταν σε πολύ καλύτερη οικονομική κατάσταση αν οι εκάστοτε κυβερνήσεις μπορούσαν να συλλέξουν τους φόρους από όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες, και κυρίως από τους ελεύθερους επαγγελματίες. Αυτό επιβεβαιώνεται από τη μελέτη μιας ομάδας ερευνητών ξένων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, για την οποία θα μιλήσουμε στη συνέχεια.

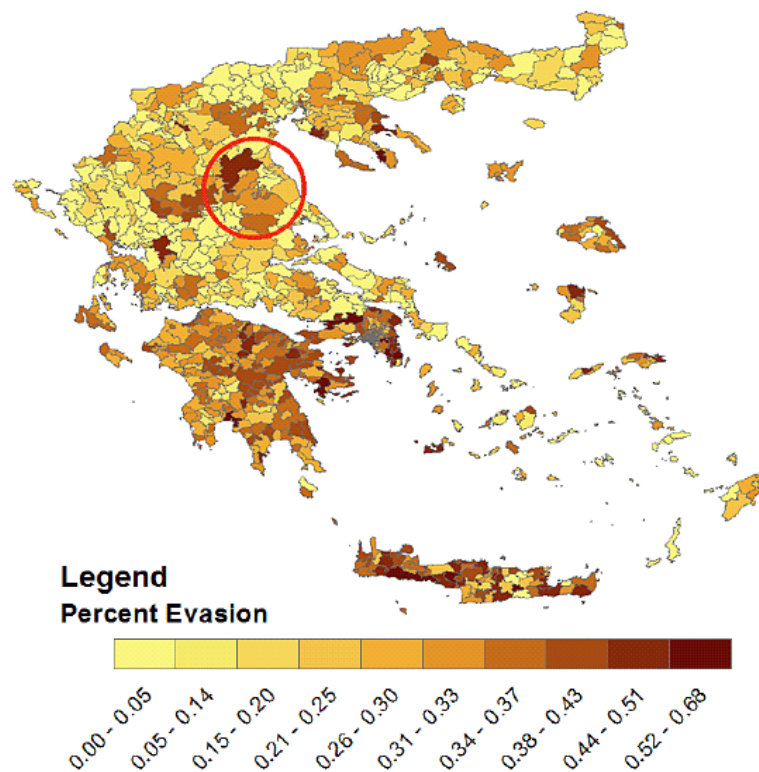
Η μελέτη, η οποία παρουσιάστηκε στις 22 Αυγούστου στην ιστοσελίδα euro2day.gr, υπολογίζει το μέγεθος της φοροδιαφυγής βασισμένη στην υπόθεση ότι οι τράπεζες καθορίζουν τα επίπεδα δανεισμού με βάση το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών και όχι το δηλωθέν. Επιπλέον, οι μελετητές έλεγξαν τις χορηγήσεις δανείων σε ελεύθερους επαγγελματίες και κατέληξαν στο γεγονός ότι λάμβαναν δάνεια όπου η δόση έφτανε ως το 82% του εισοδήματός τους.

Αυτό σημαίνει ότι για κάθε ένα Ευρώ που εισέπρατταν οι δανειολήπτες από τα δάνεια θα έπρεπε να επιστρέψουν 82 λεπτά του Ευρώ στην τράπεζα ανά μήνα, και αυτό σε μια χρονική στιγμή όπου οι τράπεζες, χορηγούν κατά μέσο όρο δάνεια με τη δόση να αντιστοιχεί μόλις στο 30% του εισοδήματος. Με βάση την συγκεκριμένη μελέτη και την παραδοχή ότι οι τράπεζες δεν χορηγούν δάνεια έτσι ώστε η δόση δεν ξεπερνά το 30% του

εισοδήματος κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το ύψος της φοροδιαφυγής για το 2009 ανέρχεται στα 28 δις. Ευρώ.!

Πέραν των στοιχείων που δόθηκαν στην δημοσιότητα, το ιδιαίτερης βαρύτητας συμπέρασμα που προέκυψε από την έρευνα αυτή, είναι ότι τα υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής υφίστανται σε συγκεκριμένους επαγγελματικούς κλάδους, π.χ. γιατρούς, μηχανικούς, δικηγόρους, τους οποίους χαρακτηρίζει μια υψηλή ποσοστιαία εκπροσώπησή τους στο Ελληνικό Κοινοβούλιο, με ότι αυτό συνεπάγεται.

Παρακάτω παρατίθεται ο χάρτης με τα ποσοστά κατανομής της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από την έρευνα των Ν. Αρταβάνη από το Virginia Polytechnic Institute and State University και των Adair Morse και Mary. Τσούτσουρα από το University of Chicago.

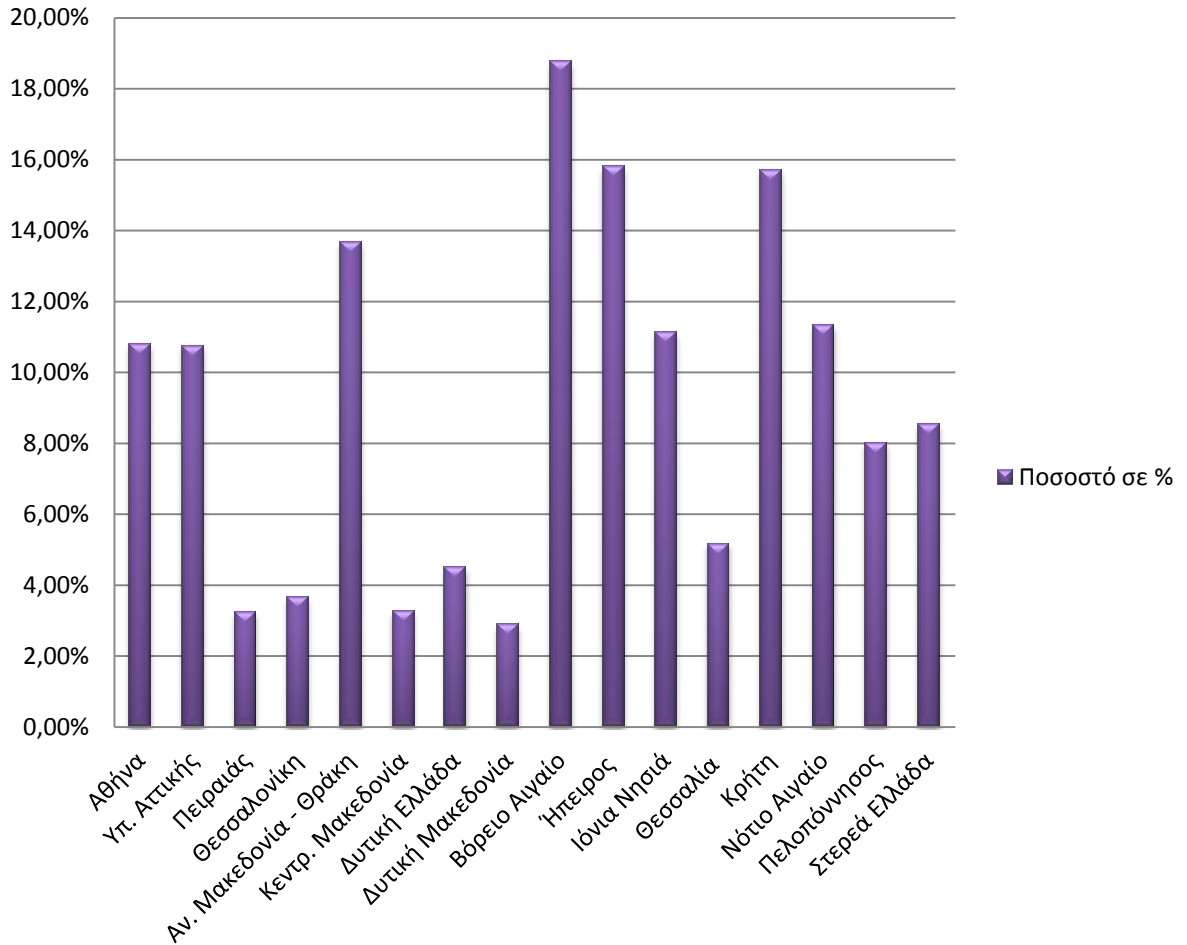
Εικόνα 2.1: Χάρτης ποσοστών κατανομής της φοροδιαφυγής ανά περιοχή βάσει του εισοδήματος (Πηγή: www.euro2day.gr)

Με μια πρώτη ανάγνωση του παραπάνω χάρτη, βλέπουμε τις περιοχές με τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής βάσει του εισοδήματος στην Ελλάδα ανά περιοχή. Με τα σκούρα χρώματα να δείχνουν τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής, και με τα ανοιχτά τα χαμηλότερα. Με μια πιο προσεκτική ματιά, ο χάρτης δείχνει ότι η φοροδιαφυγή εμφανίζεται να είναι ένα φαινόμενο εκτεταμένο και διασκορπισμένο σε ολόκληρη την Ελληνική επικράτεια.

Το υψηλότερο ποσοστό παρουσιάζει η περιοχή της Λάρισας, εντός του κόκκινου κύκλου. Υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής εκτός από τις μεγάλες αστικές περιοχές, όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, εμφανίζονται και σε νησιά του Αιγαίου, τα οποία αποτελούν τουριστικούς προορισμούς.

Στο διάγραμμα 2.3 που ακολουθεί παρουσιάζονται τα ποσοστά παραβατικότητας ανά περιφερειακή ενότητα στην χώρα μας¹⁶.

¹⁶ <http://www.top7news.gr/xrima/protathlitria-sti-forodiafigi-i-athina/> Πρόσβαση 20/02/2016

Διάγραμμα 2.3: Ποσοστό παραβατικότητας στην Ελλάδα ανά περιφέρεια έτος 2013
(Πηγή: www.top7news.gr)

Στο διάγραμμα αυτό μπορούμε να διακρίνουμε το χαρακτηριστικό της εξάπλωσης της φοροδιαφυγής στη χώρα μας, ανά περιφέρεια. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρουσιάζουν το Βόρειο Αιγαίο με 18,75%, και ακολουθούν η Ήπειρος με 15,79%, και τέλος η Κρήτη με 15,70%. Τα ποσοστά αυτά παραβατικότητας σχετίζονται κυρίως με την μη έκδοση παραστατικών. Επομένως το κράτος θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερο βάρος στην οργάνωση ενός πιο αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος, το οποίο να ελέγχει και να επαληθεύει τα στοιχεία κάθε φορολογουμένου.

2.8 Περιπτώσεις εμφάνισης φοροδιαφυγής

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η βασική πηγή ενός κράτους όσον αφορά την χρηματοδότηση του, είναι οι φόροι, άμεσοι και έμμεσοι. Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται και στις δύο κατηγορίες, στους άμεσους δηλαδή την φορολογία εισοδήματος, και στους έμμεσους δηλαδή στους φόρους προϊόντων και υπηρεσιών. Το υψηλότερο όμως ποσοστό φοροδιαφυγής εντοπίζεται στον φόρο εισοδήματος, δηλαδή τους άμεσους φόρους, και πιο συγκεκριμένα στα εξής:

- ✚ **Ελεύθεροι επαγγελματίες:** όπου δεν κόβονται αποδείξεις παροχής υπηρεσιών, ή η απόδειξη που κόβεται είναι μικρότερης αξίας από την κανονική
- ✚ **Μισθωτές υπηρεσίες:** όπου έχουμε πολλές περιπτώσεις αδήλωτης εργασίας
- ✚ **Γεωργικές επιχειρήσεις:** σε περιπτώσεις πώλησης αγροτικών προϊόντων χωρίς την συνοδεία των απαραίτητων παραστατικών, ή την έκδοση εικονικών παραστατικών
- ✚ **Εισοδήματα από ενοίκια:** σε περιπτώσεις μη κατάθεσης του μισθωτηρίου, ή δήλωσης μικρότερου ποσού ενοικίου
- ✚ **Εισοδήματα από εμπορικές επιχειρήσεις:** όπου εδώ έχουμε τις εξής περιπτώσεις:
 - Περίπτωση μη έκδοσης παραστατικού, ή έκδοση ανακριβούς φορολογικού στοιχείου, έκδοση και λήψη πλαστών / εικονικών στοιχείων
 - Περιπτώσεις μη καταβολής ΦΠΑ στο τέλος του μήνα, ή όταν ο ΦΠΑ δεν συμψηφίζεται

- Περιπτώσεις άσκησης παραεμπορίου, όπως λαϊκές αγορές, πεζοδρόμια κλπ.
- Σε τομείς όπως του τουρισμού, των κατασκευών, των κέντρων διασκέδασης, των εταιριών off shore.

Εκτός του φόρου εισοδήματος, αυξημένα ποσοστά φοροδιαφυγής εντοπίζονται και στους έμμεσους φόρους, όπως Ε.Φ.Κ. (Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης), Φ.Π.Α. (Φόρο Προστιθέμενης Αξίας), δασμούς και τέλη. Πιο συγκεκριμένα η φοροδιαφυγή εντοπίζεται στις εξής περιπτώσεις:

- ✚ **Κλάδος Υγρών Καυσίμων:** με παράνομη εισαγωγή και διακίνηση, αλλά και νόθευση των καυσίμων
- ✚ **Καπνοβιομηχανικά προϊόντα:** λόγω λαθραίας εισαγωγής και διάθεσης καπνού
- ✚ **Αλκοολούχα ποτά:** και εδώ έχουμε διακίνηση λαθραίων και νοθευμένων αλκοολούχων ποτών
- ✚ **Αγοραπωλησία προϊόντων:** χωρίς έκδοση παραστατικών, ή έκδοση τιμολογίων με ανακριβή στοιχεία
- ✚ **Έκδοση και λήψη πλαστών φορολογικών στοιχείων:** και καταχώρηση αυτών στα τηρούμενα βιβλία
- ✚ **Διακίνηση προϊόντων:** από χώρες της Ε.Ε. με πλαστά παραστατικά, ή η εμφάνιση συναλλαγών με τρίτες χώρες ως ενδοκοινοτικές.

Τέλος η φοροδιαφυγή εντοπίζεται και σε άλλους φόρους, όπως τον Φόρο Μισθωτών Υπηρεσιών (Φ.Μ.Υ.), καθώς επίσης και στην φορολογία κεφαλαίων (φόροι μεταβίβασης ακινήτων, κληρονομιάς, δωρεές, φόροι ακίνητης περιουσίας).

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής διαφέρει από χώρα σε χώρα. Η διαφορά αυτή έγκειται στην δομή της κάθε χώρας, το μέγεθος των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτήν, την λογιστική τους οργάνωση, στην διάρθρωση και λειτουργία του φορολογικού της συστήματος και τέλος την δομή των φοροτεχνικών της υπηρεσιών. Η φοροδιαφυγή εκδηλώνεται με μέσα και πρακτικές τις οποίες διακρίνει μια συνθετότητα, και μια ευρηματικότητα.

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής παρατηρείται σε όλους σχεδόν τους φόρους. Στην Ελλάδα οι μέθοδοι φοροδιαφυγής είναι απλοί, αν και τελευταία αρχίζει η φοροδιαφυγή να αποκτά πιο περίπλοκες μορφές. Στην συνέχεια αναφερόμαστε στις διάφορες μορφές της ανά κατηγορία εισοδήματος και αναλύουμε διεξοδικά τις περιπτώσεις φοροδιαφυγής που παρουσιάσαμε στην εισαγωγή της ενότητας.

2.9 Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος.

Ο φόρος εισοδήματος αποτελεί το φόρο, στον οποίο παρατηρούνται και τα περισσότερα φαινόμενα φοροδιαφυγής. Λόγω του ότι ο φόρος εισοδήματος από την φύση του έχει μια αμεσότητα όσον αφορά την αντίληψη του από τον φορολογούμενο, προκαλεί την αντίδραση του. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος φοροδιαφυγής. Άλλο λόγο ίδιας κατά τη γνώμη μας βαρύτητας με τον πρώτο, αποτελεί και το ειδικό φορολογικό καθεστώς που διέπει διάφορες επαγγελματικές ομάδες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα όχι μόνο την πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος αλλά και την δημιουργία ενός αισθήματος αδικίας στις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες. Τέλος η μη τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας σε συνδυασμό με τα υψηλά ποσοστά πληθωρισμού, ωθεί τους φορολογούμενους να βρουν άλλους τρόπους μείωσης των φορολογικών τους βαρών.

Ο φόρος εισοδήματος χωρίζεται σε δύο κατηγορίες, τον *φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων* και τον *φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων*. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων της κάθε κατηγορίας διαφορετικοί είναι και οι τρόποι φοροδιαφυγής.

2.9.1 Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων.

Η φοροδιαφυγή στα φυσικά πρόσωπα εμφανίζεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες. Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών και την Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, ο φόρος που παρουσιάζει τα μεγαλύτερα ποσοστά φοροδιαφυγής, είναι ο φόρος εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων. Για τον λόγο αυτό το Υπουργείο Οικονομικών σε συνεργασία με το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.), εντείνει τους ελέγχους και προχωρά σε διασταυρώσεις, προκειμένου να εντοπισθούν οι διάφορες πηγές εισοδημάτων όπου δεν δηλώνονται από τους μισθωτούς.

Η πιο συνηθισμένη μορφή φοροδιαφυγής, την οποία και επιλέγουν οι μισθωτοί για την απόκρυψη του πραγματικού εισοδήματός τους, είναι η οποιασδήποτε μορφής αδήλωτη εργασία. Η απόκρυψη του πραγματικού εισοδήματος επιτυγχάνεται μέσα από την μη δήλωση της κύριας ή ενδεχομένως και μιας δεύτερης εργασίας τους. Στόχος τους είναι η αποφυγή πληρωμής ενός σημαντικού ποσού φόρου που τους αναλογεί, καθώς η παρακράτηση του φόρου εισοδήματος από κάθε εργασία, υπολογίζεται βάσει του αφορολογήτου ορίου.

Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ο φόρος που τους παρακρατείται από την κύρια εργασία είναι πολύ χαμηλότερος σε σχέση με αυτόν που αναλογεί στο εισόδημα, το οποίο αποκτούν από την συνολική τους εργασία. Ο επιπλέον αυτός ο φόρος βεβαιώνεται με την εκκαθάριση της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος και έτσι πολλοί επιλέγουν να αποκρύψουν το σχετικό εισόδημα.

Για τον λόγο αυτό το Υπουργείο Οικονομικών υποχρεώνει τον εργοδότη να αναγράφει τον Α.Φ.Μ. του στην βεβαίωση αποδοχών που παρέχει στους εργαζομένους, για να προσκομίσουν αυτή στην φορολογική τους δήλωση καθώς και το ποσό που εισέπραξαν οι μισθωτοί από την συγκεκριμένη απασχόληση τους. Με αυτόν τον τρόπο ελέγχονται εργοδότης και εργαζόμενος και βεβαιώνεται ο παρακρατούμενος φόρος που τους αναλογεί.

Ένας ακόμη τρόπος φοροδιαφυγής που χρησιμοποιούν οι μισθωτοί, είναι η απόκρυψη εισοδημάτων από εμπορικές επιχειρήσεις. Όταν δηλαδή παρέχουν υπηρεσίες στα νομικά αυτά πρόσωπα ως ελεύθεροι επαγγελματίες. Πρόκειται για τις αμοιβές που εισπράττουν με τη λεγόμενη απόδειξη δαπάνης των επιχειρήσεων (αυτές εκδίδουν το σχετικό φορολογικό στοιχείο). Στις συγκεκριμένες αμοιβές επιβάλλεται παρακράτηση φόρου 20% και στους περισσότερους μισθωτούς προκύπτει επιπλέον φόρος όταν δηλώνουν το σχετικό εισόδημα στη φορολογική τους δήλωση.

Ένα τελευταίο τέχνασμα φοροδιαφυγής των μισθωτών αποτελεί η δήλωση υψηλότερων δαπανών, από αυτές που έχουν πραγματικά

πραγματοποιήσει. Ο στόχος είναι να μειωθεί ο φόρος που τους αναλογεί ή να εισπράξουν αυξημένη επιστροφή φόρου. Ειδικά στις περιπτώσεις υποβολής των φορολογικών δηλώσεων μέσω διαδικτύου, όπου τα σχετικά δικαιολογητικά φυλάσσονται και διατηρούνται από τους φορολογούμενους, δεν είναι λίγοι αυτοί που δηλώνουν ανύπαρκτες δαπάνες, όπως ασφάλιστρα, τόκους στεγαστικών δανείων, ακόμη και πραγματοποίηση δωρεών προς το δημόσιο.

Και στις δυο παραπάνω περιπτώσεις προωθείται η υποβολή στη Γ.Γ.Π.Σ. των σχετικών στοιχείων από τις επιχειρήσεις (τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες κλπ) και το δημόσιο προκειμένου να γίνονται οι κατάλληλες διασταυρώσεις. Αναφορικά όλων των παραπάνω το ΥΠ.ΟΙΚ. υποχρεώνει με σχετικό διάταγμα να εξοφλούνται οι μισθωτοί από την εργασία που παρέχουν στις επιχειρήσεις με κατάθεση της μισθοδοσίας των υπαλλήλων τους αυτόματα στα Τραπεζικά Ιδρύματα και ταυτόχρονα να αποδίδεται το Φ.Μ.Υ των εργοδοτών στα αντίστοιχα Τραπεζικά Ιδρύματα με σκοπό τη διασταύρωση όλων των παραπάνω στοιχείων και την αποφυγή της φοροδιαφυγής. Έτσι, μια επιχείρηση που καταβάλει τη μισθοδοσία στους υπαλλήλους της μέσω τραπεζικού λογαριασμού, είναι υποχρεωμένη να καταβάλει στην τράπεζα και τον ΦΜΥ που αντιστοιχεί στις καταβαλλόμενες αμοιβές. Ο ΦΜΥ θα αποδίδεται στη συνέχεια από την τράπεζα σε τραπεζικό λογαριασμό του Ελληνικού δημοσίου.

2. Εισόδημα από ενοίκια. Εισόδημα από ακίνητα θεωρείται το έσοδο, το οποίο προκύπτει κάθε χρόνο από την εκμετάλλευση ακινήτων, είτε αυτά περιέχουν κτίσματα είτε όχι.¹⁷ Τα ακίνητα μπορεί να είναι κατοικίες, καταστήματα, γραφεία, αποθήκες, γήπεδα, χώροι τοποθέτησης επιγραφών, βιομηχανοστάσια, γαίες (χωράφια) κ.τ.λ.

Η φοροδιαφυγή εδώ πραγματοποιείται κατά την περίπτωση όπου το μισθωτήριο συμβόλαιο δεν κατατίθεται στην αρμόδια ΔΟΥ, ή δεν εκδίδονται καθόλου αποδείξεις κατά την ενοικίαση των ακινήτων ή ακόμα και σε

¹⁷ www.forologikanea.gr/ Πρόσβαση 10/02/2016

περίπτωση που εκδοθούν δεν αναγράφουν τα πραγματικά ποσά της ενοικίασης αλλά μικρότερα αυτής. Στόχος είναι η ολική ή μερική απόκρυψη εισοδήματος ενοικίασης του ακινήτου.

3. Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το νόμο αγρότες είναι τα φυσικά πρόσωπα τα οποία ασχολούνται κατά κύριο λόγο με κάθε είδους αγροτική εργασία, η οποία τους αποφέρει τουλάχιστον το 50% του συνολικού καθαρού εισοδήματος τους και τα οποία αφιερώνουν το μισό τουλάχιστον του χρόνου τους σε αγροτική δραστηριότητα.

Αυτή λοιπόν η κατηγορία επαγγελματιών, μπορεί να ασχολείται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την πτηνοτροφία, τη μελισσοκομεία, την σηροτροφεία, την αλιεία και δασοπονία ή συμπληρωματικά με τον αγροτουρισμό, την αγροτοβιομηχανία, την παραδοσιακή βιοτεχνία και τη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Υποχρεωτικό είναι οι δραστηριότητες αυτές να ασκούνται στα όρια της αγροτικής εκμετάλλευσης και στα πλαίσια συγκεκριμένου προγράμματος του Υπουργείου Γεωργίας. (νόμος 2520/97, 2538/97 και 2601/98. Αυτά ορίζονται από τη Π.Ο.Λ. 1205/1998 διαταγή του υπουργείου Οικονομικών.) Η φοροδιαφυγή εδώ πραγματοποιείται με την πώληση αγροτικών προϊόντων χωρίς παραστατικά ή αναγράφοντας ποσότητες μικρότερες από τις πραγματικές. Τέλος, με την λήψη εικονικών τιμολογίων δαπανών ζητείται αυξημένη επιστροφή ΦΠΑ.

4. Εισόδημα από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος. Ελεύθερος επαγγελματίας νοείται ο επιτηδευματίας, αυτός δηλαδή που προσφέρει ανεξάρτητες υπηρεσίες και έχει την ελευθερία να ενεργεί σύμφωνα με την παροχή των υπηρεσιών του. Καθορίζει δηλαδή ο ίδιος τα μέσα εκτέλεσης της εργασίας του, καθώς επίσης και το χρονικό διάστημα για τις υπηρεσίες που προσφέρει. Οι υπηρεσίες που παρέχει χαρακτηρίζονται κυρίως από το πνευματικό αλλά και καλλιτεχνικό στοιχείο τους.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 8, του Ν.2589/2000 (κώδικας Φ.Π.Α) οι πράξεις του δεν συνιστούν παράδοση αγαθού. Ενώ όσοι ασκούν ελευθέριο επάγγελμα είναι υποχρεωμένοι να τηρούν τουλάχιστον Β΄

κατηγορίας βιβλία (εσόδων - εξόδων) μέχρι το ύψος των ακαθάριστων εσόδων τους να φτάσει στο 1.500.000 Ευρώ. Αν ξεπεράσουν το όριο αυτό τότε υποχρεούνται στην τήρηση βιβλίων Γ' κατηγορίας

Έτσι λοιπόν η φοροδιαφυγή μέσω του φόρου εισοδήματος εντοπίζεται στους ελεύθερους επαγγελματίες με την μορφή κυρίως μη έκδοσης του απαραίτητου φορολογικού στοιχείου ή ακόμα και παραποίησης αυτού (τιμολόγιο- δελτίο αποστολής, απόδειξη ή έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών). Αυτό συμβαίνει κατά την πραγματοποίηση της οποιασδήποτε συναλλαγής με σκοπό την πώληση ή την αγορά αγαθών και παροχή υπηρεσιών. Μια άλλη μορφή φοροδιαφυγής των ελεύθερων επαγγελματιών είναι η έκδοση των πιο πάνω φορολογικών στοιχείων με αναγραφόμενο τίμημα μικρότερο του πραγματικού. Αξίζει να σημειωθεί, πως η έννοια του φορολογικού στοιχείου σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Β.Σ. όπως καθορίζονται από την παράγραφο 4 του άρθρου 19 του Ν. 2523/1997 παραποιείται όταν :

- ✚ Εκδίδεται για συναλλαγή που δεν υφίσταται ολικώς ή μερικώς αυτής, ή για συναλλαγή που εκτελέστηκε από πρόσωπα διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στοιχείο, ή κάποιο από αυτά είναι άγνωστο φορολογικό πρόσωπο (δηλαδή δεν έχει δηλώσει έναρξη του επιτηδεύματος ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στην αρμόδια υπηρεσία που ανήκει).
- ✚ Εκδίδεται ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρία, κοινοπραξία ή οποιασδήποτε άλλης μορφής επιχείρηση ή ακόμα και από φυσικό πρόσωπο το οποίο βέβαια αποδεικνύεται ότι είναι άσχετο με τη συγκεκριμένη συναλλαγή.
- ✚ Τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία κατώτερη της πραγματικής θεωρούνται ως ανακριβή, ενώ τα στοιχεία στα οποία αναφέρεται αξία μεγαλύτερη της κανονικής θεωρούνται εικονικά για το μέρος της μεγαλύτερης αξίας.

2.9.2 Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων.

Η υπερτιμολόγηση των εισαγωγών και υποτιμολόγηση των εξαγωγών, η υποτίμηση της αξίας των απογραφέντων αγαθών της εταιρείας, η παραγωγή με τη μέθοδο του φασόν, όπου είναι δύσκολο να εντοπιστεί ο όγκος της παραγωγής, το ύψος των πωλήσεων, και η διόγκωση των δαπανών, αποτελούν τις χαρακτηριστικότερες μορφές φοροδιαφυγής. Η φοροδιαφυγή μέσω των διαφόρων αναπτυξιακών νόμων, αποτελεί και αυτή με τη σειρά της μια μεγάλη κατηγορία. Η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται όταν τα ποσά που λαμβάνονται μέσω των προγραμμάτων αυτών, και χρησιμοποιούνται για διαφορετικούς σκοπούς από αυτούς για τους οποίους διατέθηκαν, ενώ πολλές φορές δεν πραγματοποιείται καμία επένδυση. Πιο συγκεκριμένα αυτή η μορφή φοροδιαφυγής εμφανίζεται στους ακόλουθους κλάδους.

2.9.2.1 Φοροδιαφυγή στις τουριστικές επιχειρήσεις.

Η φοροδιαφυγή στο τομέα των τουριστικών επιχειρήσεων παρουσιάζει αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια. Η κατάσταση έχει επιδεινωθεί λόγω και της οικονομικής κρίσης, την οποία βιώνει η χώρα. Έλεγχοι οι οποίοι πραγματοποιήθηκαν από το ΣΔΟΕ έφεραν στην επιφάνεια περιπτώσεις, όπου επιτήδριοι ενοικίαζαν σε τουρίστες. Οι έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν σε νησιωτικές κυρίως περιοχές της χώρας κατά την περίοδο του καλοκαιριού.

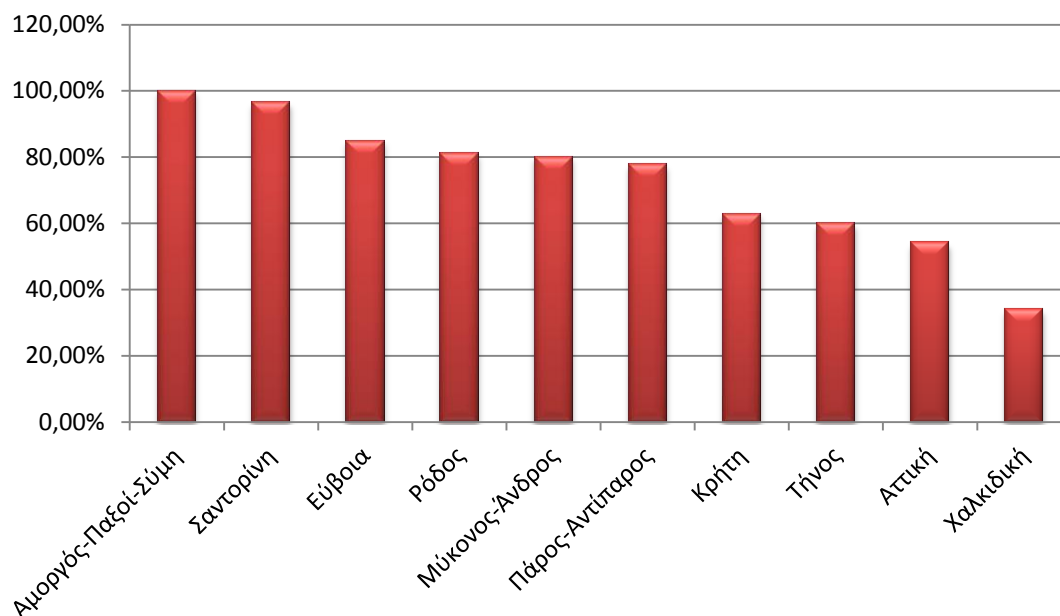
Εντοπίστηκαν αδήλωτες βίλλες, μεζονέτες και άλλες πολυτελείς εξοχικές κατοικίες σε περιοχές της Πάρου, Αντίπαρου, Μυκόνου και σε άλλα νησιά της χώρας με αυξημένη τουριστική κίνηση. Τα πανάκριβα αυτά ακίνητα ενοικιάζονταν σε τουρίστες με μεγάλη οικονομική επιφάνεια, χωρίς καμία ενημέρωση των αρμοδίων φορολογικών αρχών, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν οι ιδιοκτήτες την φορολόγηση των εισοδημάτων τους.

Πιο συγκεκριμένα η όλη διαδικασία έχει ως εξής:

1. Οι ενοικιάσεις των πολυτελών αυτών ακινήτων γίνονται μέσω διαδικτύου και γραφείων του εξωτερικού, τα οποία κλείνουν τις παράνομες και «αόρατες» ενοικιάσεις. Οι ιδιοκτήτες των ακινήτων τα διαφημίζουν στη διεθνή αγορά, αναρτώντας τις αγγελίες ενοικιαστηρίων σε ελληνικές και ξένες ιστοσελίδες.
2. Οι κατοικίες με επιφάνεια έως και 600 τ.μ. ενοικιάζονται σε ξένους και Έλληνες από 300,00 έως και 10.000,00 την ημέρα.
3. Οι περισσότερες ενοικιάσεις είναι διάρκειας μιας εβδομάδας και παρουσιάζονται ως φιλοξενία. Συνήθως η προκαταβολή του μισθώματος κατατίθεται σε τραπεζικούς λογαριασμούς του εξωτερικού και η εξόφληση με μετρητά κατά την άφιξη στη χώρα μας, χωρίς σε καμία των περιπτώσεων να εκδίδεται απόδειξη. Οι ιδιοκτήτες των πολυτελών κατοικιών καταφέρνουν με τον τρόπο αυτό να αποκτούν σημαντικά εισοδήματα τα οποία δεν δηλώνουν στην εφορία και δεν πληρώνουν ούτε ένα Ευρώ φόρο.
4. Τέλος δεκάδες τέτοιες βίλες δηλώνονται στην εφορία ότι είναι κενές, ότι δηλαδή δεν κατοικούνται, κάτι που στην πραγματικότητα δεν ισχύει.

Η μέση παραβατικότητα στα νησιά κυμαίνεται στο 46,65%, και αφορά την μη έκδοση αποδείξεων, αλλά και την λειτουργία παράνομων ταμειακών μηχανών. Στο διάγραμμα 2.4 που ακολουθεί, εμφανίζεται ο βαθμός παραβατικότητας που επικρατεί σε κάθε νησί ξεχωριστά, βάσει των ελέγχων του ΣΔΟΕ¹⁸.

¹⁸ <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=526986/> Πρόσβαση 25/02/2016

Διάγραμμα 2.4: Οι δέκα τουριστικές περιοχές με τα υψηλότερα ποσοστά παραβατικότητας (Πηγή: www.tovima.gr)

Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο υπάρχει φοροδιαφυγή, είναι η μέθοδος των διπλών συμβολαίων μεταξύ ξενοδοχειακών και τουριστικών επιχειρήσεων, εξωτερικού και εσωτερικού. Ο σκοπός είναι να παρουσιάσουν μικρότερα έσοδα από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, ενώ ένα μέρος των εσόδων που αποκρύπτουν να παραμένει σε λογαριασμούς τους στο εξωτερικό.

Τέλος άλλη μέθοδο φοροδιαφυγής αποτελεί η μη έκδοση, ή η ανακριβής έκδοση φορολογικών στοιχείων παροχής υπηρεσιών, όπου εμφανίζονται σαν υπηρεσίες στα πλαίσια τουριστικών πακέτων, ενώ στην πραγματικότητα εισπράττεται ειδικό τίμημα το οποίο και δεν εμφανίζεται πουθενά.

2.9.2.2 Φοροδιαφυγή στον κατασκευαστικό τομέα.

Ο κατασκευαστικός τομέας είναι από τους κλάδους με τα μεγαλύτερα περιθώρια φοροδιαφυγής. Παραθέτουμε τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις φοροδιαφυγής:

1. Οι τεχνικές εταιρείες λαμβάνουν εικονικά και πλαστά τιμολόγια για να διογκώσουν τις δαπάνες τους.
2. Επιχειρήσεις ανέγερσης και πώλησης διαμερισμάτων δεν εμφανίζουν την πραγματική αξία των ακινήτων, αλλά την αντικειμενική, με συνέπεια οι οικοδομικές επιχειρήσεις να φορολογούνται με χαμηλότερα κέρδη, ενώ οι αγοραστές να αποδίδουν αντίστοιχα μικρότερο τεκμήριο αγοράς και φόρο μεταβίβασης ακινήτου (Φ.Μ.Α.) .
3. Γίνονται μετακινήσεις υλικών και υπηρεσιών ανεγερθεισών οικοδομών με σκοπό να μην πληρωθεί ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας που τους αναλογεί από τις εν λόγω δραστηριότητες, και τέλος
4. Οι μηχανικοί δηλώνουν ως κόστος εργασίας αυτό που προβλέπεται από το ελάχιστο κόστος οικοδομής, ενώ η αμοιβή τους είναι πολλαπλάσια τις περισσότερες φορές.

2.9.2.3 Φοροδιαφυγή στον κλάδο εμπορίας και συντήρησης αυτοκινήτου.

Η κυριότερη μορφή φοροδιαφυγής της περίπτωσης αυτής εστιάζεται στον τομέα των επισκευών και συντηρήσεων των αυτοκινήτων με την μη έκδοση των απαραίτητων παραστατικών στοιχείων. Τέλος ένας νέος τρόπος φοροδιαφυγής στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων είναι η εισαγωγή μεταχειρισμένων αυτοκινήτων από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μέσω εικονικών πωλήσεων με ενδοκοινοτική παράδοση σε άλλες χώρες.

2.9.2.4 Φοροδιαφυγή στις πολυεθνικές εταιρίες.

Οι πολυεθνικές εταιρείες είναι εκείνες, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε πάνω από μια χώρες. Έχουν την έδρα τους συνήθως σε κάποια χώρα (φορολογικό παράδεισο), και παράλληλα ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα σε άλλες χώρες, ενώ συμμετέχουν και σε επιχειρήσεις που βρίσκονται στο εξωτερικό. Καθίστανται δε, ως πολυεθνικές μέσω των άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό χρησιμοποιώντας τες με σκοπό την συγχώνευση, την εξαγορά ή την δημιουργία θυγατρικών επιχειρήσεων.

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις περιλαμβάνουν τη μεταφορά -πέρα από τα εθνικά σύνορα- ενός πακέτου παραγωγικών πόρων/εισροών. Οι εισροές αυτές είναι είτε υλικές (π.χ. μετοχικό κεφάλαιο, εξοπλισμός, ενδιάμεσες και πρώτες ύλες), είτε άυλες (π.χ. τεχνογνωσία οργάνωσης της παραγωγής, ποιοτικού ελέγχου, marketing).

Η μεταφορά αυτήν των πόρων/εισροών πραγματοποιείται χωρίς την παρεμβολή της αγοράς αλλά με την μορφή της σχέσης ιδιοκτησίας μεταξύ των δύο επιχειρήσεων. Οι πολυεθνικές εταιρίες χωρίζονται σε δυο κατηγορίες, τις «πολυεθνικές με κάθετη ολοκλήρωση» και τις «πολυεθνικές με οριζόντια ολοκλήρωση».

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν εκείνες που διαχειρίζονται όλα τα στάδια της παραγωγής ενός προϊόντος μέχρι και την τελική διανομή του, ενώ στις πολυεθνικές με «οριζόντια ολοκλήρωση», οι θυγατρικές της εταιρίες αναλαμβάνουν περιφερείς δραστηριότητες σε διαφορετικές χώρες.

Οι τρόποι που φοροδιαφεύγουν οι πολυεθνικές εταιρίες είναι οι εξής:

1. Οι μητρικές εταιρίες χρεώνουν υψηλά κόστη στα «δικαιώματα χρήσης σημάτων» τους στις θυγατρικές, με αποτέλεσμα οι δεύτερες να παρουσιάζουν υψηλά κόστη και να αποφεύγουν την φορολογία στην Ελλάδα.

2. Οι θυγατρικές αγοράζουν από τις μητρικές τους προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας σε υψηλές τιμές, τα οποία είναι συνήθως υπερτιμολογημένα, έτι ώστε να εμφανίσουν υψηλά κόστη και να απαλλαχθούν από την φορολόγηση των κερδών τους
3. Οι μητρικές δανείζουν τις θυγατρικές τους με υψηλό κόστος ούτως ώστε να δικαιολογούν και τις υψηλές τιμές των προϊόντων τους αλλά και τα αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα που παρουσιάζουν.
4. Τέλος οι πολυεθνικές εταιρίες παρουσιάζουν επί σειρά ετών ζημιές και προβλήματα ρευστότητας. Με αυτόν τον τρόπο τα κέρδη τους μεταφέρονται σε άλλες χώρες όπου δραστηριοποιούνται, και που οι φορολογικοί συντελεστές είναι πολύ χαμηλότεροι, έτσι ώστε να φορολογούνται λιγότερο.

2.9.2.5 Φοροδιαφυγή μέσω Off Shore εταιριών.

Γνωστές και ως *εξωχώριες εταιρίες*, βάση του (Ν.3091/2002 και ΠΟΛ.1041/5.3.2003). Σύμφωνα λοιπόν με τον νόμο αυτό, εξωχώρια εταιρία λογίζεται εκείνη η εταιρία που έχει την έδρα της σε αλλοδαπή χώρα και με βάση τη νομοθεσία της οποίας δραστηριοποιείται αποκλειστικά σε άλλες χώρες, απολαμβάνοντας και ιδιαίτερα ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση. Ενώ κατά κανόνα διαμεσολαβούν σε τριγωνικές συναλλαγές, όπου από άλλη χώρα αποστέλλονται τα εμπορεύματα και από άλλη τιμολογούνται. Παράλληλα για την ανεύρεση μιας off shore, δηλώνεται ως έδρα της το λεγόμενο box office, δηλαδή ένα γραμματοκιβώτιο στο Ταχυδρομείο.

Οι εταιρείες off shore ιδρύονται σε περίπτωση που αγοράζει ή οικοδομεί κάποιος ένα ακίνητο. Με την ίδρυση της εταιρείας αυτής, ο ιδιοκτήτης του ακινήτου έχει τα παρακάτω πλεονεκτήματα:¹⁹

1. Αωνυμία, όπου χρειάζεται στις περιπτώσεις που ο ιδιοκτήτης του ακινήτου δεν θέλει να πιαστεί στην τσιμπίδα του πόθεν έσχες γιατί τότε η αξία του ακινήτου θα φορολογηθεί ως εισόδημα. Καθώς και σε περίπτωση όπου πάρει διαζύγιο να διαφυλάξει το εν λόγω ακίνητο κατά την διανομή της οικογενειακής περιουσίας.
2. Αποφυγή του πόθεν έσχες, που διευκολύνει όσους έχουν λάβει εισοδήματα που είναι αφορολόγητα ή έχουν προέλθει από παράνομες δραστηριότητες.
3. Αποφυγή πληρωμής φόρου κληρονομιάς και μεταβίβαση ακινήτου, (και για να πραγματοποιηθεί αυτό αρκεί να αλλάξουν χέρια οι μετοχές της), χωρίς φορολόγηση, στο εξωτερικό στην έδρα της. Οι διαδικασίες για την μεταβίβαση των μετοχών είναι απλές π.χ. τηλεφωνικώς, πράγμα που σημαίνει ότι η παράδοση στο νέο ιδιοκτήτη είναι απλή χωρίς διατυπώσεις.
4. Αποφυγή κατασχέσεων για χρέη, και αυτό γιατί δεν μπορεί να εντοπιστεί εύκολα ο ιδιοκτήτης μιας off shore εταιρίας.
5. Μη τήρηση βιβλίων και στοιχείων του ΚΒΣ , αφού δεν έχουν υποχρέωση να τηρούν βιβλία και στοιχεία στην Ελλάδα

¹⁹ www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/15882/ Πρόσβαση 23/02/2016

Οι off shore εταιρίες έχουν τις ακόλουθες υποχρεώσεις για τα ακίνητα, τα οποία έχουν στην κατοχή τους, και τα οποία βρίσκονται στην Ελληνική επικράτεια²⁰:

1. **Καταβολή φόρου μεταβίβασης ακινήτου κατά την αγορά του (Φ.Μ.Α.).** Για τα παλιά ακίνητα ο φόρος (ΦΜΑ) ανέρχεται σε 8-10%. Για τα νεόδμητα ακίνητα που έχουν ανεγερθεί με άδεια μετά την 1/1/2006 καταβάλλεται ΦΠΑ 23%.
2. **Καταβολή υπεραξίας ακινήτου στους πωλητές.** Από την 1η Ιανουαρίου 2013 η φορολόγηση επεκτάθηκε και στους πωλητές ακινήτων επί της υπεραξίας που προκύπτει κατά την πώληση (20%)
3. **Ετήσιος φόρος 15 % επί την αξίας των ακινήτων** όπου βρίσκονται στην Ελλάδα και που ανήκουν σε αλλοδαπές χώρες, και καταβάλλεται μία φορά στην εφορία στις 20 κάθε Μαΐου.

2.9.2.6 Φοροδιαφυγή στις εμπορικές επιχειρήσεις.

Λόγω του ότι ο ΦΠΑ με την χρεοπίστωση του στα διάφορα συναλλακτικά στάδια δημιουργεί κατά μία έννοια αντίθετα συμφέροντα μεταξύ αγοραστών και πωλητών, θεωρείται ότι περιορίζει κατά κάποιο τρόπο την φοροδιαφυγή. Βέβαια την άποψη αυτή δεν την ασπάζονται όλοι οι ερευνητές, λόγω του ο φόρος αφήνει περιθώρια συνεννόησης μεταξύ των επιτηδευματιών, και κατ' επέκταση την αύξηση της φοροδιαφυγής. Στην συνέχεια παραθέτουμε κάποιες μεθόδους φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ, οι οποίες είναι και οι πιο συνήθεις:

²⁰ www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/15882/ Πρόσβαση 23/02/2016

- ✚ Δημιουργία ομάδας επιχειρήσεων που δρουν ως ομάδα ανταλλάσσοντας μεταξύ τους φορολογικά στοιχεία που αφορούν εικονικές ως προς το περιεχόμενο συναλλαγές.
- ✚ Διακίνηση εμπορευμάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε) με πλαστά παραστατικά ή εμφάνιση των συναλλαγών από τρίτες χώρες ως ενδοκοινοτικές.
- ✚ Εμφάνιση παραστατικών που έχουν εκδοθεί από ανύπαρκτες εταιρείες χωρών μελών της Ε.Ε. με σκοπό να καλυφθεί φοροδιαφυγή στην εσωτερική αγορά.
- ✚ Σε περίπτωση όπου οι πελάτες των επιχειρήσεων έχουν καταστήματα σε νησιά όπου ισχύει μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ, εμφανίζεται ότι οι πωλήσεις έχουν γίνει προς τα νησιά αυτά, ενώ στην πραγματικότητα έχουν πραγματοποιηθεί αλλού.
- ✚ Καταχώριση στα βιβλία των επιχειρήσεων πλαστών ή εικονικών τιμολογίων προμηθευτών.
- ✚ Εμφάνιση παραστατικών με εκδότες άτομα τα οποία έχουν αποβιώσει ή από επιχειρήσεις που έχουν τεθεί σε αδράνεια ή έχουν προβεί σε παύση του επιτηδεύματός τους.
- ✚ Αναγραφή ΦΠΑ σε τιμολόγια αγοράς αγαθών τα οποία απαλλάσσονται του ΦΠΑ.
- ✚ Έκπτωση του ΦΠΑ δαπανών που δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση.
- ✚ Συμψηφισμός του ΦΠΑ πράξεων που δεν υπόκεινται σε συμψηφισμό.

- ✚ Συμψηφισμός ΦΠΑ για τον οποίο έχει ζητηθεί η επιστροφή του.
- ✚ Πραγματοποίηση αγορών και πωλήσεων χωρίς την έκδοση παραστατικών.
- ✚ Αλλοίωση των αριθμητικών δεδομένων δελτίων αποστολής.
- ✚ Έκδοση παραστατικών με χαμηλότερο ποσό από το εισπραττόμενο.

2.9.2.7 Φοροδιαφυγή μέσω του παραεμπορίου

Μορφή φοροδιαφυγής στις περιπτώσεις παραεμπορίου είναι η διάθεση αγαθών τα οποία προέρχονται από τρίτες χώρες ή επιχειρήσεις και δεν έχουν εκδοθεί τα σχετικά νόμιμα φορολογικά παραστατικά. Σκοπός της φοροδιαφυγής αυτής είναι να μην φορολογούνται τα κέρδη από τις παράνομες αυτές δραστηριότητες, ενώ χαρακτηριστικά παραδείγματα παραεμπορίου είναι η διακίνηση ναρκωτικών, εμπόριο λευκής σαρκός κ.α.

2.10 Φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ μεταβίβασης ακινήτων.

Μετά την εισαγωγή του συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων έχει μειωθεί η δυνατότητα φοροδιαφυγής. Ωστόσο σε κάποιες περιοχές οι οποίες δεν έχουν ενταχθεί στο ανωτέρω σύστημα, και η εκτίμηση γίνεται βάσει συγκριτικών στοιχείων, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια φοροδιαφυγής λόγω προσδιορισμού χαμηλής αξίας.

2.11 Φοροδιαφυγή στην φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών.

Εδώ ισχύουν τα ίδια με την μεταβίβαση ακινήτων, όταν όμως πρόκειται για κινητά περιουσιακά στοιχεία ή χρήματα η φοροδιαφυγή παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Αυτό συμβαίνει λόγω του ότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία μεταβιβάζονται εύκολα χωρίς να απαιτείται πάντοτε η τήρηση κάποιων νομικών ή άλλων διαδικασιών.

2.12 Φοροδιαφυγή στον φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας.

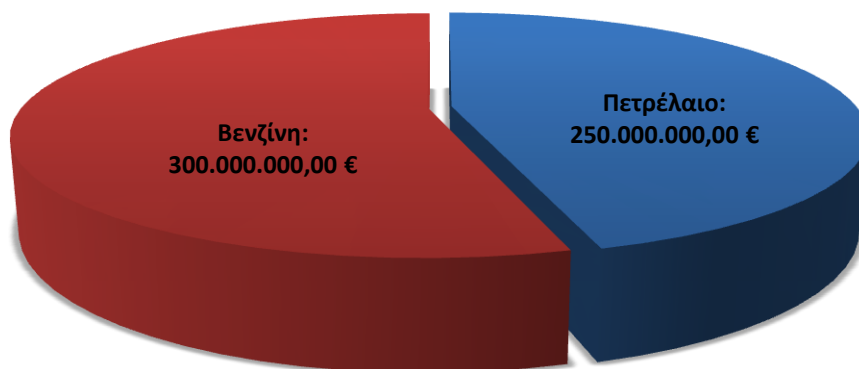
Η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό είναι ίσως από τις πιο απλές και εκδηλώνεται με την μη υποβολή δήλωσης ή δήλωσης με μειωμένη την αξία των ακινήτων.

2.13 Φοροδιαφυγή στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης υγρών καυσίμων, οινοπνεύματος, καπνοβιομηχανικών προϊόντων.

Λόγω του μεγέθους της φορολογικής βάσης αλλά και των υψηλών φορολογικών συντελεστών η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό είναι υψηλή. Οι κυριότερες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι η νόθευση και η λαθρεμπορία. Όσον αφορά τα καύσιμα η φοροδιαφυγή εντοπίζεται κυρίως στο πετρέλαιο. Κλασική περίπτωση αποτελεί η χρήση του πετρελαίου θέρμανσης για κίνηση, ή το πετρέλαιο που προορίζεται για τα καράβια να διατίθεται στην αγορά. Σύμφωνα με τον ΣΕΕΠΕ (Σύνδεσμος Εταιριών Εμπορίας Πετρελαιοειδών Ελλάδος), το σύνολο των εσόδων που έχει απώλεια το κράτος φτάνει τα 900 εκ. με 1 δις. Ευρώ ετησίως.

Ειδικότερα από 250 έως 400 εκ. Ευρώ υπολογίζεται η φοροδιαφυγή από την νόθευση του πετρελαίου κίνησης με πετρέλαιο θέρμανσης, ή ναυτιλιακό πετρέλαιο (αποχρωματισμός του πετρελαίου θέρμανσης και μετατροπή του σε κίνησης, ακόμα και σε βενζίνη). Περίπου το 20% του πετρελαίου κίνησης που καταναλώνεται, έχει υποστεί νόθευση.

Στον τομέα της βενζίνης η φοροδιαφυγή κυμαίνεται από 300 εκ. έως 500 εκ. Ευρώ. Στο διάγραμμα 2.3 που ακολουθεί, απεικονίζεται το ύψος της φοροδιαφυγής στα υγρά καύσιμα, ενώ στην συνέχεια αναλύουμε διεξοδικά τους τρόπους φοροδιαφυγής και λαθρεμπορίου στο ναυτιλιακό πετρέλαιο, καθώς και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται.

Διάγραμμα 2.3: Φοροδιαφυγή στα υγρά καύσιμα σε ετήσια βάση (Πηγή: Σ.Ε.Ε.Π.Ε.)

2.13.1 Φοροδιαφυγή και λαθρεμπόριο στα ναυτιλιακά καύσιμα

Το λαθρεμπόριο των καυσίμων στην ναυτιλία είναι δύσκολο να περιοριστεί καθώς υπάρχει ολόκληρο κύκλωμα, με μεγάλο αριθμό μεσαζόντων, οι οποίοι διακινούν τα καύσιμα. Για τον λόγο αυτό, οι συχνοί έλεγχοι που πραγματοποιεί το ΣΔΟΕ, δεν έχουν ουσιαστικό αποτέλεσμα. Όπως στο πεδίο των καυσίμων στη ναυτιλία, έτσι και στο καύσιμο για τα αεροσκάφη, έχουν γίνει ελάχιστα πράγματα για την πάταξη της φοροδιαφυγής και το λαθρεμπόριο.

Οι μέθοδοι που ακολουθούνται από τους λαθρεμπόρους είναι πολλοί, δυσκολεύοντας με αυτόν τον τρόπο τους ελέγχους των αρμόδιων αρχών. Όπως προαναφέραμε το λαθρεμπόριο στα ναυτιλιακά καύσιμα είναι μεγάλο, εμπλέκονται λοιπόν εφοπλιστές, πληρώματα πλοίων, λιμενικοί, τελωνειακοί

υπάλληλοι ακόμα και πολιτειακοί άρχοντες (υπουργοί, βουλευτές), ενεργά στο δίκτυο παράνομων εισαγωγών και διακίνησης καυσίμων. Το λαθρεμπόριο εκδηλώνεται κυρίως στη θάλασσα όπου οι δυνατότητες είναι απεριόριστες και τα φορτία μεγάλα. Λαθρεμπόριο εκδηλώνεται και με φορητά διεθνών μεταφορών τα οποία φορτώνουν καύσιμα στα σύνορα από αφορολόγητα πρατήρια και το μεταφέρουν σε άλλα.

Οι λαθρέμποροι ναυτιλιακού καυσίμου επωφελούνται αρχικά επί του συνόλου της φορολογίας, αφού το ναυτιλιακό καύσιμο διατίθεται στα πλοία ατελώς, δηλαδή χωρίς Φ.Π.Α. Η όλη διαδικασία του λαθρεμπορίου στηρίζεται στα περιβόητα « σλέπια ». Με αυτήν την ονομασία χαρακτηρίζονται τα μικρά δεξαμενόπλοια, τα οποία φορτώνουν το ναυτιλιακό καύσιμο από τα διυλιστήρια, παρουσία τελωνειακών αρχών, δηλώνοντας ότι οι ποσότητες προορίζονται για τον ανεφοδιασμό των πλοίων.

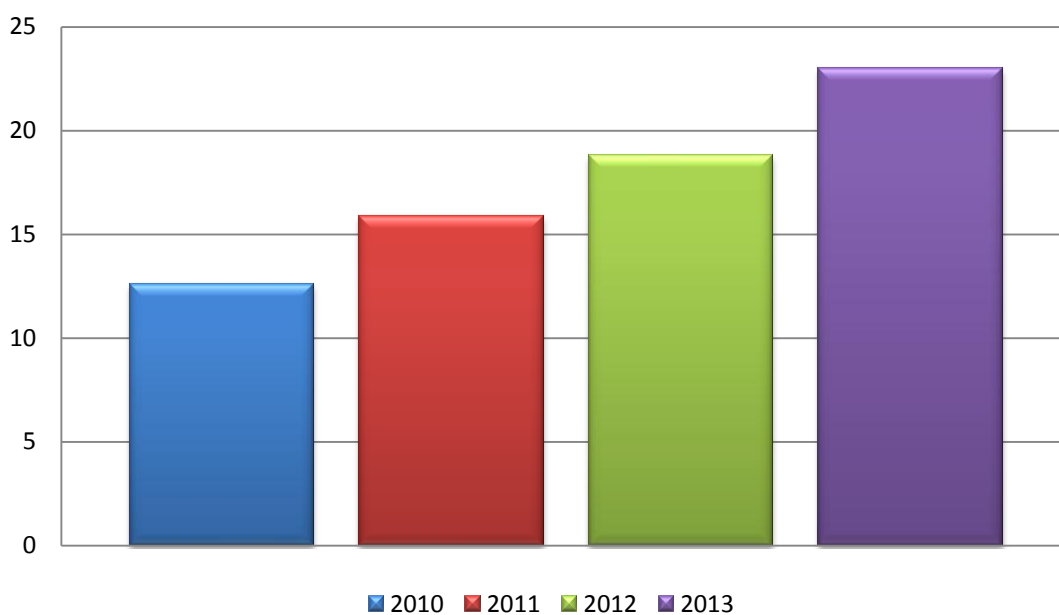
Οι παραγγελιοδόχοι, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τον ανεφοδιασμό των πλοίων εμφανίζουν, πολλές φορές εν αγνοία πλοιάρχου και μηχανικού, εικονική αίτηση αγοράς, την οποία καταθέτουν στο τελωνείο. Προμηθεύονται την αναγραφόμενη ποσότητα, αντί όμως αυτή να καταλήξει να εφοδιάσει το πλοίο, ένα μεγάλο μέρος της διοχετεύεται σε βυτία, τα οποία με τη σειρά τους τη μεταφέρουν σε παράνομες δεξαμενές.

Στο τελωνείο όμως κατατίθεται το έγγραφο που βεβαιώνει, ότι η ποσότητα παραδόθηκε στο σύνολο της, χωρίς βέβαια να είναι δυνατόν να ελεγχθεί από τις αρχές, εάν πράγματι παραδόθηκε στον νόμιμο αποδέκτη. Στις δεξαμενές το καύσιμο αποχρωματίζεται, και κατά την χειμερινή περίοδο διατίθεται στην αγορά ως πετρέλαιο θέρμανσης. Τώρα κατά την διάρκεια της θερινής περιόδου διατίθεται ως πετρέλαιο κίνησης μέσω των πρατηρίων. Με αυτόν τον τρόπο, οι λαθρέμποροι αποκομίζουν τεράστια ποσά από τις παράνομες αυτές συναλλαγές.

2.14 Φοροδιαφυγή στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης οινόπνευματος, και καπνοβιομηχανικών προϊόντων.

Όσον αφορά το αλκοόλ η φοροδιαφυγή συντελείται με την παράνομη εισαγωγή και διάθεση αλκοολούχων ποτών όπου εκτός από τον ειδικό φόρο δεν καταβάλλεται και ο φόρος πολυτελείας. Υπάρχουν επίσης αρκετές μικρού μεγέθους ποτοποιίες, οι οποίες διακινούν τα προϊόντα τους χωρίς τα νόμιμα παραστατικά. Τέλος υπάρχουν πολλές παράνομες ποτοποιίες οι οποίες λειτουργούν χωρίς καμία άδεια και διαθέτουν παράνομα τα προϊόντα τους στην αγορά. Στα καπνικά προϊόντα η φοροδιαφυγή συντελείται μέσω της λαθραίας εισαγωγής και διάθεσης προϊόντων καπνού.

Στο διάγραμμα 2.4 παρουσιάζεται η αυξητική τάση στην κατανάλωση λαθραίων τσιγάρων στην χώρα μας για το διάστημα 2010 – 2013²¹.

Διάγραμμα 2.4: Κατανάλωση λαθραίων τσιγάρων στην Ελλάδα την περίοδο 2010 – 2013 (Πηγή: www.iefimerida.gr)

²¹ <http://www.iefimerida.gr/news/240161/sto-23-eftase-i-katanalosi-paranomontsigaron-stin-ellada-ayxitiki-poreia-logo-krisis/> Πρόσβαση 15/02/2016

2.15 Φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ ενδοκοινοτικών συναλλαγών και ενδοκοινοτικής διακίνησης προϊόντων

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στην άνθηση που σημειώνει η φοροδιαφυγή στον χώρο του ενδοκοινοτικού ΦΠΑ. Η νέα τάση πραγμάτων επικεντρώνεται στον χώρο της ενέργειας, όπως στα μέταλλα και το φυσικό αέριο. Η δημιουργία της ενιαίας αγοράς το 1993 μεταξύ των Κρατών Μελών της Ε.Ε., η αύξηση των μελών της Ε.Ε., η κατάργηση των ελέγχων στα Τελωνειακά σύνορα και η απλούστευση των διαδικασιών, επέφερε ραγδαία αύξηση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, γεγονός που διευκόλυνε την φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό²².

Η Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού και την προστασία των Κρατών Μελών, καθιέρωσε το σύστημα VIES και τις διασταυρώσεις μέσω των υποβαλλόμενων από τις επιχειρήσεις καταστάσεων ενδοκοινοτικών παραδόσεων και αποκτήσεων. Οι πιο κραυγαλέες τεχνικές με τις οποίες δρα η φοροδιαφυγή των ενδοκοινοτικών στη χώρα μας, παρουσιάζονται στην συνέχεια, με τις περισσότερες μη νόμιμες ενέργειες να εμφανίζονται στον ενδοκοινοτικό Φ.Π.Α. Μεταξύ των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι επιτήδριοι είναι:

- ✚ Οι διαδοχικές αγοραπωλησίες ακινήτων σε ασυνήθιστα υψηλό τίμημα,
- ✚ Αγορά υπερπολυτελών σκαφών αναψυχής ως επαγγελματικών.
- ✚ Εικονικές συναλλαγές με τη χρήση θυγατρικών και υπεράκτιων εταιρειών για τη διασφάλιση ρευστότητας μέσω τραπεζικού δανεισμού,
- ✚ Η εξαγωγή αντληθέντων δανειακών κεφαλαίων σε off shore εταιρείες του εξωτερικού.

²² <http://archive.efsyn.gr/?p=117683/> Πρόσβαση 25/02/2016

- ✚ Μία μέθοδος αρκετά διάσημη το τελευταίο καιρό είναι η αίτηση πτώχευσης, την οποία υποβάλλουν προβληματικές εταιρείες με χρέη προς το Δημόσιο, τις Τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα, οι οποίες πρώτα έχουν εξάγει τα κεφάλαια τους σε λογαριασμούς θυγατρικών στο εξωτερικό.

Αναλυτικότερα οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι οι εξής:

1. **Διαδοχικές αγοραπωλησίες ακινήτων σε ασυνήθιστα υψηλό τίμημα.** Συγκεκριμένα σε αυτή την περίπτωση αγοράζεται ακίνητο από τον πραγματικό πωλητή σε τιμή συμβολαίου που είναι υψηλότερη της αντικειμενικής του αξίας. Για την αγορά του χρησιμοποιείται μεσάζων (1ος αγοραστής), ο οποίος ενεργεί για λογαριασμό του δεύτερου (2ου) αγοραστή. Ο μεσάζων (1ος) μεταπωλεί το ακίνητο σχεδόν αμέσως μετά την αγορά στον (2^ο) αγοραστή έναντι πολλαπλάσιου τιμήματος. Με τον τρόπο αυτό φαίνεται ότι ο (2^{ος}) αγοραστής έχει κάνει μεγάλη εκταμίευση, ενώ στην πραγματικότητα τον επιβαρύνει μόνο το τίμημα της πρώτης αγοραπωλησίας. Το ποσό αυτό της χρηματικής διαφοράς του τιμήματος κτήσης του ακινήτου αποτελεί *μαύρο χρήμα*, το οποίο ο (2^{ος}) αγοραστής, που είναι νομικό πρόσωπο, μπορεί να το χρησιμοποιήσει για διάφορους νόμιμους ή και παράνομους σκοπούς. Το ίδιο μπορεί να γίνει και από τον μεσάζοντα για να «ξεπλύνει» ο ίδιος χρήματα που έχουν προέλθει από παράνομη δραστηριότητα.

2. **Εταιρείες πίεσης (stress companies).** Υπάρχουν κάποιες εταιρείες υψηλής φοροδιαφυγής, οι οποίες προκειμένου να αποφύγουν τις νομικές συνέπειες που προκύπτουν από την παραβατική τους συμπεριφορά, προβαίνουν στην εικονική τους μεταβίβαση σε νέες εταιρείες με μετοχικό κεφάλαιο πολύ μικρότερο από τις υποχρεώσεις των παλαιών εταιρειών. Επιπλέον, προβαίνουν και σε αλλαγή της επωνυμίας τους αλλά και των νόμιμων εκπροσώπων τους ώστε να μην μπορούν να εντοπιστούν για τις παλιές τους παραβάσεις.

3. Αγορά κερδισμένων τυχερών παιχνιδιών ΟΠΑΠ και λαχειών. Συνήθεις είναι πλέον οι περιπτώσεις φορολογούμενων φυσικών προσώπων, που προμηθεύονται μέσω υπαλλήλων του ΟΠΑΠ, ιδιοκτητών πρακτορείων ΠΡΟ-ΠΟ και την βοήθεια διαφόρων μεσαζόντων, κερδισμένα λαχεία ή δελτία από διάφορα παιχνίδια του ΟΠΑΠ (Στοίχημα, ΚΙΝΟ, Τζόκερ, Λόττο) από πραγματικούς τυχερούς με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους για δικαιολόγηση των τεκμηρίων στις φορολογικές τους δηλώσεις, καθώς επίσης και εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

4. Αγορά υπερπολυτελών σκαφών αναψυχής ως επαγγελματικών. Η αγορά υπερπολυτελών σκαφών αναψυχής, (τα οποία εμφανίζονται ως επαγγελματικά προς ενοικίαση για ταξίδια και κρουαζιέρες), μπορεί να δικαιολογήσει τεράστια ποσά φοροδιαφυγής, λόγω του ότι τα επαγγελματικά σκάφη φορολογούνται με ειδικό τρόπο. Τα διάφορα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, εμφανίζουν εικονικά τιμολόγια και αποδείξεις μεγάλης αξίας για την ενοικίαση των υπερπολυτελών σκαφών αναψυχής από ιδιώτες. Στην πραγματικότητα όμως τα σκάφη αναψυχής δεν απέπλευσαν ποτέ από το λιμάνι και όλες οι ενοικιάσεις ήταν εικονικές.

5. Αιτήσεις προβληματικών εταιρειών για πτώχευση. Εταιρείες με μεγάλα χρέη προς το Δημόσιο και άλλα πιστωτικά ιδρύματα υποβάλλουν στις αρμόδιες αρχές αίτηση ένταξης σε πτωχευτική διαδικασία. Ωστόσο πριν από την υποβολή της αίτησης πτώχευσης, οι εταιρείες έχουν στείλει μεγάλα χρηματικά ποσά ήδη στο εξωτερικό. Συνήθως, τα κεφάλαια μεταβιβάζονται μέσω εικονικών τιμολογίων παροχής υπηρεσιών σε λογαριασμούς θυγατρικών εταιρειών εξωτερικού ή off shore ελεγχόμενων από τις ίδιες. Το αποτέλεσμα είναι οι ιδιοκτήτες των εταιρειών αυτών να υποβάλλουν αρνητικές φορολογικές δηλώσεις και συνεπώς να αδυνατούν να εξοφλήσουν τους πιστωτές τους. Μάλιστα επιχειρούν διαγραφή των χρεών τους, ενώ οι ίδιοι έχουν χρήματα στο εξωτερικό. Αποτέλεσμα αυτών των κινήσεων, είναι μεγάλα ποσά που οφείλει μια

επιχείρηση σε ΦΠΑ, δάνεια, τόκους και τέλη, να μην πληρώνονται και να χάνονται από το δημόσιο ταμείο.

6. Απάτη στον ενδοκοινοτικό ΦΠΑ. Έχουν αναπτυχθεί διάφορες μορφές απάτης στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές με σκοπό τη μη απόδοση του ΦΠΑ ή την παράνομη επιστροφή του. Οι μορφές αυτές είναι γνωστές και καταγεγραμμένες από τις φορολογικές ελεγκτικές αρχές. Οι κυριότερες από αυτές είναι²³:

- Οι εικονικές ενδοκοινοτικές παραδόσεις ή η απλή απάτη του αφανούς ή εξαφανισμένου έμπορου,
- Η κυκλική απάτη, ή αλλιώς η απάτη τύπου Carousel,
- Η μέθοδος Contra Trading

Λόγω του ότι θεωρούμε σημαντικές τις μορφές αυτές απάτης στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, τις αναλύουμε περαιτέρω παρακάτω.

2.15.1 Εικονικές ενδοκοινοτικές παραδόσεις

Αυτού του είδους η απάτη, γνωστή και ως του εξαφανισμένου εμπόρου (Missing Trader Intra Community), λειτουργεί με ψευδείς ενδοκοινοτικές παραδόσεις εμπορευμάτων σε άλλο κράτος - μέλος της Ε.Ε. χωρίς να χρεωθεί ο Φ.Π.Α. στο τιμολόγιο, (όπως άλλωστε προβλέπεται, στην πραγματικότητα) όμως τα εμπορεύματα είτε έχουν πωληθεί στην εσωτερική αγορά και ο Φ.Π.Α. δεν έχει αποδοθεί, είτε έχουν ληφθεί εικονικά τιμολόγια αγορών από την εσωτερική αγορά και στη συνέχεια ζητείται η επιστροφή του Φ.Π.Α. αυτών.

Ο υποκείμενος στο ΦΠΑ (έμπορος Α), ο οποίος είναι εγγεγραμμένος στο σύστημα VIES, αγοράζει αγαθά από επιχείρηση άλλου κράτους μέλους χωρίς την καταβολή ΦΠΑ (ενδοκοινοτική απόκτηση – αρχή προορισμού).

²³ www.forologikanea.gr/pages/display/ekdosi-kai-lipsi-eikonikon-stoixeion-se-sunallages-me-to-eksoteriko/ / Πρόσβαση 27/02/2016

Στη συνέχεια ο έμπορος Α προβαίνει σε χονδρική πώληση στην εγχώρια αγορά, ή απευθείας στους καταναλωτές (συχνά στη μαύρη αγορά), εισπράττοντας το ΦΠΑ επί των πωλήσεών του, χωρίς όμως να τον αποδίδει στις φορολογικές αρχές, ενώ στην συνέχεια εξαφανίζεται.

Σε τέτοιου είδους ενδοκοινοτικές παραδόσεις, οι εμπλεκόμενοι επωφελούνται από την καθυστέρηση της *αμοιβαίας συνδρομής* μεταξύ των κρατών μελών. Τα εμπορεύματα μπορεί να δηλώνονται ότι παραδίδονται σε άλλο κράτος - μέλος (ως ενδοκοινοτική παράδοση με απαλλαγή του Φ.Π.Α.), ενώ αυτά διοχετεύονται στο εσωτερικό της χώρας χωρίς να εκδίδεται φορολογικό στοιχείο και χωρίς να εμφανίζονται τα ακαθάριστα έσοδα, τα οποία είτε δεν καταχωρούνται στα βιβλία και δηλώνονται στις οικείες δηλώσεις, είτε δηλώνονται αλλά με διαφορετική αξία.

Ένας άλλος μηχανισμός απάτης εξαφανισμένου εμπόρου είναι και οι λεγόμενες επιχειρήσεις "**Φοίνικας**". Σύμφωνα λοιπόν με την τεχνική αυτή, αδρανείς επιχειρήσεις, ξαναέγιναν ενεργές και προχώρησαν σε επαναδραστηριοποίηση με σκοπό την πραγματοποίηση ενδοκοινοτικών συναλλαγών, τη μη απόδοση Φ.Π.Α. και την έκδοση ή λήψη πλαστών - εικονικών φορολογικών στοιχείων με σκοπό την συγκέντρωση ακαθάριστων ποσών.

2.15.2 Η κυκλική απάτη ή τύπου *Carousel*

Όσον αφορά την απάτη τύπου *Carousel*, και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί, παραθέτουμε το ακόλουθο παράδειγμα για την καλύτερη κατανόηση της²⁴. Ο έμπορος Α εγγεγραμμένος στα μητρώα Φ.Π.Α. κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης πωλεί φορολογητέα αγαθά σε έμπορο Β εγγεγραμμένο στα μητρώα Φ.Π.Α. άλλου κράτους μέλους. Ο Β θα έπρεπε να δηλώσει την αγορά αυτή ως ενδοκοινοτική απόκτηση και να καταβάλει τον Φ.Π.Α. στο δικό του κράτος μέλος. Στη συνέχεια εφόσον σκοπεύει να χρησιμοποιήσει τα αγαθά αυτά για να προβεί σε επακόλουθη φορολογητέα

²⁴ <http://www.forologikanea.gr/pages/display/ekdosi-kai-lipsi-eikonikon-stoixeion-se-sunallages-me-to-eksoteriko/> Πρόσβαση 27/02/2016

παράδοση, οφείλει να πιστώσει το ίδιο ποσό ως φόρο επί των εισροών. Συνήθως, αν συμμετέχει στο σύστημα κυκλικής απάτης, δεν κάνει τίποτα από αυτά. Ο έμπορος Β, πριν γίνει αντιληπτό ότι είναι ή πρόκειται να γίνει εξαφανισμένος έμπορος, πωλεί τα αγαθά σε κάποιον άλλο έμπορο, τον Γ που είναι εγγεγραμμένος στα μητρώα Φ.Π.Α. του δικού του κράτους μέλους, χρεώνοντας και λαμβάνοντας Φ.Π.Α. εξ επαχθούς αιτίας.

Εντούτοις, δεν αποδίδει στις φορολογικές αρχές τον Φ.Π.Α. αυτόν και εξαφανίζεται. Είναι αυτός που αναφέρεται ως *εξαφανισμένος έμπορος*. Ο έμπορος Γ, ο οποίος μπορεί και να λειτουργεί ως μεσάζων, πωλεί στη συνέχεια τα αγαθά σε έμπορο καταχωρημένο στα μητρώα Φ.Π.Α. άλλου κράτους μέλους. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της απλούστερης μορφής αυτής της απάτης είναι ότι ο αγοραστής αυτός είναι ο Α, ενώ από την κυκλικότητα αυτή προέκυψε η ονομασία *κυκλική απάτη* ή *απάτη carousel*. Ο έμπορος Γ πιστώνει τον φόρο επί των εισροών αλλά, επειδή στην πώλησή του προς τον Α εφαρμόζεται μηδενικός φορολογικός συντελεστής στο κράτος μέλος του Γ (ενδοκοινοτική παράδοση), δεν απαιτείται να αποδώσει Φ.Π.Α. επί των εκροών, και δύναται να ζητήσει επιστροφή του Φ.Π.Α.

Το αποτέλεσμα είναι ότι, αν η απάτη επιτύχει, ο έμπορος Β έλαβε, αλλά δεν απέδωσε, τον Φ.Π.Α., τον οποίο οι φορολογικές αρχές πρέπει να καταβάλουν στον έμπορο Γ ως επιστροφή. Σε μια πιο σύνθετη μορφή αυτής της απάτης, έχουμε την συμμετοχή πολλών επιχειρήσεων, ενώ εμφανίζονται στο κύκλωμα πάνω από δύο εξαφανισμένοι έμποροι. Σε αυτή την περίπτωση ο αφανής ή εξαφανισμένος έμπορος Α σκοπεύει να διοχετεύσει τα αγαθά που αγόρασε ενδοκοινοτικά σε άλλη επιχείρηση Β της εγχώριας αγοράς, χρησιμοποιώντας κάποιες εταιρείες ως μεσολαβητές (buffers). Σκοπός είναι η εξαγωγή των αγαθών (ενδοκοινοτική παράδοση) στη χώρα αρχικής προέλευσης και στον ίδιο αρχικό προμηθευτή. Έτσι τα εμπορεύματα μετακινούνται σε ένα κυκλικό σχήμα, το οποίο επαναλαμβάνεται αρκετές φορές, μέχρι να καταλήξουν στην αγορά.

Το αποτέλεσμα είναι σε πολλές περιπτώσεις να ζητείται επιστροφή ΦΠΑ από πολλές εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και έτσι να υπάρχουν πολλαπλάσιες απώλειες από την επιστροφή Φ.Π.Α. Πέραν των ανωτέρω περιπτώσεων υπάρχουν και επιχειρήσεις οι οποίες εμπλέκονται σε κυκλώματα,(αντί των εξαφανισμένων εμπορών ή των κλεμμένων Α.Φ.Μ)., οι οποίες δεν καταβάλλουν στο Δημόσιο τον οφειλόμενο Φ.Π.Α.

Οι επιχειρήσεις αυτές αγοράζουν αγαθά από την Ε.Ε. με μηδενικό συντελεστή Φ.Π.Α. ως ενδοκοινοτική απόκτηση. Όμως δεν δηλώνουν ενδοκοινοτική απόκτηση και δεν συμψηφίζουν καθόλου Φ.Π.Α., ενώ στη συνέχεια, πωλούν τα αγαθά με ένα πολύ μικρό περιθώριο κέρδους σε άλλους ενδιαμέσους εμπλεκόμενους σε κύκλωμα. Η τελική πώληση των αγαθών πραγματοποιείται από άλλη εμπλεκόμενη στο κύκλωμα επιχείρηση η οποία πωλεί τα ίδια αγαθά σε άλλο κράτος - μέλος με μηδενικό συντελεστή Φ.Π.Α. (ενδοκοινοτική παράδοση) ή τα εξάγει σε τρίτη χώρα και ζητάει επιστροφή του Φ.Π.Α. εισροών.

Τα αγαθά αυτά επανέρχονται στην αγορά του πρώτου κράτους - μέλους και η κυκλική απάτη αρχίζει εκ νέου. Οι επιχειρήσεις αυτές δημιουργούν ένα τεράστιο χρέος οφειλόμενου Φ.Π.Α. λόγω του ότι δεν έχουν φόρο εισροών για να εκπέσουν τον Φ.Π.Α. εκροών. Επίσης δεν έχουν πόρους για να πληρώσουν το χρέος του και απλά συνεχίζουν τη δράση τους μέχρι να γίνουν αντιληπτές από τις φορολογικές αρχές.

2.15.3 Η μέθοδος **Contra Trading**

Όσον αφορά την απάτη **Contra Trading** υποστηρίζεται ότι πολλές φορές λειτουργεί συνδυαστικά με την απάτη τύπου carousel. Η απάτη αυτή βασίζεται στην πραγματοποίηση εικονικών, ως επί το πλείστον, συναλλαγών εντός της ίδιας φορολογικής περιόδου, έτσι ώστε να εξισώνεται ο φόρος εκροών με αυτόν των εισροών, και να μη δημιουργείται υποχρέωση απόδοσης φόρου. Η δημιουργικότητα ωστόσο των κυκλωμάτων απάτης δεν εξαντλείται στα παραπάνω δύο σχήματα.

Τα κυκλώματα αυτά εκμεταλλεύονται ορισμένα οικονομικής φύσεως τελωνειακά συστήματα, όπως αυτό της κοινοτικής διαμετακόμισης, ώστε να πλαστογραφούν έγγραφα καταγωγής εμπορευμάτων, να εισάγουν υποτιμολογημένα αγαθά από τρίτες χώρες, ακόμη και να επεκτείνονται στον τομέα των υπηρεσιών, με πρόσφατο παράδειγμα την εκτιμώμενη ζημιά ύψους 5 δισ. Ευρώ στην εμπορία ποσοστώσεων δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου²⁵.

2.16 Αίτια εμφάνισης φοροδιαφυγής

Ποια είναι άραγε η αιτία ή οι αιτίες που οδηγούν κάποιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο στην φοροδιαφυγή; Το κύριο πρόβλημα για έναν φορολογούμενο είναι να αποφασίσει το ποσό του εισοδήματός που θα δηλώσει στις φορολογικές αρχές και το ποσό που θα αποκρύψει. Μια επιλογή η οποία θα μεγιστοποιήσει την χρησιμότητα του εισοδήματος του συνολικά. Όταν μιλάμε για μεγιστοποίηση εννοούμε από την μια πλευρά την ασφάλεια που νιώθει κάποιος με το εισόδημα που δηλώνει, και το κέρδος που αποκομίζει από την απόκρυψη του.

Συνεπώς η φοροδιαφυγή αποτελεί μια νοητική διεργασία, απόλυτα συνειδητή ως προς τα αποτελέσματα της. Με την φοροδιαφυγή, όμως, ο φορολογούμενος υπόκειται και σε μια σειρά από κινδύνους, οι οποίοι μεταφράζονται σε μείωση διαθέσιμων πόρων για την ευημερία του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου. Ένας επιπλέον κίνδυνος που αντιμετωπίζει αυτός που φοροδιαφεύγει, είναι αυτός του κοινωνικού στιγματισμού, σε περίπτωση που συλληφθεί. Αυτό βέβαια στα πλαίσια της Ελληνικής οικονομίας, αποτελεί θέμα προς συζήτηση. Ο λόγος είναι ότι η τέλεση της φοροδιαφυγής σε ευρεία τμήματα της Ελληνικής κοινωνίας όχι μόνο δεν στιγματίζει τον δράστη αλλά αναγνωρίζεται ως θεμιτή πρακτική.

²⁵ <http://www.forologikanea.gr/pages/display/ekdosi-kai-lipsi-eikonikon-stoixeion-se-sunallages-me-to-eksoteriko/> Πρόσβαση 27/02/2016

Βλέπουμε λοιπόν ότι τα αίτια ύπαρξης αυτού του κοινωνικού φαινομένου είναι εξαιρετικά περίπλοκα. Σχετίζονται επίσης άμεσα με το κοινωνικό σώμα και τους ασκούντες την εξουσία. Επομένως η κύρια αιτία ύπαρξης του στην χώρα μας, έχει να κάνει και με την νοοτροπία των Ελλήνων, και την έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντι στο κράτος. Αυτές οι δύο κατά την γνώμη μας είναι και οι κυριότερες αιτίες.

Επικουρικά στην ύπαρξη της φοροδιαφυγής συμβάλουν η έλλειψη ικανοποιητικού ελεγκτικού μηχανισμού εκ μέρους του κράτους, γεγονός που διευκολύνει την φοροδιαφυγή, και η δυσλειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης. Έχει επίσης παρατηρηθεί ότι σε οικονομίες όπου η παραοικονομία είναι αυξημένη, το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων είναι υψηλότερο από των μισθωτών, και σε συνδυασμό με το χαμηλό επίπεδο παρεχόμενων δημόσιων αγαθών, αποτελούν σοβαρές αιτίες ύπαρξης φοροδιαφυγής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν το διάγραμμα 2.4 και ο πίνακας 2.4 που ακολουθούν, όπου παρουσιάζονται τα φορολογικά έσοδα διαχρονικά, και ιδιαίτερα για το έτος σταθμό για την χώρα μας, το 2009.

Διάγραμμα 2.4: Φορολογικά έσοδα ανά ποσοστό ΑΕΠ περιόδου 1965-2009
(Πηγή: www.eparistera.blogspot.gr)

Παρατηρώντας το διάγραμμα διακρίνουμε δύο περιόδους κάμψης των φορολογικών εσόδων. Οι περίοδοι αυτές είναι, η πρώτη το 1974 και η δεύτερη από το 1997 κι έπειτα. Ο πίνακας 2.4 θα μας βοηθήσει στην κατανόηση της υστέρησης φορολογικών εσόδων, μιας και παρουσιάζει την συμμετοχή των βασικών φορολογιών στα συνολικά φορολογικά έσοδα.

**ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΩΝ
ΣΤΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ**

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

ΕΙΔΟΣ ΦΟΡΟΥ	ΕΤΟΣ 2009		Μ.Ο. ΕΤΩΝ 2000-2009	
	ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ	ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	21.433	43,1%	17.188	41,7%
Φόρος εισοδήματος	16.590	33,4%	13.754	33,3%
Φυσικών προσώπων	10.841	21,8%	8.123	19,7%
Νομικών προσώπων	3.790	7,6%	4.488	10,9%
Ειδικών κατηγοριών	1.959	3,9%	1.143	2,8%
Φόροι στην περιουσία	526	1,1%	481	1,2%
Άμεσοι φόροι Π.Ο.Ε	2.446	4,9%	1.685	4,1%
Λοιποί άμεσοι φόροι	1.870	3,8%	1.268	3,1%
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	28.292	56,9%	24.075	58,3%
Φόροι συναλλαγών	17.873	35,9%	15.828	38,4%
Φ.Π.Α.	16.582	33,3%	14.159	34,3%
Πετρελαιοειδών	1.907	3,8%	1.387	3,4%
Καπνού	681	1,4%	570	1,4%
Λοιπών	13.994	28,1%	12.202	29,6%
Λοιποί φόροι συναλλαγών	1.291	2,6%	1.669	4,0%
(μεταβίβαση κεφαλαίων)	(831)	(1,7%)	(962)	(2,3%)
(χαρτόσημο)	(459)	(0,9%)	(667)	(1,6%)
Φόροι κατανάλωσης	9.569	19,2%	7.382	17,9%
Φόρος ασφαλιστών	358	0,7%	270	0,7%
Τέλος ταξινόμησης οχημάτων	473	1,0%	790	1,9%
Ε.Φ.Κ. καυσίμων	4.374	8,8%	2.731	6,6%
Λοιποί Ε.Φ.Κ. (καπνού κ.λ.π.)	2.924	5,9%	2.586	6,3%
Τέλη κυκλοφορίας οχημάτων	1.046	2,1%	715	1,7%
Λοιποί φόροι κατανάλωσης	394	0,8%	290	0,7%
Έμμεσοι φόροι Π.Ο.Ε	434	0,9%	418	1,0%
Λοιποί έμμεσοι	416	0,8%	448	1,1%
(για Ε.Ε.)	(245)	(0,5%)	(249)	(0,6%)
ΣΥΝΟΛΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	49.725	100,0%	41.263	100,0%

Πίνακας 2.4: Ποσοστιαία συμμετοχή βασικών φορολογιών στα συνολικά φορολογικά έσοδα. (Πηγή: www.icap.gr)

Στον Πίνακα 2.4 παρατηρείται πως το σύνολο των έμμεσων φόρων είναι 58 % επί του συνόλου των φορολογικών εσόδων κατά την περίοδο 2000 με 2009. Αυτό σημαίνει πως τα φορολογικά έσοδα της έμμεσης φορολογίας είναι υψηλότερα σε ποσοστό, από ότι τα φορολογικά έσοδα της άμεσης φορολογίας. Ένα ακόμα συμπέρασμα που προκύπτει από τα δεδομένα του πίνακα 2.4 είναι πως τα έσοδα που προκύπτουν είναι χαμηλότερα στην άμεση φορολογία από ότι στην έμμεση. Πλήττουν δε περισσότερο, τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, όπως εργαζόμενους, συνταξιούχους και μικρούς ελεύθερους επαγγελματίες, με αποτέλεσμα να δημιουργείται η φορολογική ανισότητα, για την οποία μιλήσαμε στις προηγούμενες ενότητες, ανάμεσα στα πλούσια κοινωνικά στρώματα και τα φτωχότερα.

Απόρροια της φορολογικής αυτής ανισότητας είναι η φοροδιαφυγή με οποιαδήποτε τεχνάσματα σε όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, καθώς και σε όλους τους επαγγελματικούς κλάδους, με σκοπό την αποφυγή της άδικης, είτε άμεσα είτε έμμεσα φορολογίας.

2.17 Προσδιοριστικοί παράγοντες της φοροδιαφυγής

Η έκταση και το μέγεθος της φοροδιαφυγής διαφέρει από χώρα σε χώρα, και από κλάδο σε κλάδο. Οι κυριότεροι παράγοντες που συμβάλουν στην εμφάνιση της, είναι οι ακόλουθοι:

1. **Το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού.** Έχει διαπιστωθεί ότι όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό συμβαίνει διότι οι φορολογούμενοι δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν ότι οι φόροι χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών που καλύπτουν συλλογικές ανάγκες.

2. **Ο τρόπος κατανομής του φορολογικού βάρους.** Η φοροδιαφυγή μεγαλώνει, όταν η κατανομή των φορολογικών βαρών δεν συνάδει με το αίσθημα της φορολογικής δικαιοσύνης.
3. **Το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης.** Όσο πιο υψηλά είναι τα επίπεδα φορολογικής επιβάρυνσης τόσο αυξημένη είναι και η τάση για φοροδιαφυγή. Οι μεγάλες φορολογικές επιβαρύνσεις, μειώνουν το διαθέσιμο εισόδημα των φορολογουμένων.
4. **Ο τρόπος διαχείρισης των δημοσίων εσόδων.** Όσο πιο συνετή, ορθολογική, χρηστή και διάφανη είναι η διαχείριση του δημοσίου χρήματος, τόσο μικρότερη είναι και η τάση των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή.
5. **Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος.** Η σωστή διάρθρωση του φορολογικού συστήματος είναι πολύ σημαντικός παράγοντας, λόγω του ότι όλοι οι φόροι δεν δίνουν τις ίδιες δυνατότητες στους φορολογούμενους να φοροδιαφύγουν. Εξίσου σημαντική είναι η συνοχή του συστήματος και ο τρόπος με τον οποίο επιβάλλονται οι διάφοροι φόροι.
6. **Η οργάνωση και το επίπεδο των φοροτεχνικών υπηρεσιών.** Αναφερθήκαμε στην προηγούμενη ενότητα για την οργάνωση και την λειτουργική ετοιμότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών, ως αιτία φοροδιαφυγής. Επομένως η σωστή οργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών, με την χρήση σύγχρονων ηλεκτρονικών εργαλείων περιορίζουν τις δυνατότητες φοροδιαφυγής, ενώ συμβάλουν στον εντοπισμό της. Επίσης το υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης και ηθικής των ελεγκτικών μηχανισμών, συμβάλλει αποφασιστικά στον περιορισμό της φοροδιαφυγής.
7. **Ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς.** Αν η αγορά αποτελείται κυρίως από μεγάλο αριθμό μικρών σε μέγεθος επιχειρήσεων, ο κίνδυνος φοροδιαφυγής είναι αυξημένος. Αντιθέτως οι μεγάλοι μεγέθους

επιχειρήσεις έχουν ένα σύστημα καταγραφής των οικονομικών τους συναλλαγών, γεγονός που κάνει ευκολότερο τον έλεγχο τους.

8. **Το στάδιο του οικονομικού κύκλου της οικονομίας της χώρας.** Αυτό πρακτικά σημαίνει, αν η οικονομία της εκάστοτε χώρας βρίσκεται σε ύφεση ή ανάπτυξη, αν το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλό και τέλος αν υπάρχει πληθωρισμός.
9. **Το επίπεδο προσωπικής ηθικής των φορολογουμένων.** Ο παράγοντας αυτός έχει να κάνει με την φορολογική συνείδηση των φυσικών και νομικών προσώπων, όσον αφορά την ειλικρίνεια τους απέναντι στις αρχές.
10. **Φορολογικά προνόμια και απαλλαγές.** Συγκεκριμένες εισοδηματικές ομάδες απολαμβάνουν προνομιακή φορολογική μεταχείριση και απαλλαγές από φόρους, γεγονός που κρίνεται άδικο από το σύνολο των φορολογουμένων.
11. **Το ύψος των ποινών για φορολογικές παραβάσεις.** Όσο πιο υψηλές είναι οι ποινές, τόσο μειωμένη είναι και η έκταση της φοροδιαφυγής, και το αντίθετο.
12. **Η έλλειψη δημοσιονομικού κτηματολογίου.**

2.18 Αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατόμων που φοροδιαφεύγουν

Οι ερευνητές Yael Benjamini από το πανεπιστήμιο του Τελ Αβιβ και Shlomo Maital από το πανεπιστήμιο της Χάϊφα, πραγματοποίησαν μια έρευνα σχετικά με την συμπεριφορά των φορολογουμένων απέναντι στην φοροδιαφυγή. Πιο συγκεκριμένα η έρευνα είχε τον τίτλο *η βέλτιστη φοροδιαφυγή υπό το πρίσμα του κοινωνικού στιγματισμού* ή στα αγγλικά

*Optimal Tax Evasion in the presence of Social Stigma*²⁶, και βασίστηκε στην ακόλουθη παραδοχή.

Σε ορισμένες χώρες η δήλωση μειωμένων εσόδων μπορεί να συνεπάγεται κοινωνικό στιγματισμό, ή φόβο για σύλληψη του ατόμου που κρύβει εισοδήματα, γεγονός που συμβάλλει σημαντικά στη μείωση της χρησιμότητας του επιπλέον αδήλωτου εισοδήματος (εισόδημα από φοροδιαφυγή). Ένα μοντέλο μέτρησης της συμπεριφοράς ατόμων που φοροδιαφεύγουν, δείχνει ότι η βέλτιστη φοροδιαφυγή υπάρχει όταν η αναμενόμενη χρησιμότητα του αδήλωτου εισοδήματος βρίσκεται στο μέγιστο ποσοστό²⁷.

Το υπόδειγμα προβλέπει πως σε πραγματικές συνθήκες, όπου επιβάλλονται ποινές επί του διαφυγόντος εισοδήματος, αυτό το μέτρο οδηγεί σε μείωση του αναλαμβανόμενου ρίσκου από τους φορολογούμενους και κατ' επέκταση τη μείωση της φοροδιαφυγής. Όμως σύμφωνα με συστηματικές παρατηρήσεις το μοντέλο αυτό αποδεικνύεται λανθασμένο, λόγω του ότι η εμπειρία έχει δείξει, ότι κάθε αύξηση στους φορολογικούς συντελεστές έχει ως αποτέλεσμα την περεταίρω αύξηση της φοροδιαφυγής. Τέλος ότι επιπλέον μέτρα παρθούν κατά της φοροδιαφυγής μπορεί να είναι αναποτελεσματικά, αν έχει καθιερωθεί ένας κανόνας πως όλοι φοροδιαφεύγουν.

2.19 Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής

Όπως αναφέρθηκε και στις προηγούμενες ενότητες, η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα σύνθετο και διαρθρωτικό κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο, το οποίο συμβάλλει στη μείωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας και τη διεύρυνση της κοινωνικής ανισότητας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η φοροδιαφυγή στρεβλώνει την κατανομή και την αναδιανομή των

²⁶ Y. Benjamini & S. MAital (1985): *The Economics of Shadow Economy*, Springer Verlag, Berlin – Heidelberg, p. 246

²⁷ Y. Benjamini & S. MAital (1985): *The Economics of Shadow Economy*, Springer Verlag, Berlin – Heidelberg, p. 246

οικονομικών πόρων βραχυχρόνια και μακροχρόνια. Πιο συγκεκριμένα η φορολογία, και κατ' επέκταση η φοροδιαφυγή, επηρεάζει το διαθέσιμο εισόδημα των πολιτών και συνεπώς, σε βάθος χρόνου, τη δομή της οικονομίας, τις αποφάσεις σχετικά με την προσφορά και ζήτηση εργασίας κατά κλάδο ή επάγγελμα, τη διαχρονική κατανομή του εισοδήματος μεταξύ κατανάλωσης και αποταμίευσης, τις τιμές, το ύψος και το ρυθμό αύξησης των εισαγωγών, τη ροή εισοδήματος στην αλλοδαπή κ.λπ.²⁸.

Επιπλέον, η φοροδιαφυγή περιορίζει την αναδιανεμητική λειτουργία της προοδευτικής φορολογίας, το οποίο πρακτικά σημαίνει ότι έχουμε μετακύλιση των φορολογικών βαρών από τα πλουσιότερα προς τα φτωχότερα άτομα. Η φοροδιαφυγή αυξάνει τα φορολογικά βάρη των νομοταγών φορολογουμένων και θίγει τη δίκαιη και ίση μεταχείριση ατόμων με παρόμοιο εισόδημα. Επιπρόσθετα, και στο βαθμό που το Δημόσιο στερείται αναγκαίους πόρους, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση κρατικών δαπανών, η φοροδιαφυγή οδηγεί σε αύξηση των δανειακών αναγκών του κράτους. Τέλος οδηγεί στον περιορισμό υλοποίησης δημόσιων επενδύσεων, σε χαμηλότερη ποιότητα και ποσότητα παρεχόμενων δημόσιων αγαθών και τέλος δυσκολίες στην εφαρμογή του κοινωνικού κράτους.

Το συμπέρασμα που βγαίνει είναι, ότι το κόστος από τη φοροδιαφυγή σε ατομικό επίπεδο διαχέεται άμεσα αλλά και έμμεσα στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, θίγοντας ταυτόχρονα και εκείνες τις κοινωνικές ομάδες, οι οποίες καταβάλλουν συστηματικά και με συνέπεια τους φόρους που τους αναλογούν. Όμως εκτός από τις δυσμενείς επιπτώσεις της φοροδιαφυγής υπάρχουν κάποιοι συγγραφείς οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η φοροδιαφυγή έχει και ορισμένες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία των χωρών.

Ένα παράδειγμα προς αυτήν την κατεύθυνση αποτελεί η άποψη ότι, η φοροδιαφυγή αυξάνει την δυνατότητα αποταμίευσης των ατόμων και των επιχειρήσεων με συνέπεια την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης.

²⁸ Τράπεζα της Ελλάδος (2011), *Οικονομικό Δελτίο*, Τεύχος 35, σελ. 15

Επιπλέον η φοροδιαφυγή αποτρέπει την υπέρμετρη φορολογική επιβάρυνση. Τέλος κάποιες πιο ακραίες απόψεις υποστηρίζουν ότι η φοροδιαφυγή έχει θετική επίδραση ακόμα και στον κρατικό προϋπολογισμό.

3. Φοροαποφυγή

3.1 Εισαγωγή

Αφού λοιπόν είδαμε την φοροδιαφυγή και το πως αυτή επιδρά στην οικονομική και κοινωνική ζωή των φορολογουμένων, στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε εκτενώς στο φαινόμενο της φοροαποφυγής, ή αλλιώς στην φοροδιαφυγή με νόμιμο τρόπο. Ουσιαστικά το αποτέλεσμα και των δύο φαινομένων είναι το ίδιο, απλά η φοροαποφυγή είναι πιο *ηθική* λόγω του ότι γίνεται με νόμιμο τρόπο, ενώ η φοροδιαφυγή είναι παράνομη, και συγκαταλέγεται στην φράση που επικαλούνται οι περισσότεροι, λόγω των συγκυριών, *αυτά κι εκείνα μας οδήγησαν εδώ*.

3.2 Ορισμός της φοροαποφυγής

Με τον όρο φοροαποφυγή, εννοούμε το φαινόμενο της μη καταβολής ή της μερικής καταβολής φόρων, μέσω εκμετάλλευσης των κενών της νομοθεσίας. Τα νομοθετικά αυτά κενά, ο τρόπος που ερμηνεύονται από τα δικαστήρια και η σχετική πρακτική των φορολογικών αρχών, αποτελούν συχνά αντικείμενο εξειδικευμένης επαγγελματικής συμβουλής (λ.χ. νομικών, φοροτεχνικών κ.α.).

Η φοροαποφυγή συνίσταται στην πρόθεση εξάλειψης ή μείωσης της φορολογικής υποχρέωσης όπως και στη φοροδιαφυγή, με τη διαφορά ότι στη φοροαποφυγή το σύνολο των ενεργειών είναι νόμιμες, ενώ στη φοροδιαφυγή γίνεται καταστρατήγηση των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας. Οι

συνέπειες της φοροαποφυγής για την μείωση της φορολογητέας ύλης είναι ευνόητες και η αποκάλυψή της συνδέεται με την προσπάθεια της διοίκησης για την πλήρωση των κενών της νομοθεσίας²⁹.

Μια άλλη προσέγγιση στον ορισμό της φοροδιαφυγής αποτελεί η ακόλουθη. Φοροαποφυγή (tax avoidance ή tax mitigation) είναι η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών ως απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, καθώς και των δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με απώτερο σκοπό τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου.

Αυτή πραγματοποιείται στο πλαίσιο καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, όπου δημιουργούνται σενάρια και εναλλακτικές, μέχρις ότου προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, που είναι -ως επί το πλείστον- στα πλαίσια του νόμου³⁰.

3.3 Χαρακτηριστικά της φοροαποφυγής

Την φοροαποφυγή την διακρίνουν τρία χαρακτηριστικά:

1. Συνήθως υπάρχει ένα ανειλικρινές στοιχείο, ίσως ένα εικονικό ή ακόμα και πλαστό. Κίνητρο των ενεργειών αυτών είναι η αποφυγή φόρου και όχι επίτευξη κάποιου σκοπού επιχειρηματικού ούτε και οικονομικού.
2. Συχνό φαινόμενο είναι η εκμετάλλευση κενών ή ασαφειών και κακών διατυπώσεων που υπάρχουν στη διατύπωση των νόμων του κράτους. Ακόμα παρατηρείται εκμετάλλευση δυνατότητας που παρέχει η φορολογική νομοθεσία που δεν ήταν στη πρόθεση του νομοθέτη.

²⁹ <http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/12197/> Πρόσβαση 17/02/2016

³⁰ <https://el.wikipedia.org/wiki/Φοροαποφυγή/> Πρόσβαση 17/02/2016

3. Τέλος σύνηθες χαρακτηριστικό της φοροαποφυγής είναι η μυστικότητα που τη διακρίνει. Ο λόγος που υπάρχει η μυστικότητα αυτή είναι πως όσο γρηγορότερα μάθουν το τρόπο φοροαποφυγής οι φορολογικές αρχές τόσο γρηγορότερα θα παρθούν σχετικά μέτρα³¹.

3.4 Φοροαποφυγή στις πολυεθνικές εταιρίες

Η παραδοσιακή φοροδιαφυγή αφορά κυρίως τα φυσικά πρόσωπα, τους ελεύθερους επαγγελματίες και τα νομικά πρόσωπα, ενός συγκεκριμένου μεγέθους. Ο όρος συγκεκριμένου μεγέθους, αναφέρεται κυρίως σε μεσαίου και λιγότερου μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεων. Αυτήν την διαφοροποίηση την κάνουμε, για τον λόγο του ότι, οι επιχειρήσεις *κολοσσοί* εκμεταλλεύονται κάθε πιθανό και απίθανο παράθυρο ενός διάτρητου νομικού πλαισίου, το οποίο που έχει φτιαχτεί στα μέτρα τους, για να αποφύγουν τη φορολογία. Στην συνέχεια δίνουν μερικά *ψίχουλα* σε φιλανθρωπικές δραστηριότητες, οι οποίες προβάλλονται εκτενώς από ΜΜΕ δικών τους συμφερόντων.

Η φοροαποφυγή αποτελεί ένα σπορ το οποίο ασκείται παλαιόθεν από το σύνολο των μεγάλων του καπιταλισμού της χώρας μας, με πρώτους και καλύτερους τους εφοπλιστές. Οι τελευταίοι χρησιμοποιούν το γράμμα του νόμου, αποφεύγοντας την φορολόγηση τους. Κλασικό παράδειγμα αποτελεί η μη ανύψωση της Ελληνικής σημαίας σε κανένα από τα καράβια τους. Με αυτόν τον τρόπο τα επτά στα εννέα πλοία Ελληνικών συμφερόντων φέρουν σημαίες-ευκαιρίας χωρών όπως η Λιβερία, ο Παναμάς και οι Νήσοι Μάρσαλ. Τα αποτελέσματα είναι αποκαλυπτικά, οι 800 Ελληνικές εφοπλιστικές οικογένειες εκτιμάται ότι συνεισφέρουν στα κρατικά έσοδα με το πενιχρό ποσό τον 15 εκατ. Ευρώ ετησίως, την ώρα που οι εργαζόμενοι στα δικά τους πλοία, εκτιμάται ότι πληρώνουν το ποσό των 55 εκατ. Ευρώ.

³¹ Ν. Τατσος, (2001), «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στη Ελλάδα», Αθήνα , εκδόσεις Παπαζηση, σελ.26

Και αν για τους εφοπλιστές ήταν ανέκαθεν εύκολο να αλλάζουν σημαία και φορολογικό καθεστώς, η εποχή της ελεύθερης κινητικότητας του κεφαλαίου προσφέρει ανάλογες ευκαιρίες και στους επιχειρηματίες, οι οποίοι δεν διαθέτουν καράβια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι πολυεθνικές εταιρίες, οι οποίες χρησιμοποιούν τη μέθοδο των λεγόμενων ενδοομιλικών συναλλαγών, έτσι ώστε να κατευθύνουν τα κέρδη τους σε κάποια *απάνεμη* φορολογικά γωνιά αυτού του κόσμου. Και πως γίνεται αυτό; Πολύ απλά η θυγατρική αντί να εμφανίσει κέρδη και να φορολογηθεί στη χώρα εγκατάστασης πληρώνει εικονικά υπέρογκα ποσά στη μητρική εταιρία για εκμετάλλευση σήματος, δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, αποπληρωμή ενδοομιλικών δανείων με υψηλό επιτόκιο, κτλ.

Με τον τρόπο αυτό το σύνολο των κερδών μεταφέρεται και φορολογείται στην έδρα της μητρικής εταιρίας που βρίσκεται συνήθως σε κάποια περιοχή που οι συντελεστές φορολογίας είναι σχεδόν μηδενικοί. Κάπως έτσι μεγάλες εταιρίες όπως τα Starbucks εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται και να επεκτείνονται στη χώρα μας αν και εμφανίζουν συνεχώς ζημιές επί δέκα συναπτά έτη. Είναι ενδεικτικό ότι εταιρίες κολοσσοί, όπως οι Google, Amazon, Apple, Facebook και Microsoft κατάφεραν να γλιτώσουν φόρους ύψους σχεδόν 800 εκατομμυρίων Ευρώ το έτος 2011, μόνο από τη Γαλλία.

Πρόσφατα σε μια έρευνα που είδε το φώς της δημοσιότητας, εκτιμήθηκε ότι σε επτά φορολογικούς παραδείσους όπως η Ελβετία, το Χονγκ Κονγκ, η Σιγκαπούρη, το Λουξεμβούργο και οι Μπαχάμες βρίσκονται κατατεθειμένα 4,7 τρισεκατομμύρια Ευρώ. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στο 8% του παγκόσμιου ιδιωτικού πλούτου, ενώ η φορολόγηση του ποσού αυτού θα απέφερε ετησίως περί τα 120 δισ Ευρώ στις χώρες από τις οποίες προέρχονται. Αυτό λύνει σε μεγάλο βαθμό τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χώρες αυτές με το δημόσιο χρέος τους.

3.5 Αιτίες ύπαρξης της φοροαποφυγής

Η ύπαρξη μιας συστηματικής και εκτεταμένης φοροαποφυγής διαφθείρει τα εισοδηματικά συστήματα, υποσκάπτοντας ουσιαστικά την δυνατότητα του κράτους να παρέχει τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτοί που φοροαποφεύγουν είναι φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα οποία βρίσκονται συνήθως σε περίοπτη κοινωνική, πολιτική ή οικονομική θέση. Γνωρίζοντας λοιπόν ότι ανήκουν σε μια κοινωνική ελίτ του συστήματος, και *αποκομμένοι από την καθημερινότητα, απορρίπτουν συνειδητά τις όποιες φορολογικές υποχρεώσεις, οι οποίες απορρέουν από την οικονομική τους επιφάνεια.*

Η ελίτ αυτή αποτελείται λοιπόν από πλούσιους, μεγαλοεισοδηματίες, υψηλόβαθμα στελέχη επιχειρήσεων, ελεύθερους επαγγελματίες και επιστήμονες υψηλά αμειβόμενους, με άμεση ή έμμεση εμπλοκή σε εξωχώριες εταιρείες, σε ημικρατικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς, σε μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και εταιρίες συμβουλευτικών υπηρεσίες. Ουσιαστικά η φοροαποφυγή αποτελεί μια συμπαιγνία ιδιωτικών και δημόσιων παικτών, οι οποίοι εκμεταλλεύονται το προνομιακό καθεστώς που απολαμβάνουν ή που τους έχει εκχωρηθεί από το κράτος, για να αποδομήσουν τα φορολογικά συστήματα.

Όπως και στην περίπτωση της φοροδιαφυγής, έτσι και εδώ βλέπουμε ότι και η φοροαποφυγή, αποτελεί μια απολύτως ανθρώπινη νοητική διεργασία, της οποίας το υπόβαθρο επικεντρώνεται στην ευσυνειδησία του ανθρώπου. Και αυτό συμβαίνει διότι η νομοθεσία του παρέχει όλα τα μέσα για την επίτευξη αυτού του στόχου.

3.6 Οι επιπτώσεις της φοροαποφυγής

Οι επιπτώσεις της αποτυχίας του εκάστοτε οικονομικού επιτελείου να αντιμετωπίσει οποιοδήποτε φαινόμενο, το οποίο προκαλεί απώλεια εσόδων στο κράτος, περνούν τα στενά οικονομικά όρια, και επηρεάζουν την ίδια την κοινωνία. Μια πολύ σοβαρή επίπτωση της φοροαποφυγής, αποτελεί η

ανομία, στην οποία οδηγείται μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου, ή της κοινωνικής ελίτ όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Το μέγεθος της επίπτωσης αυτής φτάνει στο σημείο να επηρεάζει ακόμα και την εμπιστοσύνη και την ακεραιότητα που οφείλει να διέπει ένα κράτος δικαίου και μια ευνομούμενη πολιτεία.

Η φοροαποφυγή από τα υψηλά εισοδηματικά στρώματα, μετατοπίζει τα φορολογικά βάρη στους μισθωτούς, τους συνταξιούχους, τους μικροεπαγγελματίες και μικρέμπορους, αυξάνοντας ταυτόχρονα το αίσθημα της κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας. Λειτουργεί ως τροχοπέδη στις όποιες προοπτικές ανάπτυξης, μειώνοντας ταυτόχρονα τις αναγκαίες επενδύσεις για υγεία, παιδεία, κοινωνικές παροχές και υποδομές.

Πέραν αυτών όμως, τα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα θεωρούν ότι η ύπαρξη μιας κοινωνίας δύο ταχυτήτων, αποτελεί απόδειξη αποτυχίας του κράτους και των ελεγκτικών μηχανισμών του. Είναι μια ακόμα επιβεβαίωση ύπαρξης διαπλοκής, και μια αιτιολόγηση εκ μέρους τους, για τη δική τους εμπλοκή στην φοροαποφυγή. Η φοροαποφυγή λοιπόν οδηγεί σε ένα ιδιότυπο κοινωνικό αυτοματισμό, όπου ο καθένας ιδιωτικά, εν κρυπτώ και με δόλια σκέψη προσπαθεί να αποφύγει την πληρωμή των φόρων που του αναλογούν, πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο τιμωρεί το εκφυλισμένο και γεμάτο με διαπλεκόμενες σχέσεις κράτος.

4. Συμπεράσματα και προτάσεις αντιμετώπισης των φαινομένων της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής

4.1 Εισαγωγή

Κλείνοντας την προσέγγιση μας αυτή, και μετά από την εκτενή μας αναφορά στα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, στην ενότητα αυτή θα μιλήσουμε για τους τρόπους με τους οποίους τα δυο αυτά φαινόμενα μπορούν να αντιμετωπιστούν. Οι τρόποι αντιμετώπισης επαφίονται στις εκάστοτε κυβερνήσεις, οι οποίες υλοποιούν τις αντίστοιχες οικονομικές πολιτικές.

Οι τρόποι τους οποίους προτείνουμε, κρίνονται τολμηροί, και απαιτούν σθένος, αποφασιστικότητα, και ισχυρή πολιτική βούληση για σύγκρουση με κατεστημένες λογικές. Οι προτάσεις μας αυτές είναι αποτέλεσμα έρευνας και συζήτησης με ανθρώπους του χώρου. Χωρίζονται δε σε δύο κατηγορίες, σε προτάσεις αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, και προτάσεις αντιμετώπισης της φοροαποφυγής.

4.2 Προτάσεις αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής

Στην Ελλάδα με το νέο φορολογικό νόμο Ν.3943/2011 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 66Α/31-03-2011 η φοροδιαφυγή θεσπίστηκε ως διαρκές έγκλημα και συνεπώς ως «συνεχείς αυτόφωρο» που ανάλογα του ύψους του οφειλόμενου φόρου χαρακτηρίζεται ακόμα και κακούργημα επισύροντας κάθειρξη από 5 μέχρι 20 έτη.

Συγκεκριμένα ο παραπάνω νόμος προσδιορίζει το αδίκημα της φοροδιαφυγής στις ακόλουθες περιπτώσεις :

1. το αδίκημα της μη καταβολής βεβαιωμένων χρεών προς το Δημόσιο.

2. το αδίκημα της παράλειψης υποβολής ή ανακριβούς υποβολής φορολογικής δήλωσης.
3. το αδίκημα της μη απόδοσης ΦΠΑ ή άλλων παρακρατούμενων φόρων.
4. το αδίκημα της έκδοσης ή λήψης πλαστών ή εικονικών ή νοθευμένων φορολογικών στοιχείων³².

Οι προτάσεις μας λοιπόν για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής είναι οι ακόλουθες:

1. Όλες οι διαδικασίες πληρωμών και εισπράξεων να γίνονται μέσω τραπεζικού συστήματος (κάρτες, εμβάσματα κ.λπ.). Η διαδικασία αυτή εφαρμογής του μέτρου έχει ήδη ξεκινήσει σε κάποιες επιχειρήσεις με αξιοσημείωτη επιτυχία. Στους ιδιώτες όμως η εφαρμογή του μέτρου έχει ήδη καθυστερήσει σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες χώρες της Δύσης, με ότι αυτό συνεπάγεται για την φοροδιαφυγή.

Η εφαρμογή του μέτρου δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στην υποχρεωτικότητα. Θα πρέπει να δίνονται ισχυρά κίνητρα στους ιδιώτες για την χρήση του πλαστικού χρήματος. Τα κίνητρα αυτά θα πρέπει να συνδέονται με την άμεση ανταποδοτικότητα προς όφελος του πολίτη. Μόνο με αυτό τον τρόπο, η εφαρμογή του μέτρου θα δύναται να ξεκινήσει άμεσα, χωρίς πολιτικό κόστος και με άμεσα δημοσιονομικά αποτελέσματα.

2. Υποχρεωτική καταβολή μισθοδοσίας μέσω τραπεζικού συστήματος για όλες τις επιχειρήσεις που απασχολούν προσωπικό άνω των 10 ατόμων. Η εφαρμογή του μέτρου θα πρέπει να γίνει στα πρότυπα του μέτρου εισπράξεων-πληρωμών τιμολογίων, δηλαδή με αντικίνητρο την έκπτωση δαπανών.

³² <https://el.wikipedia.org/wiki/Φοροδιαφυγή/> Πρόσβαση 01/03/2016

3. Σύνδεση όλων των εταιρικών/επιχειρηματικών λογαριασμών με το σύστημα της Γ.Γ.Π.Σ. και δυνατότητα είσπραξης βεβαιωμένων οφειλών με αυτόματο τρόπο από τους εταιρικούς λογαριασμούς.

4. Σύνδεση της Γ.Γ.Π.Σ. με τα ασφαλιστικά ταμεία και είσπραξη ασφαλιστικών οφειλών με αυτόματο τρόπο στα πρότυπα των φόρων, δηλαδή να δύναται να εισπράττει τις βεβαιωμένες ασφαλιστικές εισφορές με αυτόματο τρόπο από τους εταιρικούς λογαριασμούς.

5. Δημιουργία αναλυτικής καρτέλας πληρωμών για κάθε φορολογούμενο και κάθε επιχείρηση. Η Γ.Γ.Π.Σ. θα πρέπει να παρέχει στους πολίτες και στις επιχειρήσεις, αναλυτική πληροφόρηση για το σύνολο των φόρων και ασφαλιστικών εισφορών, με τους οποίους έχουν επιβαρυνθεί σε όλο το φορολογικό τους βίο. Με αυτό τον τρόπο θα δημιουργηθεί στους νέους και θα αναπτυχθεί στους παλιούς φορολογουμένους η πολυπόθητη φορολογική συνείδηση.

6. Αντικατάσταση ή τροποποίηση του Τέλους Επιτηδεύματος με ένα Τέλος συνδεδεμένο με τον τζίρο των επιχειρήσεων. Το νέο αυτό Τέλος θα πρέπει να καταβάλλεται μηνιαία από όλες τις οικονομικές οντότητες. Η σύνδεση του Τέλους με τον τζίρο συνδέεται άρρηκτα με την ανάδιανεμητικότητα και με αυτόν τον τρόπο θεωρείται πιο δίκαιο για την πλειοψηφία των οικονομικών οντοτήτων.

7. Καταβολή φόρου εισοδήματος εταιριών εντός του έτους που δημιουργήθηκε το κέρδος χωρίς τεκμηρίωση. Η εφαρμογή αυτού του μέτρου όμως απαιτεί κίνητρα για τις επιχειρήσεις, όπως την απαλλαγή από την καταβολή προκαταβολής φόρου για το επόμενο έτος, έκπτωση φόρου κ.λπ.. Η τεκμηρίωση του φόρου εισοδήματος (υποβολή φορολογικής δήλωσης) να μπορεί να γίνει μέχρι την 31/12 του επόμενου έτους και με καταβολή ή επιστροφή των τυχόν διαφορών προσαυξημένο με τις τυχόν απώλειες ή οφέλη που είχε το κράτος από τις διαφορές αυτές.

Με την εφαρμογή του μέτρου αυτού, το κράτος θα εισπράττει άμεσα το φόρο, εντός του χρονικού διαστήματος που οι οικονομικές οντότητες είχαν την ωφέλεια. Με αυτόν τον τρόπο εξαλείφονται τα χρόνια γραφειοκρατικά προβλήματα που η δημόσια διοίκηση προκαλεί σε φορολογούμενους και λογιστές με την υποβολή των φορολογικών δηλώσεων εντός ασφυκτικών χρονικά προθεσμιών.

8. Περιορισμός στις συνταγματικές ελευθερίες δημοσίων λειτουργών, πολιτικών και αιρετών του κράτους, για όσο χρονικό διάστημα υπηρετούν την χώρα. Θα πρέπει να γίνει συνείδηση, ότι αυτοί που υπηρετούν το κράτος, και αμείβονται από αυτό, οφείλουν να δέχονται και τους ανάλογους περιορισμούς.

Επομένως, όλα τα οικονομικά συμφέροντα των δημοσίων λειτουργών, πολιτικών και αιρετών να περιορίζονται εντός του Ελληνικού χώρου. Οποιαδήποτε οικονομικά συμφέροντα των ανωτέρω προσώπων καθώς και συγγενών έως Α' βαθμού βρεθούν στο εξωτερικό, να κατάσχονται χωρίς διατυπώσεις και διοικητικές διαδικασίες.

9. Άμεση δημιουργία Επιτροπής για την δημιουργία Ολοκληρωμένου Φορολογικού Συστήματος στη χώρα που θα καλύψει τις δημοσιονομικές ανάγκες για την επόμενη 20ετία. Η επιτροπή θα πρέπει να συγκροτηθεί από εξειδικευμένους επιστήμονες και η πρότασή τους θα πρέπει να αποτελέσει το 2ο σύνταγμα της χώρας με υποχρεωτική εφαρμογή από όλες τις κυβερνήσεις του τόπου, ενώ τροποποίησή του θα είναι δυνατή μόνο με πλειοψηφία των 2/3 της εκάστοτε Βουλής.

Το ανωτέρω σχέδιο θα είναι μακροπρόθεσμο και σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι δύναται να σχεδιαστεί χωρίς την πραγματοποίηση έρευνας των συνθηκών αγοράς, που επικρατούν στην Ελλάδα. Αυτό συνεπάγεται ένα σημαντικό χρόνο επιστημονικής και τεχνικής εργασίας. Η Βουλή θα πρέπει να προετοιμάσει το ανωτέρω σχέδιο και να νομοθετήσει σχετικά, με τέτοιο τρόπο που θα δεσμεύει θεσμικά και τα

επόμενα κοινοβουλευτικά σώματα, ώστε να εξασφαλιστεί η εφαρμογή του μέτρου αυτού.

Οι επόμενες τρεις προτάσεις που ακολουθούν, αφορούν τα πετρελαιοειδή, τα αλκοολούχα ποτά και τα είδη καπνού, των οποίων η φοροδιαφυγή αναλύθηκε εκτενώς στο δεύτερο κεφάλαιο.

10. Πάταξη του λαθρεμπορίου στο πετρέλαιο. Η πρόταση για την πάταξη του λαθρεμπορίου στο πετρέλαιο προϋποθέτει, την μείωση του φόρου στο πετρέλαιο κίνησης και εξίσωση των φόρων με το θέρμανσης. Θέσπιση επιδόματος θέρμανσης ανάλογα με την κοινωνική κατάσταση του φορολογουμένου και τη γεωγραφική προέλευση του πολίτη. Το επίδομα θέρμανσης θα πρέπει να χορηγηθεί τουλάχιστον σε όσους έχουν εισόδημα κάτω από το αφορολόγητο όριο.

11. Πάταξη της φοροδιαφυγής στο ναυτιλιακό πετρέλαιο.
Προτείνουμε τις παρακάτω λύσεις:

- ✚ Εγκατάσταση *μαύρου κουτιού* στα σλέπια και λειτουργία συστήματος παρακολούθησης
- ✚ Εγκατάσταση *μαύρου κουτιού* στα βυτιοφόρα
- ✚ Επιβολή διοικητικού προστίμου σε περίπτωση λαθρεμπορίας
- ✚ Άμεση κατάσχεση σλέπιου, αφαίρεση άδειας ιδιοκτητή του πλοίου και δέσμευση όλων των περιουσιακών του στοιχείων
- ✚ Δημιουργία Τελωνείου εξοπλισμένο με ταχύπλοα σκάφη, εκτός του λιμενικού.

12. Πάταξη φοροδιαφυγής και λαθρεμπορίου αλκοολούχων ποτών. Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής στον τομέα αυτό μπορεί να επιτευχθεί:

- ✚ Σταδιακή μείωση του ΕΦΚΟΠ
- ✚ Εντατικοποίηση των ελέγχων στα σύνορα αλλά και εντός της χώρας, για περιορισμό του παράνομου εμπορίου.
- ✚ Εξασφάλιση ίσων όρων εμπορίας για τα αποστάγματα (ούζο, τσίπουρο), κοινή φορολόγηση για τα τοπικά αποστάγματα που διοχετεύονται στα κανάλια εμπορίας (π.χ. τσίπουρο διημέρων που παρανόμως διοχετεύονται για εμπορία).

Επομένως, λύσεις υπάρχουν για όλα τα προβλήματα, αλλά απαιτείται η ύπαρξη τολμηρών προσώπων που θα τις γράψουν στο χαρτί.

4.2 Μέτρα αντιμετώπισης της φοροαποφυγής

Για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της φοροαποφυγής, ο προσανατολισμός το κράτους και της πολιτικής του πρέπει να μετατοπιστεί σε όλους εκείνους που τη διευκολύνουν μέσω της προσφοράς και της παροχής. Και αυτοί είναι:

- Οι παρέχοντες δικαιοδοσίες και αρμοδιότητες σε ιδιώτες και φορείς, μέσω κυβερνητικών αποφάσεων, προσφέροντας κατ' αυτόν τον τρόπο, πιθανούς χώρους απόκρυψης οικονομικών κεφαλαίων και ύποπτων συναλλαγών, βοηθώντας στην ανάδειξη της φοροαποφυγής.
- Οι υπηρεσίες και οι μεσάζοντες του ιδιωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, των νομικών και των οικονομικών συμβούλων, των φοροτεχνικών και των συμβολαιογράφων, οι οποίοι μέσα από τις δραστηριότητές

τους, έχουν τη δυνατότητα και τις ευκαιρίες να ενθαρρύνουν ή να παραβλέπουν μη σύννομες οικονομικές πρακτικές.

- Τα ανώτερα στελέχη επιχειρήσεων, που είναι υπεύθυνα για συναλλαγές που συνεισφέρουν στη διαρροή κεφαλαίων, στη φοροδιαφυγή και στη φοροαποφυγή.
- Η επικέντρωση των ελεγκτικών μηχανισμών, μέσα από την αξιοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας και των βάσεων δεδομένων, σε συνδυασμό με την ανταλλαγή πληροφοριών και την εκμετάλλευση των βέλτιστων πρακτικών που υπάρχουν σε άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι καίρια θέματα που χρήζουν άμεσης προτεραιότητας, καθώς έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν έναν τριπλό στόχο: Να κυνηγήσουν τα πρόσωπα και τις επιχειρήσεις που συστηματικά φοροαποφεύγουν, να αποθαρρύνουν την ανάπτυξη νέων πρακτικών και φαινομένων φοροαποφυγής και να παράσχουν ένα θετικό κοινωνικό, δημοκρατικό και αναδιανεμητικό πρόσημο στα κοινωνικά στρώματα, απολύτως αναγκαίο για την επικράτηση του αισθήματος δικαίου και ισονομίας στην κοινωνία.

Επίλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία μέσα από τα κεφάλαια και της ενότητας της ανέλυσε πλήρως τα θέματα της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Ουσιαστικά, η φοροδιαφυγή είναι το σύνολο των ενεργειών τα οποία επιστρατεύουν τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα με σκοπό την μη καταβολή των απαιτούμενων φόρων ή την εν μέρει καταβολή τους.

Όπως αναφέρθηκε, πολλές φορές η έννοια της φοροδιαφυγής συγχέεται με την έννοια της φοροαποφυγής. Όμως αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες και η διαφορά τους έγκειται στην νομιμότητα της κάθε πράξης. Συγκεκριμένα η φοροδιαφυγή είναι το σύνολο των παράνομων ενεργειών οι οποίες χρησιμοποιούνται για την μη καταβολή των φόρων και διώκεται ποινικά, ενώ στην περίπτωση της φοροαποφυγής χρησιμοποιούνται νόμιμες ενέργειες για την αποφυγή πληρωμής των φόρων, δηλαδή είτε κενά της νομοθεσίας τα λεγόμενα *παραθυράκια*, ή διατάξεις για φοροελαφρύνσεις. Εφόσον λοιπόν οι ενέργειες οι οποίες χρησιμοποιούνται για την φοροαποφυγή είναι νόμιμες, δεν προβλέπονται ποινικές κυρώσεις.

Σύμφωνα όμως με τα δεδομένα τα οποία παρουσιάστηκαν στην εργασία αυτή για την φοροδιαφυγή και για την φοροαποφυγή, η φοροαποφυγή αποτελεί προνόμιο των φυσικών ή των νομικών προσώπων τα οποία διαθέτουν συνήθως μεγάλα κεφάλαια και μεγάλα εισοδήματα. Επομένως με την φοροαποφυγή έχουν και περισσότερα κέρδη. Αυτά λοιπόν τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα έχουν και την δυνατότητα να έχουν τους απαραίτητους οικονομικούς και νομικούς συμβούλους οι οποίοι με τις γνώσεις που διαθέτουν μπορούν να κάνουν χρήση των διατάξεων για φοροελαφρύνσεις, ή χρήση των κενών της φορολογικής νομοθεσίας έτσι ώστε να αποφεύγεται η πληρωμή των φόρων.

Η πλειοψηφία όμως των φορολογούμενων συμπεριλαμβανομένων φυσικών και νομικών προσώπων, οι οποίοι και δεν είναι γνώστες των διατάξεων της νομοθεσίας για την φορολογία, καταφεύγουν στην φοροδιαφυγή η οποία πραγματοποιείται με διάφορους τρόπους όπως είναι:

- ✚ Απόκρυψη εισοδήματος
- ✚ Η χρήση πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων
- ✚ Η μη απόδοση του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας
- ✚ Η μη έκδοση αποδείξεων κ.τ.λ.

Πάντως η φοροδιαφυγή είναι ένα φαινόμενο το οποίο δεν εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια ή μόνο στις ανεπτυγμένες χώρες. Η φοροδιαφυγή έχει τις ρίζες της στα βάθη των αιώνων και οι φοροφυγάδες ανάλογα τις οικονομικές, πολιτικές και τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν ανά χρονική περίοδο, προσαρμόζουν και τις μεθόδους τις οποίες χρησιμοποιούν, έτσι ώστε να μην αποδώσουν τους φόρους, και να αποκρύψουν τα εισοδήματά τους.

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο και οι παράγοντες που την επηρεάζουν ποικίλουν, όπως είναι:

- ✚ Οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χώρα
- ✚ Η υψηλή φορολογία
- ✚ Η άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών
- ✚ Η διαφθορά
- ✚ Η κρίση εμπιστοσύνης των πολιτών προς την εκάστοτε κυβέρνηση και προς τους κρατικούς θεσμούς
- ✚ Το αίσθημα έλλειψης δικαιοσύνης από την πλευρά των φορολογούμενων

- ✚ Η συνεχής αύξηση της παραοικονομίας, καθώς και άλλοι παράγοντες για τους οποίους έγινε αναφορά στην αντίστοιχη ενότητα της παρούσας πτυχιακής.

Τα τελευταία χρόνια λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης τα φαινόμενα διαφθοράς, παραοικονομίας και τα ποσοστά της φοροδιαφυγής έχουν αυξηθεί. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα η οποία λόγω του εξωτερικού δανεισμού της βρίσκεται υπό επιτήρηση και τις περισσότερες φορές για την εκταμίευση μιας δόσης, απαιτείται η έγκριση και η επιβολή νέων φόρων, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι εκάστοτε στόχοι οι οποίοι τίθενται από τους θεσμούς.

Όμως η επιβολή νέων φόρων, έχει ως αποτέλεσμα ολόένα και περισσότεροι φορολογούμενοι να φοροδιαφεύγουν, λόγω του ότι βλέπουν συνεχώς τα εισοδήματά τους να συρρικνώνεται, είτε αυτά προέρχονται από μισθούς και συντάξεις είτε από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, ενώ αντιθέτως οι φόροι αυξάνονται. Οπότε με στόχο την εξοικονόμηση χρημάτων και κατ' επέκταση την αύξηση του εισοδήματός τους, καταφεύγουν στην φοροδιαφυγή.

Όλο αυτό λειτουργεί σαν φαύλος κύκλος, γιατί το κράτος επιχειρεί να επιτύχει του στόχους οι οποίοι τίθενται από τους θεσμούς, ενώ παράλληλα οφείλει να εξασφαλίσει τους απαραίτητους πόρους για τις δαπάνες του, όπως είναι η παιδεία, η υγεία κ.τ.λ. Έτσι για να καλύψει όλες αυτές τις ανάγκες προβαίνει στην επιβολή των φόρων. Ένας μέρος των φορολογούμενων αδυνατώντας να πληρώσει τους φόρους στρέφεται στην φοροδιαφυγή, η οποία έχει ως άμεση συνέπεια την μείωση των εσόδων του κράτους, το οποίο με την σειρά του για να καλύψει το κενό αυτό των εσόδων επιβάλλει νέους φόρους με την μορφή έκτακτης εισφοράς, και ούτω καθεξής.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Μελέτης του Οικονομικού Επιμελητηρίου Αθηνών, σχετικά με την φοροδιαφυγή και την συμπεριφορά και την αντιμετώπιση της από τους φορολογούμενους, στην ερώτηση αν η φοροδιαφυγή είναι τόσο σοβαρή πράξη όσο η κλοπή, οι ερωτηθέντες

απάντησαν ότι θεωρούν ότι η φοροδιαφυγή είναι εξίσου σοβαρή με την κλοπή. Παρόλα αυτά όμως τα ποσοστά της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα παρουσιάζουν αυξητική τάση συνεχώς.

Η φοροδιαφυγή αποφέρει πολλές δυσμενείς συνέπειες, γι' αυτό η μείωση και η εξάλειψη της θεωρείται πρωταρχικός στόχος για την ύπαρξη οικονομικής ανάπτυξης και εξόδου της χώρας από την οικονομική κρίση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια καταπολέμησης της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής έχει ανακοινώσει μέτρα τα οποία πρέπει να εφαρμοστούν από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εντός αυτού του πλαισίου, η Ελλάδα έχει προβεί σε σημαντικές αλλαγές στην φορολογική νομοθεσία όπως είναι ο νέος Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, ο νέος Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών, η κατάργηση του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και η υιοθέτηση του Κώδικα Φορολογικής.

Κατά την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας παρουσιάστηκαν αρκετές δυσκολίες αφενός λόγω του μεγάλου όγκου πληροφοριών και δεδομένων τα οποία έπρεπε να μελετηθούν έτσι ώστε να διεξαχθεί η εργασία και αφετέρου λόγω του ότι τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα από το 2010 και μετά έχουν υπάρξει πολλές αλλαγές στην νομοθεσία οι οποίες σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την φοροδιαφυγή.

Οι αλλαγές αυτές σχετίζονται με:

- ✚ Τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος
- ✚ Τον Κώδικα Φορολογικών Διαδικασιών
- ✚ Τον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών
- ✚ Τα μέτρα καταπολέμησης της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής σύμφωνα με τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή

- ✚ Με το Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής
- ✚ Με τον Νόμο 3842/2010 ο οποίος αφορά την αποκατάσταση της φορολογικής δικαιοσύνης και την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής
- ✚ Με τον Νόμο 3943/2011 ο οποίος αφορά την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής
- ✚ Με το Νόμο 4093/2012 ο οποίος αφορά την έγκριση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 και στο οποίο επίσης περιλαμβάνονται μέτρα για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής
- ✚ Τον Νέο Κώδικα Ποινών που βασίζεται στον Νόμο 4174/2013, (άρθρα 53-62) που ισχύει από τις 17 Οκτωβρίου 2015

Όλα αυτά τα δεδομένα και οι πληροφορίες, έπρεπε να μελετηθούν έτσι ώστε να προκύψει μια σωστά δομημένη εργασία σχετικά με την φοροδιαφυγή. Στο συμπέρασμα όμως το οποίο καταλήγουμε, είναι ότι καλές οι μελέτες, αλλά πολλές φορές βλέπουν μονοδιάστατα τα γεγονότα. Θα δικαιολογήσουμε την άποψη μας αυτή, αναφέροντας πιο συγκεκριμένα ότι οι τράπεζες δάνειζαν τους ελεύθερους επαγγελματίες λαμβάνοντας υπόψη το μαύρο χρήμα και όχι το εισόδημα που αναγραφόταν στην φορολογική τους ενημερότητα. Οι τελευταίοι (οι ελεύθεροι επαγγελματίες) προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τις δυνατότητες που τους προσέφερε το τραπεζικό σύστημα (μη επαρκής έλεγχος μέσω του λευκού Τειρεσία πολλές φορές σκόπιμα).

Η αναπροσαρμογή των αντικειμενικών αξιών προς τα πάνω είχε ως αποτέλεσμα την διόγκωση της φούσκας των ακινήτων, σε συνδυασμό με την ανυπαρξία σταθερής φορολογικής νομοθεσίας, πολιτικής και ελέγχων. Σε μικρότερο βαθμό την πρακτική των ελευθέρων επαγγελματιών, την οποία

ακολούθησαν και οι μισθωτοί, στο να μην αποδίδουν φόρους από δεύτερη εργασία ή παρασιτικές απασχολήσεις. Αυτή την εικόνα που περιγράψαμε και αποτελεί έναν φαύλο κύκλο, δεν μπορεί να την αποτυπώσει καμία μελέτη, ή έρευνα αν δεν έχει χαρτογραφήσει σε βάθος τη δομή και λειτουργία της Ελληνικής Κοινωνίας και τις εξαρτήσεις της με το πολιτικό κατεστημένο.

Εν κατακλείδι, η φοροδιαφυγή και σε μικρότερο βαθμό και η φοροαποφυγή, αποτελούν ένα σαράκι για την οικονομία της χώρας μας, το οποίο όσο πιο γρήγορα αντιμετωπιστεί τόσο πιο γρήγορα θα επέλθει η πολυπόθητη οικονομική ανάπτυξη. Κάτι τέτοιο όμως για να γίνει, απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση, σύγκρουση με κατεστημένα και λογικές ετών, και τέλος η θέσπιση ενός ισχυρού νομοθετικού πλαισίου για την πάταξη των φαινομένων αυτών. Η αρχή έχει γίνει, μένει όμως ακόμα πολύς δρόμος για την επίτευξη του στόχου, που δεν είναι άλλος από την μείωση των ποσοστών της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, και την δημιουργία μιας οικονομικά ευήμερης κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Τάτσος, Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στη Ελλάδα*, Ι.Ο.Β.Ε., Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.

Καλυβιανάκης Κ.,(1993), *Φορολογικό καθεστώς-παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση

Γεωργακόπουλος Θ. (1997): *Εισαγωγή στην Δημόσια Οικονομική*, Αθήνα, εκδόσεις Μπένου

Περδίκη Κ. (1986): *Η Θεωρία της Φορολογίας*, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδόσεις Σάκουλα

Γκίνογλου Δ. (2004): *Φορολογική Λογιστική – Εφαρμογές*, Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Ανικούλα

Βελέτζας Γ. (2004): *Οικονομικό Φορολογικό Δίκαιο*, Ius, Θεσσαλονίκη

Ξενόγλωσση

Yael Benjamini & Shlomo Maital (1985), *The Economics of the Shadow Economy*, Springer - Verlag, Berlin, Heidelberg

Εκδόσεις – Μελέτες

Τράπεζα της Ελλάδος (2011), *Οικονομικό Δελτίο*, Τεύχος 35

Σιώζος Κ. (2004): *Η κατανομή του βάρους της άμεσης φορολογίας στην Ελλάδα 1993-2003*, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης

Νάστας Ε.: *Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στην φοροδιαφυγή και την παραοικονομία*, e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας

Ιστοσελίδες

www.oecd360.org

www.forologikanea.gr

www.logistis.gr

www.statistics.gr

www.bankofgreece.gr

www.e-forologia.gr

www.kepe.gr

www.seepe.gr

www.naftemporiki.gr

www.tvxs.gr

www.tovima.gr

www.kathimerini

www.tanea.gr

www.toperiodiko.gr

www.euretirio.gr

www.europarl.europa.eu

www.europa.eu

www.eparistera.blogspot.gr

www.icap.gr

www.top7news.gr

www.accountancygreece.gr

www.capital.gr